

Hallituksen esitys Eduskunnalle puolustusvoimалаiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimалаki, joka korvaisi vuoden 1974 puolustusvoimista annetun lain.

Uudistuksen tavoitteena on luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa perustuslain asettamia vaatimuksia. Myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet on otettu huomioon. Esityksessä toteutettaisiin lisäksi valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2004 esitetyn mukaisesti muutokset puolustusvoimien organisaatioon ja muiden viranomaisten tukemista koskevaan toimintaan.

Lakiin ehdotetaan nykyistä selkeämpää sääntelyä puolustusvoimien tehtävistä ja tehtävien toteuttamiseksi tarvittavista toimivaltuuksista. Puolustusvoimien tehtävät olisivat Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Puolustusvoimien toimivaltasäännökset koottaisiin lakiin samaan lukuun viittaus-säännöksinä tai säännöksinä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimien osallistumisesta avun antamiseen toiselle valtiolle. Puolustusvoimat on osallistunut aiemminkin lähinnä Suomen lähialueilla pelastustoimintaan. Avun antamisella tarkoitettaisiin myös laajemmin toiselle valtiolle annettavaa, muuta kuin voimakeinojen käyttöä edellyttävää, apua terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuessa.

Tiettyjen puolustusvoimien kohteiden kuvaaminen tai muun tallentaminen olisi jatkossa luvanvaraista, ja tätä koskeva luvaton toiminta olisi sakan uhalla rangaistavaa. Vartio- tai päivystystehtävää suorittaville virkamiehille ehdotetaan uusia toimivaltuuksia puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella. Tällä tavoitellaan viranomaisten yhteistoiminnan edellytysten parantamista ja samalla tavoitteena on pyrkiä suojaamaan ja

ennaltaehkäisemään sotilaallisen puolustamisen tehtävien toimintaedellytyksiin kohdistuvia ja niitä vaarantavia ulkoisia uhkia. Uudet turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä koskevat toimivaltuudet ovat kiinteästi sidoksissa puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ja niillä tapahtuvan toiminnan turvaamiseen sekä ulkopuolisille aiheutuvien riskien minimointiin.

Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenetelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tietyt sotilaskäskyasiat esittelisi puolustusvoimain komentajan sijasta puolustusministeri. Puolustusministeri esittelisi valtakunnan sotilaallisen puolustamisen keskeisiin perusteisiin liittyvät sotilaskäskyasiat tasavallan presidentille silloin, kun ne koskevat puolustusministeriön strategista suunnittelua. Uudistuksella pyritään lisäämään parlamentaarista myötävaikutusta sotilaskäskyasioissa.

Puolustusvoimien viranomaisten tehtävistä ja toimivallasta ehdotetaan säädettäväksi nykyistä tarkemmin. Puolustusvoimien tehtävistä ja toimivallasta säädettäisiin monin osin laissa nykyisen asetuksen sijasta. Viranomaisia koskevilla säännöksissä on myös otettu huomioon puolustusvoimien organisaatiouudistus.

Puolustusvoimien henkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista ehdotetaan säädettäväksi nykyistä täsmällisemmin. Laissa esitetään otettavaksi käyttöön uusi ammattisotilaan käsite, jolla tarkoitettaisiin sotilasvirassa palvelevaa ja sitä, joka on nimitetty puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen määrättyinä sotilastehtävään. Ammattisotilalle säädettäisiin laissa käyttäytymisvelvoite, joka koskisi sekä virkatehtäviä että vapaa-aikaa. Ammattisotilalle säädettäisiin myös lakitasoinen velvoite ylläpitää virkatehtäviensä edellyttämää ammattitaitoa ja kuntoa. Lisäksi ammattisotilalle säädettäisiin erityinen velvoite ilmoittautua palvelukseen tiettyissä tilanteissa. Ammattisotilas olisi jatkos-

sa mahdollista irtisanoa määräajaksi. Henkilöstöä koskevat uudet säännökset vastaisivat pääosin uusia rajavartiolaitoksen henkilöstöä ja poliisia koskevia säännöksiä. Puolustusvoimien toiminnan erityinen luonne on kuitenkin pyritty ottamaan säännöksissä huomioon.

Samalla ehdotetaan muutettavaksi rajavartiolaitosta koskevaa lainsäädäntöä. Ehdotettu laki edellyttää siihen vähäisiä tarkistuksia, jotka koskevat lähinnä viittaussäännöksiä.

Esityksessä ehdotetaan myös kumottaviksi rikoslain sotilaan voimankäyttöä koskeva säännös, joka ehdotetaan sisällytettäväksi puolustusvoimalakiin sekä sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuksista annettu laki, johon sisältyvä kiinteistön käyttöoikeutta koskeva säännös sisällytettäisiin puolustusvoimalakiin.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 2008 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT.....	5
1. Johdanto	5
2. Nykytila	6
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	6
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	9
2.3. Nykytilan arviointi.....	10
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	12
3.1. Tavoitteet	12
3.2. Toteuttamisvaihtoehdot.....	13
3.3. Keskeiset ehdotukset.....	13
4. Esityksen vaikutukset.....	14
4.1. Taloudelliset vaikutukset.....	14
4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	14
4.3. Ympäristövaikutukset	14
4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset	14
5. Asian valmistelu	15
5.1. Valmisteluvaiheet ja –aineisto	15
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	15
6. Riippuvuus muista esityksistä.....	16
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	17
1.1. Puolustusvoimalaki.....	17
1 luku. Yleiset säännökset.....	17
2 luku. Toimivalta.....	20
3 luku. Puolustusvoimien organisaatio ja hallinto	39
4 luku. Puolustusvoimien henkilöstö	47
5 luku. Rangaistussäännökset.....	58
6 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.....	59
1.2. Laki sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuorituksista annetun lain kumoamisesta	59
1.3. Laki rikoslain 45 luvun 26 a §:n kumoamisesta.....	59
1.4. Laki rajavartiolain 35 ja 39 §:n muuttamisesta.....	59
1.5. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta 60	60
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	60
3. Voimaantulo	60
4. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	61

LAKIEHDOTUKSET	64
Puolustusvoimalaki	64
sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuorituksista annetun lain	
kumoamisesta.....	77
rikoslain 45 luvun 26 a §:n kumoamisesta	78
rajavartiolain 35 ja 39 §:n muuttamisesta	79
rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta	80
LIITE	81
RINNAKKAISTEKSTIT	81
rajavartiolain 35 ja 39 §:n muuttamisesta	81
rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta	83

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Suomen puolustuksen päämääränä on kaikissa tilanteissa turvata kansalaisten elinmahdollisuudet ja valtiojohdon toimintavapaus sekä puolustaa laillista yhteiskuntakuntajärjestystä. Maanpuolustuksella pyritään vastaamaan kansallisin voimavaroin kaikkiin sotilaallisiin ughiin ja kriiseihin. Kehittämällä sotilaallisista yhteensopivuutta luodaan valmiuksia kansainväliseen sotilaalliseen yhteistyöhön erilaisissa kriisitilanteissa.

Suomi ylläpitää ja kehittää kansallista puolustuskykyään sotilaallisesti liittoutumattomana maana turvallisuusympäristönsä muutoksia seuraten. Kansallisen puolustuksen kannalta Suomen lähialueilla on keskeinen merkitys. Toisaalta maan turvallisuuden riippuvuus laajasta kansainvälisestä tilanteesta on globalisaation myötä voimistunut.

Tulevaisuuden alueellinen puolustus painottuu aiempaa enemmän kohteiden ja elintärkeiden toimintojen puolustamiseen. Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten välinen yhteistoiminta korostuu kaikissa uhkamalleissa.

Suomen puolustus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja uudistuvaan alueelliseen puolustusjärjestelmään. Puolustusvoimien organisaatiota ja puolustusmateriaalia kehitetään ottaen huomioon sodankäynnin muutos, kehittyvä teknologia ja kansainvälinen yhteistoiminta. Puolustusvoimien valmiuksia tukea muita viranomaisia kehitetään. Lisäksi kiinnitetään yhä enemmän huomiota sotilaallisen kriisinhallinnan ja nopean toiminnan edellyttämien kykyjen kehittämiseen ja lisääntyvään kansainväliseen yhteistyöhön.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2004 (VNS 6/2004 vp) on arvioitu laajasti Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kokonaisuutta. Selonteko on valtioneuvoston peruslinjaus, joka asettaa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimintalinjan periaatteet ja tavoitteet ja tarjoaa kehyksen sen toimeenpanolle eri sektoreilla. Selonteossa on tarkasteltu perusteellisesti Suomen kansainvälisen toiminta-

ympäristön muutosta ja sen vaikutuksia Suomen toimintakykyyn ja turvallisuuteen laajassa merkityksessä 2010-luvulle. Toimintaympäristön arviointi antaa perusteet toimintalinjan määrittelylle. Tämän pohjalta selonteossa on osoitettu ne kehittämisen ja voimavaratarpeet, jotka kohdistuvat esimerkiksi yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen turvaamiseen ja Suomen puolustukseen sekä sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen.

Puolustusvoimien ja sen toimintojen laajuus ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa vaatii tuekseen ajantasaista lainsäädäntöä. Puolustusvoimien tehtävät on nykyisissä luetteluissa vain yleispiirteisesti. Toimivaltuuksista tehtävien toteuttamiseksi säädetään hajanaisesti eri laeissa.

Kansainvälistymiskehitys ja osallistuminen Euroopan unionin (EU) puolustuspoliittiseen yhteistyöhön sekä Pohjois-Atlantin puolustusliiton (Nato) rauhankumppanuusohjelmaan vaativat myös tuekseen tarkempaa säännöspohjaa.

Puolustusvoimille lain mukaan kuuluvia tehtäviä niin ulkoisen kuin sisäisen turvallisuuspolitiikan alueilla on tarkasteltu lainsäädäntötyön yhteydessä kokonaisvaltaisesti edellisen kerran nykyisen lain säätämisen yhteydessä vuonna 1973 annetussa puolustusvoimista annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 105/1973 vp). Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2004 on edellytetty puolustusvoimien toiminnalta uusia painotuksia ja muun muassa sellaisia huomattavia muutoksia puolustusvoimien johtamisjärjestelmään ja organisaatorakenteeseen, joiden vuoksi on muutettava puolustusvoimia koskevaa lainsäädäntöä. Eduskunta on kirjelmällään (EK 35/2004 vp) hyväksynyt selonteon johdosta puolustusvaliokunnan mietinnön mukaisen lausunnon sekä lähettänyt sen valtioneuvoston tietoon ja huomioon otettavaksi. Huomiot koskivat muun muassa eduskunnan kytkemistä selonteon täytäntöönpanoon sekä rationalisointitoimenpiteiden toteuttamistapoja.

Edellä mainituista syistä on katsottu tarpeelliseksi uudistaa puolustusvoimista annet-

tu laki kokonaisuudessaan.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Historiaa

Puolustusvoimia koski 1970 luvulle saakka ainoana lakina puolustuslaitoksen viroista ja toimista annettu laki (346/1927). Puolustuslaitoksen asema valtion laitoksena vakiinnutettiin 1920 luvun loppupuolella ja puolustusvoimien viroista ja toimista annetun lain perusteluissa käsiteltiin myös puolustuslaitoksen toiminnan perusteita. Kyseisen lain ja vuoden 1922 asevelvollisuuslain (270/1922) säännösten nojalla annettiin 4 päivänä toukokuuta 1928 asetus puolustuslaitoksen kokoonpanosta ja sekä viroista ja toimista (155/1928). Tämä asetus oli ensimmäinen varsinaisesti puolustuslaitosta koskeva säännös.

Keväällä 1945 asetettu puolustusrevisio ehdotti vuonna 1949 antamassaan mietinnössä puolustuslaitoksen uudelleen järjestämistä muuttuneiden olosuhteiden johdosta. Puolustusrevisioiden ehdotusten pohjalta annettiin 6 päivänä kesäkuuta 1952 laki puolustusministeriön ja puolustuslaitoksen viroista ja toimista (241/1952) ja sen nojalla 31 päivänä lokakuuta 1952 asetus puolustuslaitoksesta (358/1952). Puolustuslaitoksen myöhemmän kehityksen johdosta korvattiin mainittu asetus 4 päivänä helmikuuta 1960 annetulla puolustuslaitosasetuksella (72/1960). Siihen tehtiin muutamia tarkistuksia.

Valtioneuvosto asetti syksyllä 1970 parlamentaarisen puolustuskomitean selvittämään, minkälaisia tehtäviä puolustuslaitokselle tulisi asettaa turvallisuuspoliittisen kokonaisratkaisumme osana ja minkälaisiin sotilaallisiin suoritteisiin puolustuslaitoksen tulisi kyetä. Komitea selvitti mietinnössään (komiteamietintö 1971: A 18) Suomen puolustuskyvylle asetettavat yleiset tavoitteet ja puolustusvoimille määrättävät tehtävät sekä edellytti, että puolustusvoimista olisi säädettävä lailla.

Laki puolustusvoimista annettiin toukokuun 31 päivänä 1974 (402/1974), ja se tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1974. Lain

myötä luovuttiin käsitteestä puolustuslaitos ja ryhdyttiin käyttämään vain käsitettä puolustusvoimat.

Maanpuolustuskorkeakoulusta on sen perustamisesta 1 päivästä tammikuuta 1993 lähtien säädetty puolustusvoimista annetussa laissa. Sitä ennen oli voimassa erillinen sotilasopetuslaitoksista annettu laki (93/1974).

Perustuslaki

Perustuslain (731/1999) 119 §:n mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään perustuslain 119 §:n mukaan niin ikään lailla. Lainkohtaan sisältyvän valtuutuksen nojalla valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella.

Perustuslain 128 §:n mukaan tasavallan presidentti on Suomen puolustusvoimien ylipäällikkö. Lainkohdan perusteella presidentti voi valtioneuvoston esityksestä luovuttaa ylipäällikkyyden toiselle Suomen kansalaiselle. Perustuslain 128 §:n nojalla presidentti myös nimittää upseerit.

Perustuslain 58 §:n mukaan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ministerin myötävaikutuksella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Sotilaallisista nimitysasioista presidentti päättää perustuslain 58 §:n mukaan siten kuin siitä lailla säädetään.

Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan perusoikeutta on mahdollista rajoittaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävällä lailla, jos rajoituksen peruste on hyväksyttävä ja rajoitusta koskeva laki on riittävän täsmällinen sekä tarkkarajainen. Syvälle käyviä, poikkeuksellisia tai luonteeltaan yleisiä rajoituksia ei voida toteuttaa tavallisella lailla. Keskeiset perusoikeuksia koskevat säännökset puolustusvoimien toimialalla ovat ajalta ennen perustuslakivaliokunnan mietintöä, jossa perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiä kehiteltiin edelleen (PeVM 25/1994 vp, s. 4-5).

Laki puolustusvoimista

Perustuslain mukaisesti puolustusvoimien

yleisistä perusteista säädetään ensisijaisesti puolustusvoimista annetussa laissa. Puolustusvoimista annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimat on hallinnollisesti ja sotilaallisesti järjestetty niin kuin sanotussa laissa säädetään.

Puolustusvoimista annettu laki sisältää perussäännökset puolustusvoimien tehtävistä, hallinnollisesta asemasta ja kokoonpanosta. Lakiin sisältyy myös säännöksiä puolustusvoimien viranomaisten oikeudesta kieltää puolustusvoimien käytössä olevalla alueella liikkuminen, puolustusvoimien virkamiehen siirtymisvelvollisuudesta toiseen puolustusvoimien virkaan tai tehtävään, puolustusvoimien sotilas- ja virkapuvuista ja maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista.

Laissa säädetään myös tasavallan presidentin toimivallasta sotilaskäskyasioissa ja sotilaallisissa nimitysasioissa, presidentille kuuluvien sotilaskäskyasioiden ja sotilaallisten nimitysasioiden päätöksentekomenettelystä sekä sotilasarvossa ylentämisestä.

Puolustusvoimista annettua lakia täydentää puolustusvoimista annettu asetus (667/1992).

Sotilaskäskyasiat

Perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaan Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Säännöksen muotoilulla korostetaan perustuslain esitöiden mukaan sitä, että ulkoasiainvallan käyttö on valtioneuvoston myötävaikutukseen liittyvän parlamentaarisen vastuukatteen piirissä ja että presidentin päätöksentekomenettelyä koskevia perustuslain yleisiä säännöksiä (58 §) sovelletaan myös ulkopoliittiseen päätöksentekoon.

Tasavallan presidentti on perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan Suomen puolustusvoimien ylipäällikkö. Perustuslain perustelujen mukaan ylipäällikön vallan osoittaminen edelleen presidentille on perusteltua hänen asemansa vuoksi valtion päämiehenä. Puolustusvoimien ylin päällikkyys liittyy läheisesti myös presidentin tehtäviin Suomen ulkopoliittikan johdossa. Tässä suhteessa presidentin valtiosääntöistä asemaa määrittää myös säännös, jonka mukaan presidentti päättää sodasta ja rauhasta eduskunnan suos-

tumuksella (93 § 1 mom.). Presidentin ja valtioneuvoston yhteistyö on kuitenkin tarpeen myös valtakunnan puolustukseen liittyvissä kysymyksissä.

Perustuslain 58 § 5 momentti presidentin päätöksenteosta sotilaskäskyasioissa sai lopullisen sanamuotonsa eduskunnan perustuslakivaliokunnassa, jonka mietinnössä (PeVM 10/1998) todetaan, että sotilaskäskyasioiden osalta ehdotus ei täysin vastaa esityksestä muutoin ilmenevää yleistä suuntausta lisätä perustuslain parlamentaarisia aineksia. Sotilaskäskyasiat kuuluvat presidentin ylipäällikön vallan alaan. Puolustusvoimien ylin päällikkyys liittyy läheisesti presidentin tehtäviin Suomen ulkopoliittikan johdossa muun muassa siksi, että kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla ja siten myös puolustuspoliittiseen päätöksentekoon vaikuttavasti. Ulkopoliittikan hoidossa presidentti on sidottu perustuslaissa tiiviiseen yhteistoimintaan valtioneuvoston kanssa. Tämän kanssa ei ole sopusoinnussa, että presidentin päätöksentekoa puolustusvoimia koskevissa asioissa ei perustuslakiehdotuksessa kytketty kaikin osin ministerimyötävaikutukseen vaan pelkästään perustelujen tasolla annettiin ymmärtää olevan mahdollista lisätä lailla presidentin päätöksenteon parlamentaarisia piirteitä sotilaskäskyasioissa (PeVM 10/1998, s. 7-8). Valiokunnan mielestä valtiosäännön sisäinen johdonmukaisuus vaati presidentin päätöksenteon sotilaskäskyasioissa tulevan sidotuksi ministerin myötävaikutukseen.

Lisäksi perustuslakivaliokunta totesi, että tähän sääntöön liittyy sääntelyvaraus, jonka mukaan päätöksentekomenettely määräytyy sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään (PeVM 10/1998, s. 19). Momentin sääntelyvarauksella on kaksi merkittävää ulottuvuutta. Lailla tulee ensiksikin säätää siitä, mitkä sotilaskäskyasiat presidentti päättää. Joidenkin sotilaskäskyasioiden päätöksenteko voidaan osoittaa puolustusvoimain komentajan toimivaltaan. Tähän toimivaltajaukseen kuuluu oleellisena osana sotilaskäskyasioiden aineellis-sisällöllinen määrittely.

Toiseksi sääntelyvarausta sitoo sisällöllisesti perustuslaissa se, että siltä osin kuin presidentti päättää sotilaskäskyasioista hänen

päätöksentekonsa tulee tapahtua ministerin myötävaikutuksella. Tämä on perustuslaista presidentin päätöksentekomenettelyyn kohdistuva vähimmäisvaatimus. Kyseinen ministeri voisi olla lähinnä pääministeri tai puolustusministeri. Hänet on mahdollista lailla liittää päätöksentekoon esittelijänä tai muullakin tavoin. Perustuslakivaliokunnan mietinnössä perustuslakiuudistuksesta mainitaan päätöksenteko ministerin esittelystä tyypillisenä ministerimyötävaikutuksen muotona (PeVM 10/1998, s. 19). Presidentin päättäessä sotilaskäskyasioista ministerin esittelystä esittely voitaisiin järjestää tapahtuvaksi valtioneuvoston istunnon ulkopuolella tai valtioneuvoston säännönmukaisia muotoja noudattaen.

Sääntelyvaraus osoittaa, että presidentin päätöksentekoa sotilaskäskyasioissa koskevan sääntelyn yksityiskohtainen sisältö määräytyy perustuslain ja tavallisen lain muodostaman kokonaisuuden pohjalta. Tämän sääntelyvarauksen sanamuoto "sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään" on lainsäätäjän harkintavaltaa rajaavampi kuin esimerkiksi avoin lailla säätämiseen viittaava sanonta olisi (ks. PeVM 10/1998, s. 12). Valiokunnan käsityksen mukaan perustuslaki pitääkin tältä osin ymmärtää siten, että ministerimyötävaikutuksen tulee liittyä presidentin päätöksentekoon sotilaskäskyasioissa aina silloin, kun päätöksenteon tällainen parlamentaarinen piirre on asiallisesti perusteltu.

Ministerimyötävaikutus voidaan toteuttaa usealla vaihtoehdoisella tavalla. Myötävaikutus tähtää siihen, että ministerillä tai ministereillä olisi tilaisuus reagoida presidentin ratkaisuun tai toimeen jo ennen sen tekemistä tai siihen ryhtymistä ja tarvittaessa ilmoittaa haluttomuutensa ottaa siitä poliittista ja juridista vastuuta. Jotta tämä mahdollisuus myös käytännössä toteutuisi perustuslain edellyttämällä tavalla, tulisi asiat valmistella ministeriön johdolla yhteistyössä pääesikunnan kanssa.

Puolustusvoimista annettua lakia muutettiin hallituksen esityksellä laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 172/1999 vp). Esityksen mukaan ministerin myötävaikutus olisi toteutunut pelkästään ministerin läsnäolo-oikeutena. Perustuslakivaliokunta totesi esityksen johdosta antamassaan mietinnössä, että lakiehdotuksen saat-

taminen sopusointuun perustuslain 58 §:n 5 momentin kanssa edellyttää, että puolustusvoimista annetun lain 8 b §:n 1 momenttia täydennetään säännöksellä ministerin läsnäolovelvollisuudesta merkittävien sotilaskäskyasioiden päätöksenteossa. Lisäksi perustuslakivaliokunta lisäsi ehdotukseen pääministerin läsnäolo-oikeuden tärkeissä päätöstilanteissa (PeVM 2/2000, s. 3).

Rajavartiolaitoksessa sotilaskäskyasioista tasavallan presidentti päättää sisäasiainministerin esittelystä valtioneuvoston ulkopuolella. Päätökset varmentaa sisäasiainministeri. Asiaa esiteltäessä pääministerillä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

Perustuslain edellyttämän ministerin myötävaikutuksen, valtioneuvostossa tapahtuvan valmistelun, päätöksenteon laillisuusvalvonnan, ministeriön ohjausvastuun hallinnonalan strategisissa asioissa ja tulosjohtamisen mahdollistamiseksi tulisi sotilaskäskyasioiden esittelymenettelyä muuttaa. Mainitun lain tämän hetkinen tulkintakäytäntö on ristiriidassa perustuslain tarkoituksen ja tavoitteiden kanssa. Sellaiset asiakokonaisuudet, jotka merkityksellisyytensä vuoksi tulee edellä sanotun mukaisesti valmistella ministeriötasolla, valmistellaan nyt keskusvirastotasolla.

Tasavallan presidentin ratkaistavien sotilaskäskyasioiden sisältöä perusteltiin muutettaessa sotilaskäskyasioita koskevaa sääntelyä perustuslain vaatimusten mukaiseksi. Yllä mainitun hallituksen esityksen perustelujen mukaan "valtakunnan sotilaallisen puolustuksen keskeisillä perusteilla tarkoitetaan ennen muuta sotilaallisen maanpuolustuksen toteuttamiseksi laadittua kokonaisratkaisua. Se käsittää valtakunnan sotilaallisen maanpuolustuksen keskeisimmät periaatteet siitä, miten valtakuntaa puolustetaan. Puolustusratkaisu laaditaan osana puolustusvoimien strategisen suunnittelun prosessia siten, että se antaa perusteet sekä puolustusvoimien kokonaiskehittämiseksi että puolustusvoimien operatiiviselle suunnittelulle." Sotilaallisen puolustuksen toteuttamisen periaatteet, johon sotilaallisen puolustuksen keskeiset perusteet helposti sekoitetaan, koskevat perustelujen mukaan sen sijaan "puolustusvoimien toimintaa koskevaa keskeistä päätöksentekoa aseellisen hyökkäyksen tai sodan taikka niiden välittömän uhkan aikana. Nämä ovat pe-

riaatteita, joilla tarkoitetaan puolustusratkaisun tai sen vaihtoehtojen toteuttamisen yleislinjoja tai niiden muuttamista tilannetta ja uhkaa vastaavasti. Näihin kuuluvat puolustusvoimien toiminnan päämäärä ja sotilaallisten toimien alueellinen sekä ajallinen painopisteytys”.

Aluevalvontalaki

Puolustusvoimien tehtävistä Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Lakia täydentää aluevalvonnasta annettu valtioneuvoston asetus (971/2000).

Muut puolustusvoimien tehtäviä ja toimivaltuuksia koskevat lait

Puolustusvoimien tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään myös muissa laeissa. Selvyyden vuoksi viittaukset näihin muihin lakeihin ehdotetaan jatkossa otettaviksi koostusti puolustusvoimalakiin.

Puolustusvoimien poliisitehtävistä säädetään poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995). Laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa säädettyjä periaatteita. Puolustusvoimien oikeudesta käyttää tiettyjä kiinteistöjä tilapäisiin sotilaallisiin harjoituksiin ja oikeudesta rautateitse tapahtuvaan kuljetukseen erityisen maksutariffin mukaan sekä eräistä muista luontoisuurituksista säädetään sotalaitokselle rauhan aikana annettavista luontoisuurituksista annetussa laissa (94/1920, jäljempänä *luontoisuurituslaki*). Puolustusvoimat järjestää terveydenhuoltovastuullaan olevien henkilöiden terveydenhuollon. Puolustusvoimat voi myös muutoin antaa terveydenhuoltopalveluja siten kuin terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987) säädetään. Puolustusvoimien virka-avusta poliisille säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980). Virka-apua annetaan milloin poliisin voimavarat ovat riittämättömät tehtävän suorittamiseen tai milloin siihen tarvitaan poliisilta puuttuvaa erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Lain 4 § ja 4 a § uudistettiin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain muut-

tamisesta annetulla lailla (522/2005), joka tuli voimaan 20 päivänä heinäkuuta 2005. Uudistuksessa virka-apuun sisällytettiin kuuluviksi myös sotilaallisia voimakeinoja sisältävä virka-apu. Puolustusvoimat osallistuu lisäksi sotilaalliseen kriisinhallintaan siten kuin siitä säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006).

Selontekomenettely

Vuodesta 1997 valtioneuvosto on linjannut puolustuspolitiikan ja puolustusvoimien kehittämistä nykymuotoisissa turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskevissa selonteoisissaan. Vuonna 1997 annetussa selonteossa linjattiin Suomen puolustuksen kehittämisen perusteet vuoteen 2008. Puolustuksen rakennemuutosta tarkistettiin vuonna 2001, jolloin aikaistettiin seuraavan 2010-luvulle ulottuvan puolustuksen kehittämissuunnitelman laatimista ja samalla turvallisuus- ja puolustuspoliittista kokonaislinjausta vuoteen 2004. Puolustusvaliokunta toteaa selonteosta 6/2004 antamassaan mietinnössä (PuVM 1/2004 vp), että selontekomenettely on osoittautunut erittäin käyttökelpoiseksi tavaksi arvioida Suomen kansainvälisessä turvallisuusympäristössä tapahtuneita muutoksia sekä Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjauksia. Selonteon avulla voidaan myös linjata puolustusvoimien kehittämisessä välttämätöntä pitkäjänteistä suunnittelua. Vuoden 2004 selonteon keskeinen sisältö Suomen puolustuksen kehittämisessä tähtää ensi vuosikymmenelle. Kerran vaalikaudessa selonteon muodossa tapahtuva laajempi käsitteily antaa Suomen puolustusmenojen suuntaamiselle välttämättömän poliittisen selkänöjan. Selonteon linjausten perusteella on ollut tarpeen myös muuttaa puolustusvoimia ja sen toimintaa käsittelevää lainsäädäntöä. Esimerkiksi linjatut organisaatiomuutokset ja painotukset tehtävissä ovat tulleet voimaan muun muassa muuttamalla puolustusvoimista annettua lakia.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Turvallisuusuhkien muutokset kylmän sodan jälkeen ovat johtaneet myös Euroopan

keskeisten maiden puolustusjärjestelmien nopeaan muutokseen. Perinteisen alueen puolustamisen rinnalla korostuu yhteiskuntien demokraattisten perusarvojen, etujen ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen puolustaminen ja kriisinhallinta. Tästä huolimatta kaikki Euroopan maat ovat säilyttämässä kyvyn oman alueensa puolustamiseen joko osana puolustusliittoa tai kansallisten asevoimiensa avulla. Suurista yleiseen asevelvollisuuteen perustuvista puolustusjärjestelmistä on kuitenkin siirrytty kohti suppeampia ja ammattimaisempia joukkokokoonpanoja.

Euroopan yleinen kehitys näkyy selvästi Pohjoismaissa. Ruotsin puolustusjärjestelmä perustuu toistaiseksi yleiseen asevelvollisuuteen, mutta ikäluokasta koulutetaan kolmasosa. Ruotsin puolustusvoimissa panostetaan kansainväliseen toimintaan ja kriisinhallintatehtäviin. Ruotsin puolustusvoimia koskevaa sääntelyä on perustuslaissa, jossa säädetään esimerkiksi asevoimien käytöstä kansainvälisissä tehtävissä sekä toimimisesta sodassa ja sodanuhassa. Ruotsissa on maan sodanuhan tai sodan aikaista johtamista varten erikseen nimetty valtiopäivien sotavaltuuskunta (krisdelegation), johon kuuluu kansanedustajia ja joka toimii tarvittaessa valtiopäivien sijasta. Hallitus toimii ylimpänä päätöksentekijänä sotilaallisissa asioissa. Puolustusvoimien ylipäällikkönä toimii puolustusvoimien komentaja, jonka asema on varsin itsenäinen. Ruotsin puolustusvoimien tehtävistä säädetään asetuksessa. Muun muassa virka-avusta ja henkilöstöstä on omat säädökset.

Myös Norjassa kansainvälinen toiminta painottuu ja siihen siirretään resursseja kansallisesta puolustuksesta. Puolustusjärjestelmä perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, mutta Ruotsin tavoin ikäluokasta koulutetaan kolmasosa. Norjassa ylipäällikkyyys kuuluu kuninkaalle. Ylipäällikön asemasta ja oikeuksista säädetään perustuslaissa. Muutoin Norjan puolustusvoimia koskevaa sääntelyä on lukuisissa laeissa ja asetuksissa. Suomen tapaan erikseen on säädetty oma lakinsa esimerkiksi asevelvollisuudesta ja sotilaskurinpidosta. Myös henkilöstöstä on oma lakinsa.

Tanskassa keskitytään myös kansainväliseen toimintaan. Yli puolet asevelvollisista siirretään suoraan pelastusvalmiuden henki-

löstöreserviin. Tanskassa puolustusvoimia koskevaa sääntelyä on esimerkiksi laissa puolustusvoimien tarkoituksesta, tehtävistä ja organisaatiosta. Tanskassa puolustusministeri on ylin puolustusvoimista vastuullinen viranomaisena.

Myös Saksassa keskitytään kansainväliseen toimintaan. Saksassa perustuslakiin sisältyy melko yksityiskohtaisia säännöksiä puolustusvoimista ja sen toimivaltuuksista. Myös muu puolustusvoimia koskeva lainsäädäntö on yksityiskohtaista ja jakautuu muutamaankin lakiin, joissa säädetään esimerkiksi tehtävistä ja toimivaltuuksista. Saksassa asevoimien ylipäällikkyyys on rauhan aikana puolustusministerillä ja sodan aikana liittokanslerilla.

2.3. Nykytilan arviointi

Vuonna 2004 annetun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjaukset edellyttävät muutoksia puolustusvoimista annettuun lakiin. Puolustusvoimista annettu laki on yleislaki, joka sisältää keskeiset puolustusvoimia koskevat säännökset. Lakia on muutettu yhteensä 16 kertaa. Laki on lukuisten muutosten ansiosta asiasisällöltään pääosin ajan tasalla. Viimeinen muutos on tehty hukuksissa 2006.

Lakiin on vuosien myötä ollut tarpeen sisällyttää säännöksiä uusista asioista ja asiakokonaisuuksista. Tämä on edellyttänyt useiden rinnakkaisten pykälien sisällyttämistä lakiin. Asiallisesti ja kielellisesti laki ei siten enää ole yhtenäinen kokonaisuus.

Puolustusvoimien virka-avusta eri viranomaisille säädetään joko erillislaeissa tai asianomaista viranomaista taikka toimintoa koskeva laissa. Virka-apuvelvoitteista tulisi säätää yhtenä kokonaisuutena. Samalla halutaan painottaa puolustusvoimien henkilöstön ja materiaalin entistä tehokkaampaa käyttöä erilaisissa häiriötilanteissa.

Lisäksi tietyistä asioista olisi tarkoituksenmukaista säätää nykyistä täsmällisemmin laissa. Näitä asioita ovat muun muassa viranomaisten päätöksenteko ja toimivalta sekä puolustusvoimien henkilöstön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat säännökset.

Maanpuolustuskorkeakoulusta säädetään hajanaisesti lainsäädännössä. Puolustusvoimista annetussa laissa on todettu, että Maan-

puolustuskorkeakoulu on pääesikunnan alainen korkeakoulu ja lisäksi siinä on säännöksiä Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Muutoin Maanpuolustuskorkeakoulusta on säädetty asetustasolla. Maanpuolustuskorkeakoulusta annettu asetukset ei useiden eriaikaisten muutosten vuoksi ole yhtenäinen kokonaisuus. Maanpuolustuskorkeakoulua koskevat lakitasa vaativat säännökset olisi tarkoituksenmukaista koota yhteen. Säännöksiä on niin runsaasti, että Maanpuolustuskorkeakoulusta olisi selvintä säätää omissa, erillisessä laisaa. Lakia valmistellaan jo puolustushallinnossa.

Sotilaallista kriisinhallintaa koskeva lainsäädäntö on uudistettu. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetulla lailla säädetään yksityiskohtaisemmin puolustusvoimien osallistumisesta sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin ja Euroopan Unionin nopean toiminnan joukkoihin sekä päätöksenteosta näissä asioissa.

Euroopan perustuslaista tehtyyn sopimukseen sisältyy niin sanottu yhteisvastuu- eli solidaarisuuslauseke. Perustuslakisopimusta koskevan hallituksen esityksen (HE 67/2006 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan I-43 artiklassa (yhteisvastuulauseke) määrätään, että unioni ja sen jäsenvaltiot toimivat yhdessä yhteisvastuun hengessä, jos jokin jäsenvaltio joutuu terrori-iskun, luonnonmullistuksen tai ihmisen aiheuttaman suuronnettomuuden kohteeksi. Artiklan 1 kohdan mukaan unioni ottaa yhteisvastuulausekkeen perusteella toimiessaan käyttöön kaikki käytettävissään olevat välineet, mukaan lukien jäsenvaltioiden sen käyttöön asettamat sotilaalliset voimavarat. Artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan unioni ryhtyy toimiin torjua terrorismin uhan jäsenvaltioiden alueella; suojellakseen demokraattisia instituutioita ja siviiliväestöä mahdolliselta terrori-iskulta; tai antaa apua jäsenvaltiolle tämän alueella ja tämän poliittisten elinten pyynnöstä terrori-iskun tapahtuessa. Edelleen b alakohdan mukaan unioni toimii antaakseen apua jäsenvaltiolle tämän alueella ja tämän poliittisten elinten pyynnöstä luonnonmullistuksen tai ihmisen aiheuttaman suuronnettomuuden tapahtuessa. Määräyksen täytäntöpanoa koskevat säännöt ovat artiklan

2 kohdan mukaisesti III-329 artiklassa.

Perustuslakisopimus sisältäisi voimaantullessaan erityisen oikeusperustan yhteisvastuulausekkeen mukaiselle toiminnalle. Vaikka perustuslakisopimus ei ole tullut voimaan, EU:n jäsenvaltiot sitoutuivat 25 päivänä maaliskuuta 2004 Eurooppa-neuvostossa toimimaan yhteisvastuun hengessä terrorismin torjumiseksi.

Ulkoasiainvaliokunta käsittelee mietinnössään valtioneuvoston selonteosta Euroopan unionin perustuslakisopimuksesta (UaVM 2/2006 vp) yhteisvastuulausekkeen sisältöä ja ulottuvuutta. Ulkoasiainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan Suomessa eri hallinnonalat varautuvat yhteisvastuulausekkeen mukaisiin avustustoimiin osana hallinnonalojen normaalia poikkeusoloihin varautumista. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että yhteisvastuulausekkeen mukaisten toimenpiteiden lainsäädännölliset ja hallinnolliset edellytykset saatetaan ajan tasalle ja käytännön yhteistoiminta varmistetaan valtionhallinnossa kokonaisuudessaan.

Ulkoasiainvaliokunnan mukaan yhteisvastuulausekkeen toteuttamistoimet ovat luonteeltaan rajat ylittävää virka-aputoimintaa, jonka toteuttajina ovat jäsenvaltioiden eri viranomaistahot, jotka toimivat kutsujavaltion tahdosta. Ulkoasiainvaliokunta viittaa tältä osin myös puolustusvaliokunnan lausuntoon (PuVL 2/2006 vp), jossa todetaan, että yhteisvastuulausekkeen käytännön toteuttaminen on lähtökohtaisesti pelastusviranomaisen ja poliisin yhteistyötä, jota saatettaisiin tukea lähettämällä sotilaita tai puolustusvoimien kalustoa avustustehtäviin kansainvälisenä virka-apuna. Vaikka yhteisvastuulauseke ei kansallisen päätöksenteon osalta soveltu sotilaalliseen kriisinhallintaan, ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että kaikki jäsenvaltioiden resurssit - mukaan lukien sotilaalliset voimavarat - ovat käytettävissä yhteisvastuulausekkeen toteuttamisessa. Ulkoasiainvaliokunta toistaa kantansa, jonka mukaan yhteisvastuulauseke ei toimintansa sisällön puolesta kuulu unionin ulkoiseen toimintaan, koska yhteisvastuulauseke kohdistuu tilanteisiin ja toimiin, joiden pääasiallinen kohde on unionin omalla alueella. Unionin kriisinhallintatoimet on määritelty unionin alueen ulkopuolella tapahtuviksi. Tästä

syystä yhteisvastuulausekkeen nojalla toteutettavat toimet eivät Suomen oloissa tule sotilaallisen kriisinhallinnan ja sitä koskevien päätöksentekomenettelyjen piiriin (UaVM 1/2006 vp).

Sotilaallisen kriisinhallintalain säätämisen yhteydessä hyväksyttiin laki asevelvollisuuslain muuttamisesta (213/2006). Asevelvollisuuslain 3 b §:ään pyrittiin kokoamaan kaikki ulkomaanpalvelusta koskevat tapaukset, jotka ovat perustuneet lain säännökseen tai pitkäaikaiseen käytäntöön. Asevelvollisuuslain 3 b §:n 3 kohdassa huomioidaan mahdolliset tehtävät Suomen rajojen ulkopuolella. Kyseisen kohdan mukaan asevelvollinen voidaan määrätä palvelukseen ulkomaille, jos hän kuuluu virka-apuosastoon, jonka tehtävänä on antaa virka-apua Suomen rajojen ulkopuolella. Lain esitöiden (HE 5/2006 vp) mukaan muutoksella mahdollistettaisiin myös yhteisvastuulausekkeen asettamien velvollisuuksien huomioon ottaminen asevelvollisten mahdollisen käytön kannalta. Mahdollisina virka-aputilanteina mainitaan esimerkiksi laajat tulvat, pato-onnettomuudet, laajat metsäpalot, etsinnät ihmishenkien pelastamiseksi ja erityisesti varautuminen Itämeren alueella virka-avun antamiseen mahdollisen öljyvuohinko-onnettomuuden yhteydessä. Puolustusvaliokunta totesi lausunnossaan (PuVL 8/2005 vp) asevelvollisuuslain muuttamisesta, että esitetyn kaltaisen tarkoituksenmukaisen virka-avun antamisen sekä etukäteen tapahtuvan harjoittelun mahdollistamiseksi säädöspohjan tulee olla erityisesti asevelvollisten oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen mahdollisimman selkeä.

Asevelvollisuuslain muutoksen yhteydessä kuvailtiin edellä esitetyn tavoin mahdollisia virka-aputilanteita, joilla myös pyritään ennakoimaan kansainvälisen kehityksen myötä konkretisoituvaa, entistä monimuotoisempaa toimintaa. Katastrofit voivat olla esimerkiksi suuria öljy- tai päästöonnettomuuksia. Avun antaminen voi ajankohtaistua myös muun vastaavan tapahtuman johdosta esimerkiksi silloin, kun kyseessä ei ole luonnononnettomuudeksi tai suuronnettomuudeksi luokiteltava tapahtuma. Tällaisena voidaan mainita Tallinnan edustalla elokuussa 2005 tapahtunut helikopterionnettomuus.

Sotilaallista kriisinhallintaa koskevan lain

esitöiden (HE 5/2006 vp) mukaan esimerkiksi suurten öljy- tai päästöonnettomuuksien kaltaisen toiminnan jälkihoitotehtävät eivät pääsääntöisesti ole sotilaallista kriisinhallintaa. Sotilaallista kriisinhallintaa koskevan lain ulkopuolelle on näin ollen jatkossakin tarpeen jättää sellainen toiminta, joka olisi luonteeltaan lähinnä avun antamista toisen maan viranomaisille, tavallisimmin siviiliviranomaisten auttamiseksi niille kuuluvissa tehtävissä. Myös ulkoasiainvaliokunta on sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lakiesityksen yhteydessä todennut, että yhteisvastuulausekkeen nojalla toteutettavat toimet eivät Suomen oloissa tule sotilaallisen kriisinhallinnan ja sitä koskevien päätöksentekomenettelyjen piiriin (UaVM 2/2006 vp).

On kuitenkin mahdollista, että etenkin annettaessa apua EU:n ulkopuolisen maan viranomaisille tai toimintaa organisoivalle kansainväliselle järjestölle annettava tuki toteutettaisiin siten, että tehtävää varten muodostettaisiin sotilaista koostuva joukko toteuttamaan kriisinhallintaa muistuttavaa tehtävää, jolloin toiminta organisoitaisiin sotilaallisesti. Tällaisessa tilanteessa voitaisiin soveltaa sotilaallista kriisinhallintaa koskevaa lakia.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Uudistuksessa selvitetään puolustusvoimista annetun lain nykytila ja siinä esiintyvät muutos- ja kehittämistarpeet sekä laaditaan ehdotus tarvittavista lainsäädäntötoimista. Tavoitteena on ollut luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa myös perustuslain henkeä ja vaatimuksia. Työn tavoitteena oli selvittää myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet ja ottaa lisäksi huomioon selvitystyön aikana esille tulevat muut muutostarpeet.

Puolustusvoimille tulisi nykyistä selvemmin tehtäväksi turvata toimitilansa, koska poliisi ei aina ole puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla nopeasti saapuvilla ja koska asia on kustannustehokkaasti sekä perusoi-keudet huomioon ottaen parhaiten hoidettavissa uusilla toimivaltuuksilla sekä vartio-

henkilöstön pienellä lisäkoulutuksella.

3.2. Toteuttamisvaihtoehdot

Puolustusvoimista annettu laki on säädöshuollon tarpeessa. Säädöshuollon toteuttaminen on mahdollinen ainoastaan kirjoittamalla laki uudelleen. Säädöshuollon lisäksi puolustusvoimalakiin ehdotetaan myös eräitä asiamuutoksia, muun muassa viranomaisten toimivaltuuksien ajantasaistamisen, esimerkiksi vartiointihenkilöstön toimivaltuudet, ja puolustusvoimien keskushallintouudistuksen sekä sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyn osalta.

3.3. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan lain uudistamista kokonaan eli uuden lain säätämistä. Nykyisin voimassa oleva laki on muotoutunut muuttamalla vähitellen vuonna 1974 säädettyä lakia, eikä se enää kaikilta osiltaan vastaa perustuslain vaatimuksia. Esityksessä toteutettaisiin myös valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2004 linjatut muutokset.

Lakiin ehdotetaan nykyistä selkeämpää sääntelyä puolustusvoimien tehtävistä ja tehtävien toteuttamiseksi tarvittavista toimivaltuuksista. Puolustusvoimien tehtävät olisivat Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Puolustusvoimien toimivaltuudet koottaisiin lakiin samaan lukuun viittaussäännöksinä tai säännöksinä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimien osallistumisesta avun antamiseen toiselle valtiolle. Puolustusvoimat on osallistunut aiemminkin lähinnä Suomen lähialueiden pelastustoimintaan. Avun antamisella tarkoitettaisiin myös laajemmin toiselle valtiolle annettavaa apua terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuessa.

Tiettyjen puolustusvoimien kohteiden kuvaaminen tai muun tallentaminen olisi jatkossa luvanvaraista ja tätä koskeva luvaton toiminta olisi sakon uhalla rangaistavaa. Varti- tai päivystystehtävää suorittaville virkamiehille ehdotetaan uusia toimivaltuuksia

puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella. Tällä tavoitellaan viranomaisten yhteistoiminnan edellytysten parantamista ja samalla tavoitteena on pyrkiä suojaamaan ja ennaltaehkäisemään sotilaallisen puolustamisen tehtävien toimintaedellytyksiin kohdistuvia ja niitä vaarantavia ulkoisia uhkia. Uudet turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä koskevat toimivaltuudet ovat kiinteästi sidoksissa puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ja niillä tapahtuvan toiminnan turvaamiseen sekä ulkopuolisille aiheutuvien riskien minimointiin.

Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tietyt sotilaskäskyasiat esittelisi puolustusvoimain komentajan sijasta puolustusministeri. Puolustusministeri esittelisi valtakunnan sotilaallisen puolustamisen keskeisiin perusteisiin liittyvät sotilaskäskyasiat tasavallan presidentille silloin, kun ne koskevat puolustusministeriön strategista suunnittelua. Uudistuksella pyritään lisäämään parlamentaarista myötävaikutusta sotilaskäskyasioissa.

Puolustusvoimien viranomaisten tehtävistä ja toimivallasta ehdotetaan säädettäväksi nykyistä tarkemmin. Useita nykyisin asetuksella säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia on ehdotettu nostettaviksi lakiin. Viranomaisia koskevissa säännöksissä on myös otettu huomioon puolustusvoimien organisaati uudistus.

Puolustusvoimien henkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista ehdotetaan säädettäväksi nykyistä täsmällisemmin. Laissa esitetään otettavaksi käyttöön uusi ammattisotilaan käsite, jolla tarkoitettaisiin sotilasvirassa palvelevaa ja sitä, joka on nimitetty puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen määrätynä sotilastehtävään. Ammattisotilalle säädettäisiin suoraan laissa käyttäytymisvelvoite, joka koskisi sekä virkatehtäviä että vapaa-aikaa. Ammattisotilalle säädettäisiin myös lakitasoinen velvoite ylläpitää virkatehtäviensä edellyttämää ammattitaitoa ja kuntoa. Lisäksi ammattisotilalle säädettäisiin erityinen velvoite ilmoittautua palvelukseen tietyissä tilanteissa. Ammattisotilas olisi jatkossa mahdollista irtisanoa määräajaksi. Henkilöstöä koskevat uudet säännökset vastaisivat pääosin uusia rajavartiolaitoksen henkilöstöä ja poliisia koskevia säännöksiä.

Puolustusvoimien toiminnan erityinen luonne on kuitenkin pyritty ottamaan säännöksissä huomioon.

Samalla ehdotetaan muutettavaksi rajavartiolaitosta koskevaa lainsäädäntöä. Ehdotettu laki edellyttää siihen vähäisiä tarkistuksia, jotka koskevat lähinnä viittaussäännöksiä. Esityksessä ehdotetaan myös kumottaviksi rikoslaista sotilaan voimankäyttöä koskeva säännös, joka ehdotetaan sisällytettäväksi puolustusvoimalakiin sekä sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuurituksesta annettu laki, johon sisältyvä kiinteistön käyttöoikeutta koskeva säännös sisällytettäisiin puolustusvoimalakiin.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Puolustusministeriön hallinnonalan määräraha on vuosittain noin 2,3 miljardia euroa. Puolustusvoimien toimintamäärärahat ovat viime vuosina olleet noin 1,3 – 1,4 miljardia euroa.

Puolustusvoimien rakennemuutoksen seurauksena puolustusvoimista vähennetään vuoteen 2012 mennessä yhteensä 1 460 henkilötyövuotta ja menoja karsitaan 50 miljoonalla eurolla vuodessa. Tästä summasta esikuntarakenteen muutoksella on tarkoitus säästää vuosittain noin kymmenen miljoonaa euroa vuosina 2008—2012.

Esityksessä ehdotetut lisätoimivaltuudet vartio- tai päivystystehtävää suorittavalle virkamiehelle aiheuttavat tarpeen lisäkouluttaa noin 500 henkilön vahvuinen vartiohenkilöstö. Henkilöstölle on järjestettävä yhteinen koulutustilaisuus, jossa opetetaan vartiohenkilöstölle yhteiset perusteet uusien säännösten noudattamiseksi. Koulutuksesta aiheutuu noin 65 000 euron kertakustannukset kohdistuen pääasiassa osallistujien virkamatkakuluihin. Lisäksi koulutusta on täydennettävä työpaikkakohtaisella lisäkoulutuksella, mikä ei aiheuta merkittäviä lisäkustannuksia.

Ehdotettu säännös kuvaamisen ja tallentamisen luvanvaraisuudesta edellyttää uuden lupamenettelyn luomista. Tämän ei arvioida aiheuttavan merkittäviä lisäkustannuksia.

Esitys voidaan toteuttaa puolustusministe-

riön hallinnonalan nykyisten määrärahojen puitteissa sekä valtioneuvoston vuosille 2007—2011 antamien valtiontalouden kehyspäätösten puitteissa. Ehdotettu laki liittyy vuoden 2008 talousarvioon.

4.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei muuteta viranomaisten välisistä perusvastuujakoa. Esityksessä muiden viranomaisten tukeminen nostetaan aiempaa selkeämmin puolustusvoimien yhdeksi tehtäväksi, mikä tehostaa koko valtakunnan voimavarojen kustannustehokasta käyttöä.

Esitys tehostaa verovaroin hankitun puolustusvoimien hallussa olevan materiaalin käyttämistä poikkeuksellisissa tilanteissa muiden viranomaisten tukemiseksi silloin, kun näiden voimavarat ovat tilanteen vakavuuteen nähden riittämättömät. Esitys selkeyttää puolustusvoimien roolia virka-avun antajana ja mahdollistaa puolustusvoimien henkilöstön ja hallussa olevan erikoismateriaalin käyttämisen muiden viranomaisten tukemiseksi erityisesti Suomen alueen ulkopuolella tapahtuvissa poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa muun maan viranomaisten voimavarat ovat riittämättömät. Tämä mahdollistaa Suomen toiminnan EU:n solidaarisuuslausekkeen mukaisesti sekä laajemminkin EU:n alueen ulkopuolella tapahtuvissa poikkeuksellisissa tilanteissa.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esitys parantaa puolustusvoimien kaluston ja henkilöstön käyttöä ympäristövahinkotilanteissa Suomen rajojen ulkopuolella.

4.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys muuttaa puolustusvoimien hallinto-rakennetta valtioneuvoston vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti. Vuoden 2004 selonteon jälkeiset päätökset tulevat koskettamaan vielä 20 paikkakuntaa ja ulottumaan 35 joukkoon, esikuntaan tai laitokseen.

Pääesikunnan kokoa Helsingissä pienennetään, Mikkeliin perustetaan maavoimien esikunta ja merivoimien esikunta siirretään Hel-

singistä Turkuun. Lisäksi Savon Prikaati ja Helsingin Ilmatorjuntarykmentti lakkautetaan, Kotkan Rannikkoalue lakkautetaan itsenäisenä joukko-osastona ja varikoita supistetaan. Maavoimista lakkautetaan 15 esikuntaa, joiden tilalle perustetaan 7 uutta esikuntaa.

Maavoimien johtaminen keskitetään Mikkelin perustettavaan esikuntaan, jossa työskentelee vuoden 2008 alusta noin 250 henkilöä. Maavoimien komentaja johtaa neljää operatiivista sotilasläänää sekä Puolustusvoimien Materiaalilaitosta, Utin Jääkäriyrykmenttiä ja Maasotakoulua.

Maavoimien alueellisten esikuntien määrää vähennetään noin puolella. Johtaminen selkeytyy ja se on perusrakenteeltaan mahdollisimman lähellä sodan ajan järjestelmää. Uudistuksella turvataan myös puolustusvoimien palvelujen alueellinen kattavuus ja yhteydet reserviin.

Puolustusvoimiin perustetaan aluetoimistojaja. Aluetoimistoihin perustetaan asiakaspalvelupiste, josta asevelvollinen saa tarvitsemansa puolustusvoimien palvelut. Puolustusvoimien tietojärjestelmiä kehitetään siten, että asiakaspalvelua on tulevaisuudessa mahdollista toteuttaa entistä enemmän myös sähköisessä muodossa.

Aluetoimistojen perustamisella voidaan tehostaa sotilaallisen maanpuolustuksen suunnittelua sekä parantaa puolustusvoimien toimintojen alueellista kattavuutta ja palvelujen saatavuutta. Samalla voidaan entistä paremmin turvata asevelvollisten asema ja oikeudet.

Lakiesitys parantaa puolustusvoimien henkilöstön kykyä puuttua puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla alueilla tapahtuviin järjestystä ja turvallisuutta mahdollisesti vaarantaviin rikkeisiin. Esitys mahdollistaa entistä tehokkaamman turvatarkastuksen ja turvallisuustarkastuksen, joka muun muassa vähentää riskiä, että puolustusvoimille kuuluva vaarallista materiaalia joutuu rikollisille tai järjestys ja turvallisuus puolustusvoimien hallussa olevilla alueilla vaarantuu. Esitys osaltaan ennaltaehkäisee rikoksia. Esitys aiheuttaa tarpeen kouluttaa vartiohenkilöstö uudelleen uuden lain mukaiseksi.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Puolustusvoimia koskevan lain kokonaisuudistusta valmistelemaan asetettiin toimikunta, jonka tehtävänä oli selvittää puolustusvoimista annetun lain nykytila ja siinä esiintyvät muutos- ja kehittämistarpeet sekä laatia selvityksen perusteella hallituksen esityksen muotoon ehdotus tarvittavista lainsäädäntötoimista. Tavoitteena oli luoda johdonmukainen ja ajantasainen säännöstö, joka kaikilta osin vastaa myös perustuslain henkeä ja vaatimuksia. Toimikunnan tuli selvittää myös muun lainsäädännön muutoksista aiheutuvat muutostarpeet ja ottaa lisäksi huomioon selvitystyön aikana esille tulevat muut muutostarpeet.

Toimikunnassa oli puolustusministeriön lisäksi edustus tasavallan presidentin kansliasta, valtioneuvoston kansliasta, oikeus-, sisäasiain- ja ulkoasiainministeriöistä sekä puolustusvoimista. Toimikunta kuuli asiantuntijoina professori Veli-Pekka Viljasta Turun yliopistosta ja professori Mikael Hidéniä Helsingin yliopistosta.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Puolustusministeriö pyysi lausunnon toimikunnan mietinnöstä seuraavilta tahoilta: tasavallan presidentin kanslia, valtioneuvoston kanslia, ministeriöt, oikeuskanslerinvirasto, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, rajavartiolaitoksen esikunta, pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue – Finlands Socialdemokratiska Parti r.p., Suomen Keskusta r.p., Kansallinen Kokoomus r.p., Ruotsalainen kansanpuolue r.p., Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p., Vihreä liitto r.p., Vasemmistoliitto r.p., Perussuomalaiset, AKAVA ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry, Päälystöliitto ry, Sotilasammattiliitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Upseeriliitto ry, Pardia ry, Kadettikunta ry, Maanpuolustuksen Tuki ry, Maanpuolustuskoulutus ry,

Suomen Meripelastusseura, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ry, Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry, Suomen Rauhantuustajat ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry, Suomen Reserviupseeriliitto ry, Suomen Punainen Risti, maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS, sekä turvallisuus- ja puolustusasiain komitean sihteeristö.

Lausuntoa pyydettiin 49 lausunnonantajataholta. Lausunnon antamiselle asetettiin tavonomaista lyhyempi määräaika 20 päivää, koska lakiehdotus on tarkoitus toimittaa vielä nykyiselle eduskunnalle käsiteltäväksi. Tämä johtuu etenkin puolustusvoimien organisatiouudistuksesta, jota on tarpeen valmistella hyvissä ajoin ennen 1.1.2008. Lisäksi esitystä valmistelleen toimikunnan asettaminen viipyi puolustusministeriöstä riippumattomista syistä.

Esityksestä saatiin 37 lausuntoa. Lisäksi saatiin lausunto Aseistakieltäytyjäliitto ry:ltä ja Reserviläisliitto ry:ltä. Ehdotettua uudistusta pidettiin lausunnoissa yleensä tarpeellisenä ja kannatettavana. Lausunnoissa esitetyt muutosehdotukset on otettu mahdollisuuksi-

en mukaan huomioon.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Puolustusministeriössä on samanaikaisesti valmisteltu hallituksen esitys puolustusvoimalaiksi, esitys uudeksi asevelvollisuuslaiksi sekä esitys vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaksi lainsäädännöksi. Esitykset ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Hallituksen esitys asevelvollisuuslaiksi (HE 187/2006 vp) ja hallituksen esitys laiksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 172/2006 vp) on annettu eduskunnalle syyskuussa 2006. Olisi tarkoituksenmukaista, että ehdotettu puolustusvoimlaki käsiteltäisiin samanaikaisesti edellä mainittujen esitysten kanssa.

Ehdotetun lain 5 ja 45 §:ssä on viittaus asevelvollisuuslakiin sekä 5, 6 ja 28 §:ssä viittaus vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettuun lakiin. Viittaukset ja säännösten lopullinen muotoilu tulee tarkistaa vastaamaan uutta asevelvollisuuslakia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1.1. Puolustusvoimalaki

Lain nimike

Voimassa olevan lain nimike on "laki puolustusvoimista". Lain nimikkeeksi ehdotetaan nykyisestä poiketen puolustusvoimalaki, koska tätä nimeä laista käytetään jo nykyisin. Lisäksi nimike on lyhyt ja ytimekäs.

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimista annettavan lain soveltamisalasta. Laissa säädettäisiin puolustusvoimien tehtävistä, toimivallasta, organisaatiosta, hallinnosta, sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmästä ja henkilöstöstä.

Voimassa olevan lain 1 §:ssä todetaan, että puolustusvoimat on hallinnollisesti ja sotilaallisesti järjestetty. Tästä muotoilusta luovuttaisiin, koska kahtiajako sotilaallisiin ja hallinnollisiin asioihin on menettänyt merkitystään. Puolustusvoimien toiminnan riippuvuus poliittisesta johdosta ja lainsäädäntövallasta on mainittu jo nykyisen lain esitöissä vuonna 1974 ja se on entisestään lisääntynyt perustuslain myötä, kun sotilaskäskyasioiden päätöksenmenettelyssä on korostettu parlamentaarista ulottuvuutta. Sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmä mainittaisiin kuitenkin erikseen, koska se ei sisälly muihin soveltamisalassa mainittuihin asioihin.

2 §. Puolustusvoimien tehtävät. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien tehtävistä. Sisällöllisesti pykälä vastaa pääosin voimassa olevan lain 2 §:ää. Tarkoituksena on säätää puolustusvoimien tehtävistä nykyistä ytimekkäämmin sekä ottaa huomioon puolustusvoimien uudet tehtävät.

Puolustusvoimilla olisi kolme tehtävää: Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Tehtävät tarkennettaisiin tarvittavilta osin pykälässä alakohdissa.

Suomen sotilaallinen puolustaminen on puolustusvoimien päätehtävä. Tästä säädettäisiin 1 momentin 1 kohdassa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdassa säädettäisiin puolustusvoimien tehtäväksi maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen. Nämä tehtävät on mainittu myös voimassaolevassa laissa. Valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi valtakunnan maa- ja merialuetta sekä ilmatilaa valvotaan yhteistoiminnassa muiden valvontaviranomaisten kanssa. Aluevalvonnalla ehkäistään tai paljastetaan ja selvitetään aluerikkomukset ja alueloukkaukset. Alueloukkaukset on estettävä tarvittaessa voimakeinoin tai muilla tavoin. Aluevalvontalaissa on tarkemmat säännökset puolustusvoimien osallistumisesta maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvontaan. Aluevalvontalaikiin viitattaisiin ehdotetussa 3 §:ssä.

Puolustusvoimat turvaa osaltaan kansan elinmahdollisuudet ja perusoikeudet, valtiojohdon toimintavapauden ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen. Tästä säädettäisiin 1 momentin 1 kohdan b alakohdassa. Jotta nämä voidaan turvata, puolustuskyvyn on oltava riittävä ja puolustusvoimien tulee ennalta ehkäistä sotilaallisia uhkia sekä torjua maahan kohdistuvat hyökkäykset.

Sotilaallisten uhkien torjunta ja koko valtakunnan puolustaminen on suunniteltava ja toteutettava siten, että maan itsenäisyys ja kansalaisten elinmahdollisuudet turvataan kaikissa tilanteissa. Uhan ennalta ehkäisemiseksi on puolustusvoimien valmiutta pystyttävä kohottamaan, kutsumaan tarvittavat joukot palvelukseen, hajauttamaan sodan ajan joukkojen materiaali ja suojaamaan tärkeät kohteet.

Puolustusvoimat ylläpitää ja kehittää puolustusvalmiutta. Tämän katsottaisiin nyt sisältyvän mainittuun alakohtaan eikä sitä nykyisestä poiketen enää mainittaisi erikseen. Puolustusjärjestelmä muodostaa ja ylläpitää päätöksenteon edellyttämää sotilasstrategista tilannekuvaa ja ennaltaehkäisee tai torjuu sotilaalliset uhat. Sotilasstrategisen tilannekuvan muodostamiseksi ja ylläpitämiseksi

tiedustelu- ja valvontajärjestelmä seuraa Suomen turvallisuusympäristön kehitystä, määrittää ympäristön muutokset ja tuottaa tietoa vallitsevasta tilanteesta. Järjestelmä antaa ennakkovaroituksen sotilaallisten uhkien kehittymisestä, jotta voidaan käynnistää tarvittavat vastatoimenpiteet.

Puolustusvalmiuden ylläpitäminen ja kehittäminen sisältää myös muun muassa puolustusmateriaalin hankintaa, huoltoa, varastointia, logistiikkaa, operatiivista suunnittelua, johtamisjärjestelmien kehittämistä, henkilöstön kouluttamista, valmiuden säätelyä, valmiusyhtymien kehittämistä ja tietosodankäyntiin valmistautumista.

Alakohdassa c säädettäisiin puolustusvoimien tehtäväksi nykyiseen tapaan sotilaskoulutuksen antaminen, vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen ja maanpuolustustahdon edistäminen. Puolustusvoimat tukee edelleen myös kansalaisten fyysistä kuntoa kohottavaa toimintaa. Tätä ei kuitenkaan enää mainittaisi erikseen.

Puolustusvoimat tuottaa kansallisen puolustuksen joukot. Tämän vuoksi puolustusvoimat antaa sotilaskoulutusta varusmiehille, reserviläisille ja sotilasoppilaitoksissa opiskeleville. Osa koulutetuista soveltuu kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin. Sotilaallista koulutusta täydentää vapaaehtoinen maanpuolustus. Puolustusvoimat tukee vapaaehtoista maanpuolustusta osana Suomen puolustusta siten kuin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (/2006) säädetään.

Puolustusvoimat edistää maanpuolustustahtoa esimerkiksi antamalla kansalaisille mahdollisuuksia osallistua maanpuolustustyöhön sekä sitouttamalla kansalaisia niihin arvoihin ja toimintoihin, jotka edistävät maanpuolustusta. Myös yhteistyö veteraanijärjestöjen ja vastaavien kanssa liittyy muun muassa maanpuolustustahdon edistämiseen.

Suomen sotilaallista puolustusta pyritään vahvistamaan myös kansainvälisellä yhteistyöllä. Tässä tarkoituksessa osallistutaan muun muassa Euroopan Unionin sotilaallisen kriisinhallinnan kehittämiseen, Naton rauhankumppanuustoimintaan sekä kehitetään kahdenvälistä yhteistyötä. Sotilaallista puolustusta kehitetään muun muassa niin, että Suomi voi toimia aktiivisena jäsenenä EU:n

muodostamassa turvallisuusyhteisössä ja osoittaa tarvittavat sotilaalliset voimavarat unionin velvoitteiden edellyttämiin toimiin. Eriksien määrättäviä joukkoja kehitetään niin, että niitä voidaan käyttää myös kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä. Sotilaallinen huoltovarmuus turvataan sekä kahdenettä monenvälisin järjestelyin, kuten esimerkiksi osallistumalla EU:n voimavarayhteistyöhön sekä Euroopan puolustusviraston toimintaan. Hallinnonalan kansainvälisestä toiminnasta huolehtimista ei nykyisestä poiketen enää erikseen säädettäisi puolustusvoimien tehtäväksi. Kansainvälinen toiminta sisältyy yhä kiinteämmin kaikkiin kolmeen puolustusvoimien tehtävään. Kansainvälisellä toiminnalla vahvistetaan yhtäältä Suomen puolustamista kehittämällä puolustusvoimien kansainvälistä yhteensopivuutta. Toisaalta Suomi tukee muiden maiden viranomaisia esimerkiksi antamalla niille kriisinhallintakoulutusta. Lisäksi Suomi osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan puolustusvoimien tehtävänä olisi muiden viranomaisten tukeminen. Puolustusvoimien tukea muille viranomaisille tarvitaan tilanteissa, joissa muilla viranomaisilla ei ole esimerkiksi puolustusvoimilta löytyvää osaamista tai kalustoa tehtävien suorittamiseen. Tukeminen toteutetaan puolustusvoimien päätehtävää vaarantamatta. Tätä pidetään itsestäänselvyytenä, jota ei enää mainittaisi laissa erikseen.

Puolustusvoimilla ja muilla viranomaisilla on nykyisin runsaasti yhteistoimintaa erilaisen uhkatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Yhteistoiminnan taustalla ovat lakisääteiset velvoitteet sekä viranomaisten väliset yhteistoimintasopimukset. Perinteisten sotilaallisten uhkien lisäksi muun muassa joukkotuhoaseuhka, terrorismi, informaatio-sodankäynti sekä tietojärjestelmiin kohdistuvat uhkat ovat haasteita, joita puolustusvoimat seuraa huolellisesti. Viranomaisten välisellä jatkuvalla yhteistyöllä varmistetaan käytössä olevien resurssien mahdollisimman tehokas hyödyntäminen eri uhkatilanteissa. Yhteistoiminnan takaamiseksi puolustusvoimat on jo normaaliaikana asettanut yhteyshenkilöt useisiin muihin viranomaisorganisaatioihin. Puolustusvoimien yhteistoiminta

eri viranomaisten kanssa tapahtuu kaikilla hallinnon tasoilla. Normaaliajan yhteistoinnilla luodaan perusteet niin häiriötilanteiden kuin myös poikkeusolojen kiinteää ja toimivaa yhteistoimintaa varten.

Puolustusvoimat voi tarvittaessa tukea muita viranomaisia sekä kotimaassa että ulkomailla. Tähän tarkoitukseen sopivat muun muassa vaativiin tilanteisiin soveltuva erikoismateriaali, poikkeustilanteisiin koulutettu henkilöstö ja tilannekuvajärjestelmä. Raja sotilas- ja siviilitehtävien välillä on kuitenkin pidettävä selkeänä. Siviilitehtävien on oltava siviiliviranomaisten johtamia ja niissä avustavien sotilaiden johtamien sotilasyksiköiden on oltava siviilijohdon alaisia.

Alakohdan a mukaan puolustusvoimat antaisi virka-apua yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi. Tilanteista, joissa puolustusvoimien osaamista ja materiaalia voidaan käyttää virka-apuun poliisille, säädetään laissa puolustusvoimien virka-avusta poliisille (781/1980). Puolustusvoimat antaa nykyisin noin 500 kertaa vuodessa virka-apua muille viranomaisille. Noin puolet annettavasta virka-avusta liittyy räjähteiden etsintään tai tuhoamiseen. Loput liittyvät pääsääntöisesti pelastustoimintaan tai erikoismateriaalin luovuttamiseen muiden viranomaisten käyttöön. Lisäksi puolustusvoimat on tukenut lähes säännönmukaisesti poliisia suurten kansainvälisten urheilutapahtumien ja kokousten turvallisuuden ylläpitämisessä. Uudistettu virka-apulaki mahdollistaa entistä sotilaallisempien voimakeinojen käyttämisen poliisin tukemiseksi. Puolustusvoimien joukkoja voidaan muun muassa käyttää kohteiden ja alueiden suojaamiseen ja valvontaan sekä alueiden eristämiseen. Poliisin käyttöön voidaan antaa myös ilmavoimien ja merivoimien yksiköitä, panssaroituja ajoneuvoja sekä ilmatorjuntayksiköitä. Poliisia voidaan tukea myös suojelujoukoin ja -välinein. Lisäksi jäljempänä ehdotetaan uusia toimivaltuuksia vartio- ja päivystystehtävää suorittaville virkamiehille, mikä lisänee viranomaisyhteistyötä puolustusvoimien ja poliisin välillä.

Puolustusvoimat antaisi virka-apua myös muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi. Tällä on

tarkoitus osoittaa, että puolustusvoimat voi antaa virka-apua silloin kun yhteiskunnan turvaaminen edellyttäisi sellaista henkilöstöä, materiaalia ja osaamista, mitä puolustusvoimilla on. Tehtävän säätäminen myös tässä laissa osoittaisi sen, että puolustusvoimat voi organisaationa antaa virka-apua puolustusvoimien muihin tehtäviin kuulumattomaan tehtävään. Edelleen puolustusvoimat voisi antaa esimerkiksi eläintautiviranomaiselle virka-apua suoraan eläintautiviranomaisen pyynnöstä, jos tilanne niin vaatii. Tämä vaatii kuitenkin, että virka-avusta on säädetty myös virka-avun vastaanottajaa koskevassa lainsäädännössä.

Alakohdan b mukaan puolustusvoimat osallistuu pelastustoimintaan antamalla viranomaisten käyttöön tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja eri alojen asiantuntijoita. Pelastustoimintaan sopivaa kalustoa ovat puolustusvoimien alukset, ilma-alukset ja ajoneuvot, viesti-, suojelu-, huolto-, lääkintä-, ja tiedusteluvälineistö sekä pelastus- ja raivauskalusto. Suuronnettomuuksissa puolustusvoimat voi tukea pelastusviranomaisia antamalla apua kuljetuksissa ja alueiden eristämisessä sekä luovuttamalla käyttöön materiaalia ja pelastusyksiköitä. Puolustusvoimien joukkoja voidaan tarvittaessa käyttää muun muassa kadonneiden etsimiseen, metsäpalojen sammuttamiseen, evakuointien tukemiseen ja viestiyhteyksien luomiseen onnettomuusalueille. Puolustusvoimat osallistuu pelastustoimintaan esimerkiksi pelastuslain (468/2003) ja meripelastuslain (1145/2001) mukaan.

EU:n perustuslakisopimus sisältäisi voimaantullessaan erityisen oikeusperustan yhteisvastuulausekkeen mukaiselle toiminnalle. Vaikka perustuslakisopimus ei ole tullut voimaan, EU:n jäsenvaltiot sitoutuivat 25 päivänä maaliskuuta 2004 Eurooppaneuvostossa toimimaan yhteisvastuun hengessä terrorismin torjumiseksi. Avun antaminen toiselle valtiolle voisi tilanteen mukaan olla esimerkiksi ammattitaitoisen sotilashenkilöstön tai asevelvollisten joukkojen lähettämistä, lääkintämateriaalia ja kuljetuskalustoa. Toiminta saattaa edellyttää puolustusvoimilta myös joukkojen lähettämistä toisen EU-maan alueelle muun muassa tulvien torjumiseen, metsäpalojen sammuttamiseen ja evakuointien tukemiseen. Tämä mahdollistettaisiin c ala-

kohdassa säätämällä puolustusvoimien tehtäväksi osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta.

Vaikka kohdassa käytetään ilmaisua ”toiselle valtiolle”, on mahdollista, että apua koskeva toisen valtion pyyntö voidaan kanavoida myös jonkin kansainvälisen järjestön kautta.

Tulevaisuudessa saattaa tulla kyseeseen laajempi apu kuin yhteisvastuulausekkeen mukainen EU-maiden alueelle annettava apu. Esimerkiksi luonnonmullistusten (kuten tsunami) tai luonnollisesti syntyneen tai tahallaan aiheutetun suuronnettomuuden (esimerkiksi tulvat, öljypäästöt, kemiallisen tehtaan räjähdys, veden saastuminen, maanjäristys, ydinpäästö) jälkihoitoon saatetaan puolustusvoimilta vaatia edellä kuvattua henkilöstö- ja materiaalitukea ympäri maailman. Näiden tehtävien hoitaminen ei ole pääsääntöisesti sotilaallista kriisinhallintaa, mutta toisen maan viranomaisten tukeminen puolustusvoimien henkilöstöllä ja materiaalilla saattaa tulla kyseeseen.

Lisäksi lähialueella tapahtuneet onnettomuudet saattavat vaatia puolustusvoimien voimavarojen käyttöä. Esimerkiksi laaja öljyonnettomuus tai aluksen joutuminen merihätään toisen valtion aluevesillä voivat olla tilanteita, joissa puolustusvoimat voi auttaa esimerkiksi öljyntorjuntatehtävissä tai etsintä- ja pelastustehtävissä.

Asevelvollisten osallistumisesta kansainvälisiin tehtäviin säädetään ehdotetussa asevelvollisuuslaissa (/2006). Sen mukaan varusmiespalvelusta suorittava tai kertausharjoitukseen osallistuva asevelvollinen voitaisiin määrätä lyhytaikaisesti palvelukseen ulkomaille, jos hän kuuluu virka-apuosastoon, jonka tehtävänä on antaa virka-apua Suomen rajojen ulkopuolelle.

Kansainvälinen sotilaallinen kriisinhallinta on oleellinen osa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja se tukee Suomen omaa puolustusta. Kriisinhallintakykyä kehitetään ottamalla huomioon EU:n tavoitteet, Naton rauhankumppanuus sekä pohjoismainen kriisinhallintayhteistyö. Kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuminen säädettäisiin 3 kohdassa nykyiseen tapaan

puolustusvoimien tehtäväksi.

Suomi osallistuu kansainväliseen kriisinhallintaan siten kuin siitä laissa sotilaallisesta kriisinhallinnasta säädetään. Kriisinhallintalain perusteluissa todetaan, että rauhanturvaamislain (514/1984) kokonaistarkastelu on osoittautunut välttämättömäksi kansainvälisessä kriisinhallintayhteistyössä tapahtuneen kehityksen vuoksi. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa kehitetään parhaillaan unionin kykyä toteuttaa nopeaa liikkeellelähtöä edellyttäviä, vaativia kriisinhallintatehtäviä. Unionin jäsenenä Suomen on varauduttava osallistumaan myös näihin tehtäviin. Lisäksi Suomi osallistuu jatkossakin normaaliin tapaan muuhun sotilaalliseen kriisinhallintatoimintaan erityisesti EU:n, Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) sekä Naton rauhankumppanuusyhteistyön (PfP) puitteissa.

EU:n ja YK:n jäsenenä sekä Naton rauhankumppanina Suomen on tarpeen varmistaa, että sotilaallista kriisinhallintaa koskeva lainsäädäntö mahdollistaa Suomen osallistumisen nykyaikaiseen kriisinhallintatoimintaan. Ajanmukainen lainsäädäntö on olennainen osa kansallisia kriisinhallintavalmiuksia.

Puolustusvoimien muista tehtävistä ja näiden tehtävien sisällöstä säädetään erikseen muualla lainsäädännössä. Tästä säädettäisiin 3 momentissa. Ehdotettuun lakiin on pyritty kokoamaan puolustusvoimien kaikki tehtävät ja toimivaltuudet tehtävien hoitamiseen. Momenttia ehdotetaan lähinnä uudempia säädöksiä silmällä pitäen.

2 luku. Toimivalta

Lukuun on koottu kaikki puolustusvoimien 1 luvussa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarvittava toimivalta joko omina säännökinä tai viittauksina olemassa oleviin lakeihin.

Suomen sotilaallinen puolustaminen

3 §. Aluevalvonta. Aluevalvonnalla tarkoitetaan alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista. Aluevalvonnasta ja siinä tarvittavista toimivaltuuksista säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Pykälässä viitattaisiin ehdotetun 2 §:n 1 kohdan a ja b ala-

kohdissa tarkoitettujen tehtävien toteuttamiseen tarvittaviin toimivaltuuksiin.

Valtion täysivaltaisuuteen kuuluu sen alueellinen koskemattomuus. Aluevalvontalain sisältyy säännökset Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta rauhan aikana. Valtakunnan alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta huolehtivat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä merenkulkulaitos ja ilmailulaitos omilla toimialoillaan. Valtakunnan alueellinen koskemattomuus turvataan tarvittaessa käyttämällä aluevalvontalain määrittämiä voimakeinoja.

Puolustusvoimat ja rajavartiolaitos voivat käyttää alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tai sen palauttamiseksi myös sotilaallisia voimakeinoja (aluevalvontalain 32 § ja 33 § 1 momentti). Sotilaallisella voimakeinolla tarkoitetaan sotavarusteiden tapahtuvaa aseellisten voimakeinojen käyttämistä, joka on sotilaan henkilökohtaisen aseiden käyttöä voimakkaampaa. Tällaisia sotavarusteita ovat esimerkiksi erityyppiset konetuliaseet, tykit, ohjukset ja räjähteet. Sotilaallisten voimakeinojen käyttäminen voi tulla kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisessa tilanteessa. Pääsäännön mukaan sotilaallisten voimakeinojen käytöstä aluevalvonnassa päättää puolustusministeriö.

4 §. Kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohtoon toimintavapauden turvaaminen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen. Pykälän mukaan puolustusvoimat turvaisi Suomen aluetta, kansan elinmahdollisuuksia ja valtiojohtoon toimintavapautta sekä puolustaisi laillista yhteiskuntajärjestystä tarvittaessa voimakeinoin. Voimakeinojen tulisi olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

Pykälässä viitattaisiin 1 luvun 2 §:n 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuun tehtävään. Yleinen voimankäytön kieltö YK:n peruskirjan 2 artiklan 4 kappaleessa on aseellista voimankäyttöä koskeva kansainvälisoikeudellinen perusnormi. Voimankäytön kieltö on yleinen, ja siitä on vain kaksi peruskirjan tunnustamaa poikkeusta, 42 artiklan nojalla määrättävät kollektiiviset aseelliset toimet sekä 51 artiklan tarkoittama itsepuolustus. Jos YK:n jäsenvaltio joutuu aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, sillä on YK:n peruskirjan

51 artiklan mukaan ”luonnollinen oikeus itsepuolustukseen”. Itsepuolustus voi olla myös kollektiivista, jos hyökkäyksen kohteeksi joutunut valtio pyytää apua.

Aluevalvontalain mukainen sotilaallinen voimankäyttö soveltuu asiallisesti paremmin jo alkaneen, konkreettisen alueloukkauksen torjuntaan kuin koko valtakuntaa koskevaan sotilaalliseen maanpuolustustehtävään. Alueloukkausten laajentuessa kohti aseellista selkkausta on tehtävä päätös sotilaallisen voiman käyttämisestä maanpuolustamiseksi. Aluevalvontalaissa ei kuitenkaan säännellä maanpuolustustehtävään liittyvää sotilaallista voimankäyttöä. Aluevalvontalain 33 § 2 momentin mukaan puolustusministeriön päätösvalta on toissijainen ylipäällikön toimivalta johdettavaan voimankäyttöön nähden. Siten sotilaskäskyt, jotka annetaan voimankäytöstä maanpuolustustehtävässä, syrjäyttävät aluevalvontalain mukaisen sotilaallista voimankäyttöä koskevan puolustusministeriön päätöksenteon.

Puolustusvoimien käyttäessä sotilaallista voimaa maan puolustamiseksi se tapahtuisi tässä esitetyn säännöksen nojalla. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole yleistä toimivaltasäännöstä maanpuolustustehtävässä palvelevan sotilaan oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Voimankäytön tilanteet maanpuolustustehtävässä alkavat yksittäisen sotilaan voimankäytöstä ja ulottuvat aina raskaimman aseistuksen tai asejärjestelmien käyttämiseen saakka. Voimakeinojen käyttäminen käsittää myös nykyaikaiset sotilaallisen vaikuttamisen keinot kuten elektronisen tai tietosodan käynnin.

Oikeuden voimakeinojen käyttöön maanpuolustustehtävässä on katsottu perinteisesti perustuvan puolustusvoimien lakisääteiseen tehtävään puolustaa valtakunnan itsenäisyyttä ja alueellista koskemattomuutta viimekädessä voimakeinoin. Nykyisen perustuslain mukaista on kuitenkin säätää kaikesta voimakeinojen käytöstä kutakin erityisalaa koskevassa lainsäädännössä.

Aseellisen selkkauksen aikana sodan oikeussäännöt tuovat normaalin lainsäädännön ja kansainvälisten sitoumusten lisäksi sovellettavaksi erityisesti näitä häiriötiloja varten laaditut sodan erityissäännöt kuten Haagin vuoden 1907 maasotaohjesääntö ja Geneven

vuoden 1949 sopimukset ja niitä täydentävät vuoden 1977 lisäpöytäkirjat. Myös valtiota velvoittavat yleiset ihmisoikeussopimukset soveltuvat aseellisen selkkauksen olosuhteissa. Muita sovellettaviksi tulevia kansainvälisiä velvoitteita ovat esimerkiksi Yleissopimus tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kiellosta tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä ja sitä täydentävät Suomea sitovat pöytäkirjat sekä kansainväliseen humanitaariseen tapaoikeuteen liittyvät rajoitteet. Sodan oikeussääntöjen perusperiaate on, että sotilaallinen välttämättömyys ei saa loukata inhimillisyyttä. Siten on kiellettyä käyttää voimakkaampia aseita kuin on tarpeen. Sodankävijöillä ei ole oikeutta vahingoittaa vihollista millä keinolla tahansa. Myös ero siviiliväestön ja taistelijoiden sekä siviilikohdeiden ja sotilaskohdeiden välillä sekä sota-toimien suuntaaminen vain sotilaskohteisiin on erityisen tärkeä periaate ottaen huomioon nykyisten sotien ja selkkausten luonne. Näitä periaatteita eivät edes sotilaalliset tarkoituksenmukaisuussyyt saa syrjäyttää selkkaustilanteissa.

Poikkeusoloissa voimankäyttöä voidaan ohjata yksityiskohtaisilla voimankäytösäännöillä. Voimankäytösäännöt rakentuvat periaatteille, jotka on hyväksytty kansainvälisissä sopimuksissa sekä tapaoikeudessa. Voimankäytösäännöissä lähtökohtana on voimankäytön suhteellisuus vastassa olevaan uhkaan nähden. Tämä edellyttää, että aseellinen voimankäyttö ei saa johtaa liiallisiin vammoihin eikä tarpeettomaan kärsimykseen, olipa kyseessä sotilas tai siviili. Voimankäyttö ei myöskään saa kohtuuttomassa määrin aiheuttaa ihmishengen menetyksiä tai havoittamista siviiliväestössä tai vahinkoa siviilikohteille odotettavissa olevaan todelliseen ja välittömään sotilaalliseen hyötyyn nähden. Voimankäytösääntöjen toimeenpaneminen on luonteeltaan sotilaskäsky ja voimankäytösäännöt laaditaan osana operatiivista suunnittelua.

Maanpuolustustehtävään liittyvä voimankäyttö on erotettava muista laissa säädetyistä voimakeinoista. Pykälällä ei ole tarkoitus rajoittaa esimerkiksi ehdotetun lain 23 §:ssä säädettyä vartio- tai päivystystehtävää suorit-

tavan sotilaan oikeutta voimakeinojen käyttöön. Pykälä ei rajoita myöskään maanpuolustustehtävässä palvelevalle sotilaille muiden kansalaisten tavoin kuuluvaa oikeutta häätävärjeluun tai pakkotilatekoon.

Sotilaallista voimankäyttöä koskeva päätös on sotilaskäskyasia. Laajamittaisesta voimankäytöstä ensi kertaa tehtävällä päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia sisä- ja ulkopoliittisesti. Tällaisen asian katsotaan kuuluvan periaatteellisesti merkittävien sotilaskäskyasioiden kategoriaan. Kyseessä on sotilaallisen puolustusvalmiuden merkittävä muutos samoin kuin puolustusvoimien sotilaallista toimintaa koskeva laajakantoinen ja periaatteellisesti merkittävä asia. Päätös sotilaallisen voiman käyttämisestä maanpuolustustehtävässä saatettaisiin tasavallan presidentin ratkaistavaksi jäljempänä ehdotetun 31 §:n mukaisesti.

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan säädetään erikseen rikoslain (39/1889) 11 luvussa, joten niitä ei käsiteltäisi tässä laissa.

5 §. Sotilaskoulutus. Pykälässä viitattaisiin asevelvollisuuslakiin (/2006), vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettuun lakiin (/2006) ja Maanpuolustuskorkeakoulua koskevaan erilliseen sääntelyyn. Asevelvollisuuslain toimivaltuussäännöksiä ovat esimerkiksi velvollisuus saapua kutsuntoihin, paikallaolovelvollisuus asepalveluksessa, oikeus kutsua kertausharjoituksiin ja terveys-tarkastuksiin määrääminen. Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaan puolustusvoimat voi antaa sotilaallista koulutusta vapaaehtoisille 18 vuotta täyttäneille henkilöille. Kaikilla näillä mahdollistetaan osaltaan se, että puolustusvoimat voi toteuttaa maanpuolustustehtävänsä tarvittavien sotilaiden sotilaskoulutuksen.

Maanpuolustuskorkeakoulua koskeva sääntely ehdotetaan erotettavaksi muusta puolustusvoimia koskevasta lainsäädännöstä ja säädettäväksi tulevaisuudessa omana lakinaan. Ennen erillislain voimaantuloa voimaan jätettäisiin nykyisen puolustusvoimista annetun lain Maanpuolustuskorkeakoulua koskevat pykälät.

6 §. Vapaaehtoinen maanpuolustus. Pykälässä viitattaisiin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettuun lakiin (/2006). Va-

paahteoisella maanpuolustuksella tarkoitetaan viranomaisten lakisääteisesti tukemaa toimintaa, jota järjestöt ja kansalaiset vapaaehtoisesti harjoittavat maanpuolustuksen hyväksi. Puolustusvoimat ohjaa, tukee ja valvoo osaltaan vapaaehtoista maanpuolustusta.

7 §. Sotilaskurinpito. Pykälässä viitattaisiin puolustusvoimien oikeuteen käyttää kurinpitovaltaa. Puolustusvoimien sotilaskurinpitokäyttiläin (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin, joista voidaan määrätä kurinpitoseuraamus rikoslain 45 luvun alaisille henkilöille siten kuin sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetään. Rikoslain 45 luvun alaisia ovat puolustusvoimien sotilasvirassa palveleva, puolustusvoimien määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetty, joka on määrätty sotilastehtävään, asevelvollisuuttaan suorittava ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta suorittava sekä puolustusvoimissa sotilasvirkaan koulutettava oppilas.

Sota-aikana rikoslain 45 luvun säännösten alaisia ovat sotilaiden lisäksi puolustusvoimien muissa kuin sotilasviroissa palvelevat ja ne puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen virkamieheksi nimetyt, jotka on määrätty muihin kuin sotilastehtäviin, puolustusvoimien sotilaallisesti järjestetyissä joukoissa ja laitoksissa sitoumuksen ja muun kuin satunnaisen tai lyhytaikaisen työsuhteen perusteella palvelevat, sotilasjohdon alaisiksi määrättyissä julkisissa laitoksissa sekä liikenne- ja tiedotuslaitoksissa palvelevat sekä yleisestä työvelvollisuudesta säädettyssä järjestyksessä puolustusvoimissa ja sotilasjohdon alaisissa, sotilaallisesti järjestetyissä joukoissa ja laitoksissa palvelemaan määrätty. Säännösten alaisia ovat sota-aikana lisäksi vastaavissa tehtävissä muualla kuin puolustusvoimissa palvelevat niin kuin siitä laissa erikseen säädetään.

Sotilaita koskevia säännöksiä sovelletaan lisäksi rajavartiolaitoksessa sotilastehtävissä palveleviin sekä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa tarkoitettussa kriisinhallintakoulutuksessa, -harjoituksissa ja -palveluksessa oleviin niin kuin siitä laissa erikseen säädetään.

Puolustusvoimien toimintakyvyn välttämättömiä edellytyksiä ovat joukon kurinalai-

suus ja hyvä motivointi. Kurinalaisuus ja hyvä järjestys ovat tarpeen myös kasarmielämän sisäoppilaitosmaisuuudesta samoin kuin sotilaiden käyttäytymiselle yleensäkin asetettavista vaatimuksista johtuen. Edelleen on tärkeää, että kurinpitotoimet voidaan käsitellä riittävän nopeasti, tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti.

8 §. Poliisitehtävät. Pykälässä viitattaisiin siihen, että puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä siten kuin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa säädetään.

Poliisitehtävät käsittävät sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävien rikosten tutkinnan sekä puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvussa tarkoitettujen rikosten tutkinnan. Muun kuin sotilaan tekemä rikos voidaan tutkia vain, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että kyseiseen rikokseen on osallisena myös sotilas. Puolustusvoimien poliisitehtävät käsittävät lisäksi puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentin mukaisen sellaisen rikosten tutkinnan, jonka puolustusvoimien palveluksessa oleva muu kuin sotilas on tehnyt puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella tai kulkuneuvossa tai puolustusvoimien palvelustehtävässä edellyttäen, että myös sotilaan voidaan epäillä osallistuneen rikokseen. Tehtäviin kuuluvat myös sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laitoman tiedustelutoiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettujen turvallisuus- ja valvontatehtävät.

Puolustusvoimia koskevan lain kokonaisuudistus, mutta myös lukuisat poliisin toimivaltuuksissa tapahtuneet muutokset edellyttävät jatkossa poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimista annetun lain tarkistamista ja uudistamista.

9 §. Terveystenhoito. Pykälässä viitattaisiin terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annettuun lakiin. Puolustusvoimien terveydenhuollon alan tehtävät koskevat puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla olevien henkilöiden terveydenhuoltoa sekä muita erikseen säädettyjä terveydenhuoltopalveluja. Puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla ovat asevelvollisuuslain

ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain nojalla puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa palvelevat palvelusaikanaan sekä sotilasvirkaan koulutettavat opiskelijat. Puolustusvoimat voi antaa terveydenhuoltopalveluja myös muille kuten puolustusvoimien palkatulle henkilöstölle. Puolustusvoimien terveydenhuolto käsittää terveydenhoidon ja sairaanhoidon.

Muiden viranomaisten tukeminen

10 §. *Virka-apu poliisille ja rajavartiolaitokselle.* Pykälässä viitattaisiin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ja rajavartiolaitokseen (578/2005). Puolustusvoimat antaa virka-apua poliisille yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi. Puolustusvoimien on annettava poliisille virka-apua esimerkiksi henkilön etsimiseksi ja kiinni ottamiseksi, paikan tai alueen eristämiseksi ja tutkimiseksi, liikenteen ohjaamiseksi, henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi, räjähteiden raivaamiseksi, sekä muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä. Virka-apua annetaan vain, milloin poliisin voimavarat ovat riittämättömät tehtävän suorittamiseen tai milloin siihen tarvitaan poliisilta puuttuvaa erityishenkilöstöä tai -välineistöä.

Poliisilla on oikeus saada puolustusvoimilta voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos estäminen tai keskeyttäminen ei ole mahdollista poliisin omalla välineistöllä ja henkilöstöllä. Virka-apu voi sisältää sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla. Poliisi vastaa virka-aputilanteen turvallisen suorittamisen kannalta tarpeellisesta yleisjohdosta ja osapuolten välisten toimintojen yhteensovittamisesta sekä työturvallisuusjärjestelyistä. Pykälässä mainittaisiin nykyiseen tapaan erikseen, että puolustusvoimilla on sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettussa laissa säädetään oikeus

poliisiin johdolla käyttää sotilaallisia voimakeinoja puolustusvoimien avustaessa poliisia terrorismirikoksen estämisessä tai keskeyttämisessä.

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada puolustusvoimilta virka-apuna etsintään käytettävää kalustoa sekä etsintään ja liikenteen ohjaamiseen käytettäviä henkilövoimavaroja, jos se on tarpeen valtakunnanrajan ilmeisesti laittomasti ylittäneen Suomessa olevan henkilön verkseltään löytämiseksi, rajavartiolaitoksen vaarallisen tehtävän turvallisesti suorittamiseksi tarvittavaa suojakalustoa, rajavalvontatehtävän suorittamiseksi tai rajatapahtuman tutkimiseksi tarpeellista erityisasiantuntemusta, merenkulun turvatoimilaisissa tarkoitettuna merellä olevaan alukseen tai siinä oleviin matkustajiin kohdistuvan turvauhan torjumiseksi tarpeellista kalustoa sekä erityisasiantuntemusta. Tässä tarkoitettuun virka-apuun eivät kuulu ampuma-aseiden käyttäminen tai sotilaalliset voimakeinot.

11 §. *Virka-apu yhteiskunnan turvaamiseksi.* Puolustusvoimat antaisi pykälän mukaan virka-apua yhteiskunnan turvaamiseksi siten kuin maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa (378/1974), aluksista aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa (300/1979) tai muussa laissa säädetään.

Öljyvahinkojen torjuntaviranomaisia ovat alueellinen ympäristökeskus, pelastustoimen alueen pelastusviranomainen ja torjuntatyötä johtava pelastustoiminnan johtaja. Muut viranomaiset ovat velvollisia antamaan öljyvahinkojen torjuntaviranomaisille virka-apua maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa tarkoitetuissa asioissa. Puolustusvoimat on myös velvollinen toimialallaan osallistumaan aluksista aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain mukaiseen valvontaan ja pyydettyä antamaan virka-apua valvontaviranomaisille (30 §:n 4 momentti). Muuhun lainsäädäntöön viittaamista on selvitetty 2 § 2 kohdan a alakohdan perusteluissa.

12 §. *Apu toiselle valtiolle.* Pykälän 1 momentin mukaan puolustusvoimat voisi osallistua avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta.

Perustuslain 1 §:n mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Puolustusvoimien osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle olisi osa kansallista varautumista sellaiseen kansainväliseen kehitykseen, jonka myötä voi ajankohtaistua aiempaa vieläkin monimuotoisempi kansainvälinen toiminta, esimerkiksi mahdollisuus käyttää myös sotilaskalustoa ja -henkilöstöä luonnononnettomuuksien tai muiden katastrofien sekä terrori-iskujen jälkihoidossa. Tämänkaltaiseen toimintaan on varauduttava ilman maantieteellisiä rajoituksia. EU:n jäsenvaltioiden alueella realisoituvan yhteisvastuulausekkeen mukaisen toiminnan lisäksi apu toiselle valtiolle voi tulla tarvittaessa kyseeseen maailmanlaajuisesti. Esimerkkeinä voidaan mainita tsunamin tai maanjäristysten kaltaiset laajat luonnononnettomuudet, joiden jälkihoidon yhteydessä myös sotilaskaluston ja -henkilöstön käyttäminen avun muodossa voi olla tarpeellista. Tätä pykälää ei sovellettaisi toimintaan, johon liittyisi voimakeinojen käyttö.

Puolustusvoimilla voi varsinkin suuronnettomuustilanteissa olla käytettävissä sellaista tarvittavaa kalustoa, materiaalia ja erityisasiantuntijapalveluita, joita voitaisiin hyödyntää avun antamisessa erityisesti pelastustoiminnassa. Tällaisena voitaisiin pitää erikoisosaamista, esimerkiksi sukeltajia, raivaushenkilöstöä, lääkintähenkilöstöä, pintapelastajia, öljyntorjuntakapasiteettia ja vedenalaisen etsinnän laitteistoja. Kyseeseen voisivat tulla myös yksittäiset erikoisosaajat, kuten erikoislääkärit, raivausasiantuntijat, miinaasiantuntijat tai asejärjestelmäasiantuntijat. Puolustusvoimien henkilöstöä voitaisiin määrätä osallistumaan avun antamiseen liittyviin tehtäviin. Ensisijaisesti tulisi käyttää henkilöitä, jotka ovat ura- ja henkilöstösuunnittelua toteuttaessa ilmoittaneet halukkuutensa näihin tehtäviin. Kyseinen henkilöstö olisi edelleen virkasuhteessa puolustusvoimiin ja palvelussuhteen ehdot määräytyisivät puolustusvoimien virkaehtosopimusjärjestelmän mukaisesti. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 8 §:n 3 momentin mukaan puolustusvoimien virkasuhteista henkilöstöä voidaan määrätä virkatehtävänä

osallistumaan sotilaalliseen kriisinhallintaan kuuluvaan koulutukseen liittyviin tehtäviin. Operaation aikaisia kriisinhallintatehtäviä lukuun ottamatta muiden kansainvälisten ja kotimaisten tehtävien hoitaminen puolustusvoimissa on perustunut ura- ja henkilöstösuunnittelujärjestelmän avulla toteutettuun tehtäväänmääräysmenettelyyn. Asevelvollisuuslain uudistetun 3 b §:n nojalla toimintaan voitaisiin käyttää myös varusmiesosastoja. Myös kuljetuskapasiteetin, kuten helikopterikuljetuskyvyn, taktisen lentokuljetuskyvyn, merikuljetuskyvyn, maastokuljetuskapasiteetin, maantiekuljetuskyvyn tai sairaankuljetuskyvyn hyödyntäminen voisi ajankohtaistua suuronnettomuustilanteissa samoin kuin ympäristöuhkien ja terrori-iskujen yhteydessä. Lisäksi näiden uhkakuvien yhteydessä voitaisiin hyödyntää puolustusvoimien materiaalia, kuten lääkintämateriaalia, sääsuojia, kenttämajoituskalusteita, työkoneita, leikkausaseita sekä ensihoitopaikkoja ja -asemia. Myös puolustusvoimien suojeluvälineistön (tiedustelu, suojautuminen ja puhdistus), pelastusajoneuvojen, vedenpuhdistuslaitteiston tai kenttälaboratorion hyödyntäminen avun antamisessa voisi tapauskohtaisen harkinnan perusteella tulla kyseeseen.

Puolustusvoimat on osallistunut rajat ylittävän avun antamiseen tähän asti esimerkiksi meripelastuslain (1145/2001) 4 §:ssä tarkoitettuna muuna meripelastusviranomaisena samoin kuin kahdenvälisen, erityisesti naapurimaiden kanssa tehtyjen valtiosopimusten perusteella. Tällaisena voidaan mainita esimerkiksi Suomen ja Viron välinen sopimus merellä ja ilmassa tapahtuvasta yhteistyöstä etsintä- ja pelastuspalvelussa (SopS 53/1999). Meripelastuslain 7 §:ssä puolestaan säädetään meripelastustoimen kansainvälisestä yhteistoiminnasta. Tämänkaltaista toimintaa on tarkoitus jatkaa, eikä ehdotettu sääntely rajoittaisi olemassa olevia oikeudellisia osallistumisjärjestelyitä.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustusvoimien osallistumisesta 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan päättäisi puolustusministeriö toimivaltaisen ministeriön pyynnöstä ja ulkoasiainministeriötä kuultuaan. Pelastuslain 49 §:n mukaan sen lisäksi, mitä valtioiden välillä on sovittu, sisäasiainministeriö voi toisen valtion tai kansainvälisen järjestön

esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, milloin avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäasiainministeriö päättää näin ollen avun antamisesta ulkomaille silloin, kun apu kuuluu pelastustoimeen. Pelastustoimeen kuuluu pelastuslain 1 §:n mukaan tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta ja väestönsuojelu. Pääsääntöisesti siis sisäasiainministeriö pyytäisi puolustusministeriöltä puolustusvoimien osallistumista avun antamiseen toiselle valtiolle ja johtaisi avun antamista puolustusvoimien johtaessa omia käytettäviä joukkojaan. Laissa on varauduttu myös tilanteeseen, missä muulla ministeriöllä, esimerkiksi ympäristöministeriöllä, olisi toimivaltaa. Pyyntö ei olisi määrämuotoon sidottu, vaan se voisi olla kirjallinen tai suullinen pyyntö ottaen huomioon erityisesti kyseeseen tulevan toiminnan kiireellisyys. Puolustusministeriö päättäisi siitä, osallistuuko puolustusvoimat ehdotettuun toimintaan. Ennen päätöksentekoa puolustusministeriö kuulisi ulkoasiainministeriötä. Tämä on tavanomaista ja perusteltua puolustusvoimien toiselle valtiolle annettavan avun toteutuessa Suomen rajojen ulkopuolella.

Jos kysymyksessä on laajakantoinen ja periaatteellisesti tärkeä hanke tai asian merkitys sitä muusta syystä vaatii, päätöksen puolustusvoimien osallistumisesta 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan tekisi pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston yleisistunto. Päätöksentekotasoa vastaisi perustuslain 67 §:ää, jonka mukaan valtioneuvoston yleisistunnossa ratkaistaan laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat. Ne virka-apuasiat, jotka nojaavat EU:n ja sen jäsenvaltioiden toimintaan yhdessä yhteisvastuun hengessä, voidaan käsitellä valmistelevasti hallituksen EU-asioiden ministerivaliokunnassa. Ne virka-apuasiat, jotka olisivat ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittäviä, voidaan käsitellä valmistelevasti tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan yhteisessä kokouksessa.

Laajakantoisina ja periaatteellisesti tärkeinä hankkeina voitaisiin pitää osallistumista esimerkiksi sellaisiin tehtäviin, jotka toteutetaan

ilmeisen riskialttiissa toimintaympäristössä. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi terrori-isku tai ydinvoimalaonnettomuus, joiden jälkiohjelmitilanteissa avun antamisessa käytettävä henkilöstö toimisi poikkeuksellisen riskialttiissa olosuhteissa. Jaottelu laajakantoiisiin ja periaatteellisesti tärkeisiin hankkeisiin tai asioihin, joiden merkitys muusta syystä vaatii päätöksen tekemistä valtioneuvoston yleisistunnossa, olisi viime kädessä aina tarkoitukseenmukaista tehdä tapauskohtaisen harkinnan perusteella, jolloin harkinnassa on mahdollista ottaa huomioon poliittisten tekijöiden sekä kansallisten valmiuksien ohella avun antamisen tavoitteet, tehtävät ja toteuttamistapa sekä olosuhteet toiminta-alueella mukaan luetuna tehtävää koskeva riskiarvio. Ministeriö informoisi tasavallan presidenttiä päätöksen valmistelusta.

Momentissa olisi myös säännös siitä, että kun avun antaminen on ulkopoliittisesti merkittävää, päätöksen avun antamisesta tekisi tasavallan presidentti. Tällä viitataan tasavallan presidentin ja valtioneuvoston toimivaltaan kansainvälisissä asioissa, josta on säädetty perustuslain 93 §:ssä. Presidentin päätöksenteko tapahtuisi perustuslain 58 §:n 1 momentin mukaisesti. Kyse ei siis olisi perustuslain 128 §:n 1 momentissa presidentille säädetyn puolustusvoimien ylipäällikön toimivallan käytöstä vaan asiasta päätettäisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisena päätöksenä valtioneuvostossa ja sen ratkaisuehdotuksesta. Puolustusvoimien joukkojen lähettäminen avun antamiseen vaikuttaa puolustusvoimien ylipäällikön asemaan, koska lähetettävät joukot ovat osa puolustusvoimia ja siten ylipäällikön alaisia. Vaikutukset ylipäällikön asemaan olisivat kuitenkin vähäisiä kun tasavallan presidentti päättäisi ulkopoliittisesti merkittävän avun antamisesta ulkopoliittikan johtajana.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, ettei puolustusvoimia saisi määrätä 1 momentissa tarkoitettuihin toimiin ilman 2 tai 3 momentissa säädettyä päätöksentekomenettelyä, jollei tasavallan presidentin toimivallasta puolustusvoimien ylipäällikkönä muuta johdu. Pykälässä säädetty päätöksentekomenettely ei siis sulkisi pois presidentin mahdollisuutta ylipäällikkönä määrätä puolustusvoimia sotilaskäskyllä tämän lakiesityksen 31

§:ssä säädetyn ratkaisuvallan puitteissa. Vastaavan sisältöinen säännös on puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 4 a §:n 2 momentissa ja aluevalvontalain 23 §:ssä.

Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan

13 §. Sotilaallinen kriisinhallinta. Pykälässä viitattaisiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettuun lakiin. Puolustusvoimat osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan mainitussa laissa säädetyllä tavalla.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annettu laki tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2006. Se korvasi rauhanturvaamislain (514/1984). Uudistuksen tarkoituksena oli ottaa huomioon kehitys kansainvälisessä kriisinhallintatoiminnassa, jotta Suomi voi jatkossakin osallistua täysimääräisesti kriisinhallintatehtäviin erityisesti Yhdistyneiden Kansakuntien, Euroopan unionin ja Naton rauhankomppanuusyhteistyön puitteissa. Lainsäädäntö uudistettiin myös siten, että Suomi voi osallistua Euroopan unionin valmiusjoukkojen toimintaan.

Puolustusvoimat saa sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämät tehtävät puolustusministeriöltä. Puolustusvoimat huolehtii sotilaallisen kriisinhallinnan edellyttämien valmiuksien luomiseksi tarvittavasta koulutuksesta ja harjoituksista.

Kiinteistöjen käyttäminen ja kiinteistöjä koskevat rajoitukset

14 §. Kiinteistöjen tilapäinen käyttöoikeus. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimille oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Nykyisin tämä on ollut mahdollista vanhan, Suomen itsenäisyyden alkuvuosilta peräisin olevan sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuorituksista annetun lain eli niin kutsutun *luontaisuuorituslain* nojalla. Luontaisuuorituslaki on ollut voimassa poikkeuslakina. Ehdotetun sääntelyn myötä luontaisuuorituslaki ehdotetaan kumottavaksi.

Kiinteistöjen tilapäiselle käyttöoikeudelle on edelleen perusteltu tarve. Puolustusvoimat valmistautuu koko valtakunnan puolustamiseen. Puolustustehtävää varten puolustusvoimien on suunniteltava ja harjoitettava joukoilla valtakunnan puolustamista niillä alueilla, joita valmistaudutaan puolustamaan. Puolustusvalmistelut sisältävät maastossa ja kiinteistöissä tapahtuvan yksityiskohtaisen suunnittelun, jolloin puolustusvoimilla on oltava pääsy kiinteistöihin.

Puolustusvoimien on järjestettävä joukkojen harjoittelua sisältäviä taisteluharjoituksia, jotta puolustussuunnitelmat voidaan viimeistellä sekä testata suunnitelmien toimivuus käytännössä. Puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla harjoitusalueilla ei eri alueelle tehtyjä puolustussuunnitelmia voida testata. Puolustusvoimien hallinnassa olevat harjoitusalueet ovat liian pieniä riittävän kokoisten harjoitusten toimeenpanemiseksi ja lisäksi maasto-olosuhteet ovat erilaisia kuin oikealla toiminta-alueella. Harjoituksissa on käytettävä muun muassa runsaasti erilaisia taistelu- ja maastoajoneuvoja, mikä vaatii käyttöön laajoja maa-alueita.

Suomen kiinteistöt koostuvat yhä enemmän pienistä erillisistä palstoista, jolloin pienelläkin sotilaalliseen harjoitukseen tarvittavalla alueella saattaa olla monta maanomistajaa. Puolustusvoimat pyrkii aina ennen sotilaallisia harjoituksia sopimaan muun kuin puolustusvoimien pysyvästi käytössä olevan kiinteistön käytöstä sen omistajan tai haltijan kanssa sekä informoimaan lähiseudun asukkaita ja maanomistajia tulevasta harjoituksesta. Tämä on voimassa olevan lainsäädännön perusteella pääesikunnan ohjeistama toimintatapamalli, jota olisi tarkoitus noudattaa jatkossakin. Aina maanomistajien tavoittaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, koska harjoituksia on pidettävä laajoilla alueilla ja maanomistajia on usein suuri määrä. Kaupungistumisen ja maalta muuton takia yhä useampi maanomistaja asuu eri paikkakunnalla, missä maapalstat sijaitsevat.

Tässä yhteydessä voidaan mainita, että pääsy näille kiinteistöille toteutetaan osaltaan maastoliikennelain (1710/1995) 30 §:n nojalla, jonka mukaan puolustusvoimien ei tarvitse hakea harjoituksilleen ympäristönsuojelulautakunnan lupaa.

Kiinteistöjen käyttöoikeus olisi uudessa pykälässä sidottu ehdottomaan välttämättömyyteen puolustusvoimien sotilaallisten harjoitusten toteuttamisen tai valtakunnan puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta. Edelleen käyttöoikeutta rajoittaisi sen tilapäisyyden luonne sekä suhteellisuusperiaate kiinteistön omistajalle tai haltijalle aiheutuvaan haittaan ja vahinkoon nähden. Käyttöoikeus olisi siis näin rajattu tarpeellisuusharkinnallisesti, ajallisesti sekä aiheutettuun haittaan ja vahinkoon suhteutettuna.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa olisi pääosin luontaisuurituslakia vastaava, kielellisesti modernisoitu rajaus, jonka mukaan puolustusvoimilla ei kuitenkaan olisi oikeutta käyttää asuinrakennuksia tai niihin liittyviä piha- ja puutarha-alueita, korjaamattomia viljelysmaita eikä maa- ja metsätaloudellisia koekenttiä.

Luontaisuurituslaissa mainitaan rakennukset sekä piha- ja puutarha-alueet kun tässä rajattaisiin käyttöoikeuden ulkopuolelle asuinrakennukset ja niihin liittyvät piha- ja puutarha-alueet. Rauhan aikana rakennusten käyttämisestä sovitaan rakennuksen omistajan kanssa rakennustyyppistä riippumatta. Rakennusta ei käytettäisi pykälän nojalla kuin erittäin poikkeuksellisessa tilanteessa. Piha- ja puutarha-alueiden liittyminen ulkopuolelle rajattuun asuinrakennukseen katsottaisiin vastaavan nykytilaa.

Puolustusvoimien 1 momentissa tarkoitusta kiinteistön käyttämisestä päättäisi alue- tai paikallishallintoviranomainen tai harjoituksen johtaja. Päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla, koska kyseessä ei ole varsinainen valituskelpoinen hallintopäätös vaan tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvä julkisen vallan käyttäminen. Ratkaisun tekeminen asiassa on siten luonteeltaan suoritettavaa hallintoa, jossa ei vaikuteta yksilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin vaan vaikutetaan 1 momentissa puolustusvoimille säädetyn oikeuden käytännön toteutumiseen. Toimivalan kyseiselle julkisen vallan käyttämiselle muodostaisi siis puolustusvoimien oikeus käyttää tilapäisesti muita kun hallinnassaan olevia kiinteistöjä. Kyseinen menettely vastaisi voimassaolevan lainsäädännön vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. Menettelyssä tulee luonnollisesti soveltaa hyvän hallinnon

perusteita ja noudattaa soveltuvin osin myös muita hyvään hallintoon kuuluvia vaatimuksia.

Kiinteistön käyttämisestä aiheutuneesta vahingosta suoritetaan kiinteistön omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus. Näitä vahingonkorvauksia koskevat riidat on käsitelty yleisessä tuomioistuimessa. Selvää on, että ennen vahinkojen korvaamisesta päättämistä puolustusvoimat kuulisi maanomistajia korvaamiskysymyksissä ja pyrkisi noudattamaan erilaisissa vahinkotapauksissa muualla vakiintuneita korvausperusteita. Siitä huolimatta on odotettavaa, että myös uuden lainsäädännön aikana käytännössä ilmeneisi sellaisia kiinteistön omistajille taloudellisesti merkittäviä vahinkojen korvaamiskysymyksiä, joissa vahinkojen korvaamistavastuussa olevan puolustusvoimien ja ulkopuolisten kiinteistönomistajien perustellut näkemykset vahinkojen suuruudesta poikkeaisivat vaikuttavalla tavalla toisistaan. Tällaiset korvauskysymykset voivat koskea muun muassa ennen sotilaallisia harjoituksia merkittävien metsänhoidollisten toimenpiteiden kohteena olleita alueita sekä metsäteitä samoin kuin sinänsä viljelemättömässä tilassa oleville laajoille peltoalueille aiheutuvia vahinkoja kuten kynnettyjen tai kesannoitujen peltoalueiden maan tiivistyminen.

Edellä mainituissa esimerkeissä ja muissa vastaavanlaisissa vahinkotapauksissa kysymys ei aina ole helposti arvioitavissa olevien sotilaallisesta harjoitustoiminnasta aiheutuneiden välittömien kustannusten korvaamisesta vaan laajemmasta, joissakin vahinkotilanteissa hyvinkin monen vuoden ajalle ulottuvasta, elinkeinon harjoittamisen vaikeutumisesta tai tulojen menetyksen korvaamisesta. Puolustusvoimien tulisi hankkia ennen asian ratkaisua asianomaisten viranomaistahojen tai julkista tehtävää lain mukaan hoitavien tahojen lausunnot vahinkojen määristä.

Ehdotettuun pykälään perustuvat korvausasiat ratkaistaisiin jatkossa puolustusvoimien hallinnollisella päätöksellä, johon tyytymättömällä asianosaisella olisi yksityisoikeudellisen vahingonkorvausoikeudenkäynnin sijaan mahdollisuus hakea muutosta hallintolainkäytön mukaisessa järjestyksessä.

15 §. *Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset.* Pykälässä säädettäisiin nykyisen lain 2 b §:n mukaisesti siitä, että puolustusvoimien alue- tai paikallishallintoviranomainen voi kun sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaativat kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella liikkumisen tai rajoittaa sitä. Utta olisi ottaa sääntelyyn välttämättömyysvaatimus eli liikkumisen kieltäminen tai rajoittaminen olisi mahdollista vain, jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaativat. Asiatomilla tarkoitettaisiin niitä, joilla ei tehtävänsä tai muun vastaavan syyn vuoksi olisi asiallista syytä liikkua puolustusvoimien käytössä olevalla alueella. Tässä mielessä asiaton voisi olla myös esimerkiksi puolustusvoimien henkilökuntaan kuuluva, jonka tehtävä ei edellytä liikkumista alueella. Kiellon rikkomisesta tuomittavien rangaistusten osalta viitattaisiin rikoslakiin.

Harjoituksen johtaja voisi nykyisen 2 b §:n 2 momentin mukaisesti määrätä kiellon tai rajoituksen puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmittymiseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja kieltoja ja rajoituksia voitaisiin 3 momentin mukaan valvoa kulkulupamenettelyllä.

Kulkulupa olisi maksuton kuten nykyisin. Valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja suoritteista perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista sekä maksujen muista perusteista säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992), jäljempänä maksuperustelaki. Maksuttomuudesta säädettäisiin maksuperustelain nojalla annettua puolustusministeriön asetusta (1050/2005) muuttamalla.

Varsinaisesta kulkulupamenettelystä säädettäisiin tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Säännös vastaa nykykäytäntöä. Pääsy sotilaskohteeseen on perinteisesti ollut luvanvaraista. Pääsääntöisesti henkilön oikeudet alueilla liikkumiseen ja oleskeluun voidaan todentaa hänelle myönnetystä kulkuluvasta tai henkilökunnan käytössä olevasta henkilö-

kortista. Tilapäisesti sotilaskohteessa vierailville ei välttämättä haeta ja myönnetä varsinaista kulkulupaa vaan vierailun järjestävä, kulkuluvan omaava tai henkilökuntaan kuuluva henkilö vastaa vieraidensa turvallisesta liikkumisesta kohteessa. Puolustusvoimat myöntää käytännössä tilapäistä vierailua pidempiaikaiseen, mutta pysyvää lupaa lyhytaikaisempaan tarpeeseen, myös lyhytaikaisia kulkulupia, joissa ei ole henkilön valokuvaa. Myös alueilla asuvien henkilöiden lasten kulkulupakäytäntö vaihtelee joukko-osastoittain. Pidempiaikaista kulkulupaa ei yleensä vaadita ennen kuin lapsi täyttää 12 vuotta.

Kulkulupaa ei luonnollisesti vaadittaisi esimerkiksi poliisilta, joka suorittaa tässä tarkoitettulla alueella virkatehtäviään.

Turvallisuusselvityslaisissa säädettyä menettelyä on sovellettu puolustusvoimien kulkulupamenettelyyn niissä tapauksissa, joissa alueelle pääsyn tarve perustuu esimerkiksi puolustusvoimien ja ulkopuolisen yrityksen väliseen kumppanuussopimukseen. Tällaisia sopimuksia yksityisten tahojen kanssa tehdään esimerkiksi tietoliikenteen, kiinteistöhuollon tai tavarantoimitusten hoitamisesta. Näissä tilanteissa saattaa olla tarpeen tehdä turvallisuusselvitys niistä henkilöistä, joita sopimuskumppani käyttää sopimuksen täyttämiseen. Valtionhallinnon kiinteistöuudistuksen myötä puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevilla alueilla asuu ja liikkuu lisäksi myös henkilöitä, joiden oleskelu perustuu ainoastaan yksityisoikeudelliseen vuokrasuhteeseen puolustusvoimien ulkopuolisen vuokranantajan kanssa. Asukkaiden kulkulupamenettelyyn ei voida soveltaa turvallisuusselvitysmenettelyä ja puolustusvoimat on tämän vuoksi yhteistoiminnassa vuokranantajan kanssa laatinut lomakkeen, jonka vuokrasuhteen hakijat täyttävät ennen vuokrasuhteen solmimista. Vuokranantaja toimittaa lomakkeen tiedot puolustusvoimien viranomaiselle, joka tekee ratkaisun kulkuluvan myöntämisestä. Vuokranantaja ei solmi vuokrasopimusta vuokralaisen kanssa ennen puolustusvoimien ratkaisua.

Uutena ehdotetaan 4 momentissa säädettäväksi, että 1 momentissa tarkoitetuista maa-alueet tulee merkitä. Kieltotauluista ja muista merkeistä voitaisiin säätää puolustusministe-

riön asetuksella.

16 §. *Kuvaaminen tai muu tallentaminen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella.* Pykälässä eräiden sotilaskohteiden kuvaaminen kuten valokuvaaminen tai muu tallentaminen ehdotetaan säädettyväksi luvanvaraiseksi. Säännös olisi uusi ja se on osoittautunut käytännössä tarpeelliseksi. Nykyisin ilmakuvauksella on säädetty luvanvaraiseksi aluevalvontalaissa, jonka 14 §:n mukaan Suomen alueella ei saa ilman lupaa lennon aikana ilma-aluksesta tai muusta ilmassa liikkuvasta laitteesta sähkömagneettisen säteilyn taltiointiin käytettävällä laitteella kuvata tiettyjä, pykälässä lueteltuja kohteita kuten linnoitusalueita, linnakkeita, kasarmialueita, sotasatamia tai sotilaslentokenttiä, ellei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Eräiden sotilaskohteiden kuvaaminen tai muu tallentaminen olisi jatkossa muutoinkin luvanvaraista maanpuolustuksellista syistä.

Ehdotetussa pykälässä luetellaan ne puolustusvoimien kohteet, joiden kuvaukseen tai muuhun tallentamiseen vaaditaan erillinen lupa. Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella saisi 1 momentin mukaan kuvata tai muuten tallentaa tiettyjä 1 – 5 kohdassa lueteltuja sotilaskohteita vain varuskunnan päällikön tai joukko-osaston komentajan luvalla.

Puolustusvoimien johtamispaikoissa ja johtamistiloissa on sellaista puolustusvalmiuteen liittyvää toimintaa tai materiaalia, joka ei saa joutua sivullisten tietoon. Viestiasemat ja tutka-asemat ovat muun muassa aluevalvonnan, sotilaallisen tiedustelutoiminnan ja puolustusvalmiuden kannalta tärkeitä. Näillä olevien laitteiden yksityiskohtaisen sijaintitiedon, rakenteen, määrän ja laadun leviäminen väärin käsiin saattaa vaarantaa Suomen puolustusvalmiutta. Myös tiedot asejärjestelmistä ovat salassa pidettäviä. Merivoimien ja ilmavoimien tukikohdissa sekä sotasatamissa ja sotilaslentopaikoilla on sellaisia aluevalvontaan ja puolustusvalmiuteen liittyviä puolustuslaitteita ja puolustusmateriaalia, joiden lukumäärä, laatu ja sijaintipaikka ovat salassa pidettäviä.

Puolustusvoimien varastoalueilla ja erillisissä varastoissa säilytetään Suomen puolustukseen tarvittavaa materiaalia. Materiaalin sijainti yksilöitynä johonkin varastoalueeseen

tai varastoon ei saa levitä laajaan tietoisuuteen, jotta puolustusvalmiuden kohottamista ja Suomen puolustamista ei vaaranneta.

Lisäksi kaikissa näissä edellä mainituissa kohteissa saattaa olla sellaista puolustusmateriaalia, joiden yksityiskohdat ovat esimerkiksi materiaalia ostettaessa laadituissa kauppasopimuksissa kolmannelta osapuolelta salassa pidettäviä. Suomessa järjestetyissä kansainvälisissä harjoituksissa saattaa näillä alueilla tilapäisesti olla myös ulkovaltojen sotamateriaalia, jota nämä eivät halua kuvattavan tai muuten tallennettavan.

Lupa myönnettäisiin, jollei kuvaaminen tai muu tallentaminen vaaranna maanpuolustuksen etua ja hakijalla olisi 15 §:ssä tarkoitettu lupa liikkua puolustusvoimien käytössä olevalla alueella. Tällä tarkoitettaisiin, että hakijan tulisi saada kulkulupa puolustusvoimien käytössä olevalle alueelle käytännössä ennen kuin hän hakee lupaa kuvata tai muuten tallentaa pykälässä tarkoitettuja kohteita.

Jos kuvaaminen tai muu tallentaminen vaarantaisi maanpuolustuksen etua ja luvan myöntäminen näyttäisi estyvän, lupaviranomaisen tulisi kuitenkin selvittää, voidaanko vaaran todennäköisyyttä vähentää lupamääräyksillä niin olennaisesti, että lupa voitaisiin kuitenkin myöntää. Lupahakemuksessa tarkoitettu toiminta voitaisiin rajoittaa esimerkiksi alueille, joilla ei ole sotilaskohteita.

Jos vaaran todennäköisyyttä ei voitaisi lupamääräyksilläkään riittävästi vähentää, lupa ei voitaisi myöntää.

Lupa-asiaa ratkaistessaan viranomaisen on noudatettava yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita, joita ovat yhdenvertaisuusperiaate, objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate ja tarkoitussidonnaisuuden periaate. Viranomaisen toiminnan ja päätöksenteon on oltava puolueetonta ja objektiivisesti perusteltavissa. Toiminta on mitoitettava oikein. Viranomainen voi käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on tarkoitettu käytettäväksi. Toisin sanoen viranomainen ei saa lupahakemuksia ratkaistessaan käyttää harkintavaltaansa väärin. Tarkoituksena on, että lupa-asiat käsitellään joutuisasti ja joustavasti niin, että luvan hakeminen aiheuttaa mahdollisimman vähän haittaa.

Säännöksen mukaan lupapäätökseen voitaisiin sisällyttää maanpuolustuksen ja haki-

jan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä kuvaamisen paikasta ja ajankohdasta sekä käytettävästä välineistöstä. Lupa voitaisiin myöntää haettua rajoitetummalle alueelle. Jos alueella toimeenpantaisiin esimerkiksi ammuksia, lupaa ei myönnettäisi sanotuksi ajaksi. Lupaan voitaisiin valvonnallisista syistä ja hakijan turvallisuuden takia asettaa ehto, että sotilasviranomaiselle on päivittäin ilmoitettava kuvaamisen aloittamisesta ja lopettamisesta. Luvassa voitaisiin määrätä, että kuva- tai muu syntynyt materiaali on lupamääräysten noudattamisen valvomiseksi esitettävä lupaviranomaiselle.

Maksuperustelaki on valtion suoritteista perittäviä maksuja koskeva yleislaki. Sen mukaan muun muassa päätökset, jotka on tehty hakemuksesta, ovat pääsääntöisesti maksullisia. Tässä mainitut lupa-asiat olisivat maksuttomia. Maksuttomuutta puoltaa erityisesti se, että tarve muutoin sallitun toiminnan rajoittamiseen sotilaskohteissa liittyy valtakunnan turvallisuuteen. Lupajärjestelmän käyttöönotto on luvan antajan intressissä.

Lupamenettelystä on tarkoitus tehdä mahdollisimman yksinkertainen sekä luvan hakijan että sen käsittelijän kannalta. Maksun periminen toimisi lupamenettelyn tätä pyrkimystä vastaan. Maksu yksinkertaistetussa menettelyssä myönnetystä luvasta ei voisi olla määrältään suuri. Koska sen perimisestä voisi aiheutua enemmän kuluja, maksullisuus ei olisi senkään vuoksi perusteltua. Maksuttomuudesta säädettäisiin maksuperustelain nojalla annettua puolustusministeriön asetusta (1050/2005) muuttamalla.

Luvan maksuttomuus vastaisi aluevalvontalain sääntelyä. Esimerkiksi luvat, joita myönnetään suoja-alueella tapahtuvaan oleskeluun ja toimimiseen, ovat maksuttomia. Maksuttomia ovat myös kulkuluvat, joita myönnetään liikkumiseen puolustusvoimien kohteissa.

Luvan peruuttamisesta ehdotetaan säädettäväksi 3 momentissa. Lupa voitaisiin momentin 1 kohdan mukaan peruuttaa, jos luvan saaja rikkoo lupamääräyksiä. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti luvan peruuttamiseen ei kuitenkaan riittäisi aivan vähäinen lupamääräyksen rikkominen.

Momentin 2 kohdan mukaan lupa voitaisiin peruuttaa, jos luvan hakija on luvan saadak-

seen antanut lupaviranomaiselle toiminnastaan tai sen tarkoituksesta harhaanjohtavia tietoja. Esimerkkinä voidaan mainita se, että hakija käyttää kuvia tai muun syntyneen materiaalin johonkin muuhun kuin ilmoittamaansa tarkoitukseen ja tosiasiallinen käyttökohde vaarantaisi maanpuolustuksen etua.

Lupa voitaisiin 3 kohdan mukaan peruuttaa siinä tapauksessa, että olosuhteet ovat muuttuneet luvan myöntämisen jälkeen niin olennaisesti, että luvassa tarkoitettu toiminnan jatkaminen olisi vaaraksi maanpuolustuksen edulle. Sotilaskohteen käyttötarkoitus voisi esimerkiksi muuttua niin olennaisesti, että lupa olisi peruutettava.

Varuskunnan päällikön tai joukko-osaston komentajan 1-3 momentissa tarkoitettuun asiasta tekemään päätökseen saisi 4 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatettaisiin valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa. Lupapäätökset ovat hallintoasiassa tehtyjä päätöksiä, joten niitä koskevaan muutoksenhakuun sovelletaan hallintolainkäyttölakia. Päätöksistä voi valittaa pääsääntöisesti hallinto-oikeuteen. Selvyyden vuoksi pykälään ehdotetaan muutoksenhakua koskevaa säännöstä viittauksin hallintolainkäyttölakiin. Asian luonteesta johtuu, että luvan peruuttamista koskevaa päätöstä on noudatettava siitä huolimatta, että päätöksestä valitetaan. Valitusviranomaisen voisi kuitenkin oikeusturvasyistä kieltää päätöksen täytäntöönpanon.

Ilmakuvauksen osalta viitattaisiin 5 momentissa informatiivisista syistä aluevalvontalakiin.

Tässä pykälässä tarkoitettu lupamenettelystä voitaisiin 6 momentin mukaan säätää tarkemmin puolustusministeriön asetuksella. Kyseessä olisivat sanamuodon mukaan yksityiskohtaisemmat, lupaa haettaessa noudatettavat menettelysäännökset.

Luvatonta kuvaaminen tai muu tallentaminen puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalle alueella säädettäisiin rangaistavaksi 5 luvussa.

17 §. Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri.

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri olisi valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä

automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Siihen sisältyisi tietoja, joita olisi tarpeen käsitellä laissa tarkoitettujen liikkumista, kuvaamista tai muuta tallentamista koskevien lupien myöntämiseksi sekä kieltojen ja rajoitusten valvomiseksi. Rekisteriin saataisiin tallettaa puolustusvoimien kohteessa oleskelevan tai sinne pyrkivän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemasta sekä henkilön matkustusasiakirjan tiedot.

Tässä pykälässä tarkoitettu rekisteri pitäisi sisällään sotilasviranomaisen 15 §:n mukaisen kulkuluvan myöntämistä varten tarvitsemia henkilötietoja. Vastaavalla tavalla rekisteriin kirjattaisiin myös ehdotetun lain 16 §:n mukaisten kuvaamista ja muuta tallentamista puolustusvoimien käytössä olevalla alueella koskevien lupien myöntämistä varten tarvittavia henkilötietoja. Tietoja käytettäisiin myös myönnettyjen lupien valvomiseksi sekä ehdotetussa laissa tarkoitettujen kieltojen ja rajoitusten valvomiseksi. Koska ulkomaalaisten oleskelu sotilasalueella on aina erityisluvanvaraista, olisi rekisteriin tarpeen kirjata myös henkilön kansalaisuutta, kansalaisuudettomuutta, kansallisuutta, kotivaltiota, syntymävaltiota, syntymäkotikuntaa, kotikuntaa, ammattia, osoitetta sekä puhelinnumeroa tai muuta yhteystietoa, sekä henkilön matkustusasiakirjaa koskevia tietoja.

Rekisteriin saataisiin merkitä myös löydettyjä vaarallisia esineitä koskevia sekä muita vastaavia puolustusvoimien henkilökunnan työturvallisuuteen vaikuttavia tietoja. Nämä tiedot liittyisivät keskeisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ehdotettuihin 18-21 §:iin. Sotilasviranomaisen voisi esimerkiksi kirjata rekisteriin turvallisuus- tai turvatarkastuksessa pois ottamansa vaaralliset esineet tai aineet sekä tiedon siitä, ovatko ne palautuneet takaisin henkilölle itselleen vai luovutettu edelleen poliisille.

Rekisterinpitäjänä toimisi pääesikunta sekä kukin hallintoyksikkö toimialueellaan, sillä pääesikunnan lisäksi kukin hallintoyksikkö vastaa itsenäisesti omista paikallisista turval-

lisuustarpeistaan sekä ratkaisee itsenäisesti omaan hallintoyksikköönsä liittyvien 15 ja 16 §:ssä tarkoitettujen lupien myöntämisen edellytysten täyttymisestä.

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteriin saataisiin lisäksi kirjata tieto siitä, onko henkilölle myönnetty kansainvälisistä tietoturvalvelvoitteista annetun lain (588/2004) mukainen henkilöturvallisuustodistus sekä tieto siitä, onko henkilöstä tehty turvallisuusselvityslain (177/2002) mukainen turvallisuusselvityksestä, milloin se on tehty ja minkä tasoisesta selvityksestä on kyse.

Näillä tiedoilla on merkitystä kunkin hallintoyksikön myöntäessä henkilölle kulkulupaa erityisesti niissä tapauksissa, joissa sama henkilö liikkuu samoissa tehtävissä useassa eri puolustusvoimien kohteessa. Rekisteriin ei kirjattaisi esimerkiksi turvallisuusselvityksen osalta tietoa selvityksen sisällöstä vaan ainoastaan tieto siitä, milloin selvitys on tehty ja minkä tasoisesta selvityksestä on kysymys. Menettely ei olisi tältä osin ristiriidassa turvallisuusselvityslain 11 §:n kanssa jonka mukaan turvallisuusselvityksen sisältämiä tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin hakemuksessa on ilmoitettu. Kulkulupaa hakevan henkilön ei olisi tarpeen täyttää turvallisuusselvityshakemusta erikseen jokaiseen hallintoyksikköön ja silloin pykälä toteuttaisi myös turvallisuusselvityslain 3 §:n rajoitussäännöstä, joka mukaisesti toimivaltuuksia käytettäessä ei kenenkään yksityiselämän suojaan puututtaisi enempää kuin on välttämätöntä.

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteristä voitaisiin luovuttaa tietoja poliisin tehtävistä puolustusvoimista annetussa laissa (1251/1995) säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Ehdotetun 8 §:n perusteluissa on kerrottu tarkemmin näistä tehtävistä.

Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen

18 §. *Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella.* Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisestä puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella määräisi varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Säännös vastaa nykytilaa. Varuskunnan päällikkö määrää varuskunnan tur-

vallisuusjärjestelyistä, kulunvalvonnasta, valvoo ja ohjaa sotilaallista järjestystä sekä ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin havaittujen rikosten selvittämiseksi tai saattamiseksi poliisin hoidettaviksi. Varuskunnan päällikön ohella näistä toimenpiteistä vastaa myös joukko-osaston komentaja.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavan virkamiehen koulutuksesta säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella.

19 §. Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi pykälän mukaan oikeus poistaa henkilö puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalta alueelta ja 15 §:ssä tarkoitettulta alueelta, jos on ilmeistä, ettei poistettavalla olisi oikeutta oleskella alueella ja edellä mainittu virkamies on kehottanut häntä poistumaan. Virkamiehellä olisi oikeus poistaa myös alueella luvallisesti oleva henkilö, jos tämä häiritsee tai vaarantaa toisten tai itsensä turvallisuuden. Puolustusvoimien pysyvässä käytössä oleva alue on julkisrauhan suoja-alue. Säännökseen sisältyvällä ilmeisyysvaatimuksella tarkoitettaisiin sitä, ettei henkilö pystyisi esittämään hyväksyttäviä perusteluita kuten puolustusvoimien myöntämää kulkulupaa oleskelulle. Tällöin henkilön voitaisiin usein epäillä myös syyllistyneen rangaistavaksi säädettyyn julkisrauhan rikkomiseen. Edellä mainittujen edellytysten täyttyessä virkamiehellä olisi oikeus poistaa henkilö alueelta, jos tämä ei noudattaisi virkamiehen antamaa poistumiskehotusta. Oleskelulla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä myös paikkaan salaa tai toista harhauttaen menemistä taikka sinne kätkeytymistä tai jäämistä. Vaikka henkilön voitaisiin epäillä syyllistyneen julkisrauhan rikkomiseen, olisi virkamiehellä siis harkintansa mukaan aina mahdollisuus suorittaa kiinniottoa lievempi toimenpide turvallisuuden ja järjestyksen turvaamiseksi tai palauttamiseksi. Sama tarve koskee puolustusvoimien käytössä 15 §:n perusteella olevia alueita.

Virkamiehellä olisi tarvittaessa myös oikeus saada tietää alueella liikkuvan ja oleskelevan henkilön nimi, henkilötunnus tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus sekä passitiedot. Edellä 15 §:n perusteluissa on kuvattu kulkulupakäytäntöä. Puolustusvoimien

alueilla liikkuu päivittäin myös henkilöitä, joille sotilasviranomaisen ei esimerkiksi vierailun tilapäisen luonteen vuoksi syystä tai toisesta myönnä erillistä kulkulupaasiakirjaa. Lisäksi kulkulupa ei aina ole riittävä varmenne henkilöllisyydestä. Sotilasviranomaisella tulisi olla keino tarvittaessa varmistua henkilöllisyydestä ja siitä, että henkilöllä on perusteltu syy liikkua ja oleskella alueella. Henkilötietoja koskevan tiedustelun kohteena olevalla henkilöllä olisi oikeus saada tieto kyselyn perusteesta. Hän ei kuitenkaan voisi henkilöllisyyden selvittämisen edellytyksiin vedoten vaatia sotilasviranomaista paljastamaan tehtävänsä liittyviä tietoja laajemmin kuin se on välttämätöntä henkilötietojen tarpeellisuuden perustelemiseksi.

Informatiivisista syistä 2 momentin 1. virkkeessä viitattaisiin jokamiehen kiinniotto-oikeutta ja siihen liittyvää voimankäyttö-oikeutta koskeviin säännöksiin. Pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan jokainen saa ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksentehtäjän, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Pakkokeinolain 1 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan jokamiehen kiinniotto-oikeutta käyttäneellä on oikeus käyttää tarpeellisia voimakeinoja, jos kiinniottettu tekee hänelle vastarintaa tai pakenee. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Jokamiehen kiinniotto-oikeuden käyttämisen oikeuttavia rikoksia ovat muun muassa rikoslain 24 luvun 1-4 §:ssä rangaistaviksi säädetty kotirauhan rikkominen, törkeä kotirauhan rikkominen, julkisrauhan rikkominen ja törkeä julkisrauhan rikkominen ja 17 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetty järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen. Julkisrauhan rikkomisen rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta ei ole aiheutunut ainostaan vähäinen haitta. Vaikka henkilö jäisi esimerkiksi tästä syystä aikanaan teostaan rankaisematta, äkillisessä tilanteessa jokamiehen kiinniotto-oikeutta käyttävältä ei voida yleensä edellyttää pitkälle menevää teon haitallisuuden arvioimista.

Jokamiehen kiinniotto-oikeuden käyttämisessä sallitut keinot riippuvat tehtävän laadusta ja vastarinnan vaarallisuudesta sekä tilanteesta muutoinkin. Esimerkiksi käsirautojen käyttämistä ja jopa henkilön säilytshuoneeseen sulkemista poliisimiesten tuloa odotamaan voidaan pitää puolustettavana, jos henkilön käyttäytyminen on vaarallista. Pakkokeinolain 1 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan jokamiehen kiinniotto-oikeuden nojalla kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi jokamiehen kiinniotto-oikeuden nojalla oikeus ottaa kiinni myös se, joka viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava. Jokamiehen kiinniotto-oikeuden nojalla voitaisiin lisäksi ottaa kiinni rikoslain 45 luvun alainen henkilö, joka on syyllistynyt muuhun kuin sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen. Jos hän on syyllistynyt sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettuun rikokseen, voidaan hänet ottaa kiinni ja pidättää sotilaita koskevan erityissääntelyn mukaisesti puolustusvoimien omin toimenpitein. Pykälässä todettaisiin selvyuden vuoksi, että kiinni otettu henkilö olisi viipymättä toimitettava poliisin huostaan. Jollei kiinni otettua voitaisi luovuttaa poliisille, olisi hänet päästettävä heti vapaaksi, kuitenkin viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Tämä olisi uusi säännös, jolla varmistettaisiin, ettei kiinni otettua pidettäisi missään olosuhteissa vapautensa menettäneenä kohtuuttoman kauan.

20 §. Turvallisuustarkastus. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi uutena muun kuin rikoslain 45 luvun alaisen henkilön kiinniotto-oikeuteen ja poistamiseen kuuluvana oikeutena oikeus kiinniottamisen ja poistamisen yhteydessä tarkastaa henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voisi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Vaaralliset esineet ja aineet olisi tarvittaessa otettava tarkastettavalta pois. Ne olisi palautettava hänelle vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

Ehdotettu säännös vastaisi pitkälti turvalli-

suustarkastusta koskevan poliisilain 22 §:n 1, 2 ja 5 momenttia ja rajavartiolaitoksesta annetun lain 65 §:ää. Puolustusvoimien alueella luvatta tavattu tai muussa tapauksessa kiinni otettu muu kuin rikoslain 45 luvun alainen henkilö ei ole millään tavalla poikkeus suhteessa muun viranomaisen kiinni ottamaan henkilöön. Turvallisuustarkastuksen tekemistä ja vaarallisten esineiden tai aineiden pois ottamista koskeva säännös olisi sotilasviranomaisen työturvallisuuden varmistamiseksi samoin kuin toimenpiteen kohteena olevan henkilön turvallisuuden takaamiseksi välttämätön. Tavaroiden tarkastusmahdollisuus olisi välttämätön turvallisuustarkastukseen käytännön toteuttamisen kannalta. Toimenpiteellä pyritään osaltaan myös varmistamaan kiinni otetun pysyminen sotilasviranomaisen huostassa, kunnes poliisille luovuttaminen voisi tapahtua turvallisesti ja asianmukaisesti. Turvallisuustarkastusoikeus syntyisi yleensä jokamiehen kiinniottotilanteissa, joissa on muutoinkin syytä epäillä henkilön syyllistyneen rikolliseen tekoon. Turvallisuustarkastuksella etsittäviä vaarallisia esineitä olisivat muun muassa ampuma- ja teräaseet sekä vaarallisia aineita räjähdysaineet, palavat nesteet ja kaasut. Esineet ja aineet pois ottamalla suojattaisiin sekä kiinniotettua itseään että muita. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi oikeus ottaa pois tarkastuksessa tavatut esineet tai aineet, mutta ne olisi luovutettava tarkastettavalle vapaaksi päästämisen yhteydessä tai poliisille kun palauttamiselle on lain mukaan este.

21 §. Turvatarkastus. Puolustusvoimien johtoesikunnissa sekä muissa tärkeissä puolustusvoimien toimitiloissa ja sen hallitsemilla alueilla sekä kulkuneuvoissa voitaisiin järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Säännös olisi uusi.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi 1 momentin mukaan oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustusvoimien toimitiloihin, kulkuneuvoihin tai alueelle saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen kulkuneuvonsa ja hänen mukanaan olevat tava-

rat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen tai jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty. Turvatarkastus voitaisiin tehdä myös puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvoista tai alueelta poistuville henkilöille, hänen kulkuneuvoonsa ja hänen mukanaan oleviin tavaroihin, vaikka henkilöä ei epäillä rikoksesta, jos tarkastuksella olisi tärkeä merkitys turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi ja olisi perusteltu syy epäillä, että puolustusvoimien antamia turvallisuutta koskevia määräyksiä on rikottu.

Toimenpiteet tulisi suorittaa mahdollisimman sujuvasti ottaen huomioon käytettävissä olevat tekniset laitteet, turvatarkastajien määrä ja muut olosuhteet. Esimerkiksi silloin kun tarkastettavia ennakoidaan tulevan poikkeuksellisen paljon, tulisi olla riittävästi turvatarkastajia ruuhkan ja viivytyksen välttämiseksi. Vähimmän haitan periaatteeseen sisältyy myös hienotunteisuuden vaatimus. Jos olisi tarvetta tarkastaa esimerkiksi laukun sisältö, se tulisi tehdä niin, ettei sisältö paljastuisi muille henkilöille. Vastaavalla tavalla kulkuneuvoon kohdistuva tarkastus tulisi tehdä hienotunteisesti ja liiallista huomiota herättämättä.

Tarkastus toimitettaisiin ensisijaisesti metallinilmalmaisimella, säteilymittarein tai muulla vastaavalla teknisellä laitteella. Puolustusvoimien tiloihin tai sen hallitsemalle alueelle saapuva tai sieltä poistuva henkilö voitaisiin esimerkiksi määrätä kulkemaan porttimaisen metallinilmalmaisimen kautta. Vaihtoehtoisesti henkilö voitaisiin tarkastaa myös käsi-käyttöistä metallinilmalmaisinta käyttäen. Jos käytettävissä on läpivalaisulaite tai muu vastaava laite, sitä saataisiin käyttää henkilön mukana olevien tavaroiden tarkastamiseen. Kulkuneuvo voitaisiin tarkastaa ensisijaisesti metallinilmalmaisimella, säteilymittarein, muulla sellaisella teknisellä laitteella tai koulutettua eläintä apuna käyttäen. Teknistä kehitystä on kuitenkin mahdotonta ennakoida, joten kyseeseen voisi siis tulla muukin vastaava tekninen laite.

Tavaroiden tarkastus voitaisiin lisäksi tarvittaessa toimittaa myös muulla tavoin, kuten

esimerkiksi avaamalla henkilön mukana oleva laukku tai muu kantamus ja käymällä sen sisältö käsin läpi. Turvatarkastajalla olisi oikeus tarkastaa henkilö vaaran tai vahingon aiheuttamiseen tarkoitettujen esineiden tai aineiden löytämiseksi, jos olisi perusteltua syytä epäillä, että henkilöllä on tällainen esine tai aine mukanaan. Perusteltu epäily voisi aiheutua muun muassa siitä, että henkilön käyttäytyminen on uhkaavaa tai väkivaltaista. Epäily voisi perustua myös turvatarkastajan näköhavaintoon tai esimerkiksi metallinilmalmaisimella tai muulla teknisellä laitteella saatuun havaintoon. Perusteltu epäily voisi perustua myös sivulliselta tai muualta saatuun vihjetietoon mahdollisesti yhdistettynä johonkin edellä kuvatuista seikoista. Tällaisessa tapauksessa turvatarkastajalla olisi oikeus tutkia, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään. Toimenpide olisi sisällöltään samanlainen kuin pakkokeinolain 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettu henkilöntarkastus tai rajavartiolaissa tarkoitettu henkilöntarkastus. Erityisesti henkilön perusteellisessa tarkastamisessa ja vastaavissa, syvälle yksilön perusoikeuksiin kohdistuvissa puolustusvoimien toimenpiteissä korostuvat asiallisuuden, vähimmän haitan ja hienotunteisuuden vaatimukset. Kenenkään oikeuksiin ei saisi puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Perusteellista tarkastusta ei saisi tehdä eri sukupuolta olevalle henkilölle.

Turvatarkastuksia suoritetaan muualla muun muassa ilmailulain (1242/2005), eräiden alusten ja niitä palvelevien satamarakenteiden turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetun lain (485/2004), säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain (1121/1999) nojalla. Poliisille on annettu oikeus suorittaa turvatarkastuksia poliisilaitoksissa ja muissa poliisin käytössä olevissa tiloissa. Vastaava oikeus sisällytettiin nyt myös uuteen rajavartiolaitosta koskevaan lainsäädäntöön.

Puolustusvoimilla on lukuisia tiloja ja alueita, joissa varastoidaan ampuma-aseita ja räjähdysvaarallisia aineita samoin kuin muuta toimintavalmiuden säilyttämisen kannalta

välttämätöntä kalustoa. Tämän vuoksi katsotaan tärkeäksi, että puolustusvoimien johtoesikunnissa voitaisiin suojautua ilkivallalta ja tuhotöiltä turvatarkastuksia suorittamalla. Turvatarkastuksilla turvattaisiin myös henkilöstön henkilökohtaista turvallisuutta, joka kuuluu osana perusoikeutena säädettyyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Sama koskee myös puolustusvoimissa asioivien henkilöiden koskemattomuutta. Turvatarkastukset edesauttavat järjestyksen ylläpidossa. Niillä suojataan virastoa ja siellä olevaa omaisuutta tahalliset vahingoittamiselta. Turvatarkastus olisi voitava asettaa pääsyn edellytykseksi johtoesikuntiin sekä puolustusvoimien toiminnan kannalta keskeisiin toimitiloihin ja sen hallitsemille alueille. Turvatarkastus olisi suoritettava niin, ettei siitä aiheutuisi tarpeetonta haittaa tai vahinkoa. Turvatarkastus kajoaa tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, mikä vuoksi siitä olisi säädettävä lailla.

Erona muiden viranomaisten turvatarkastuksia koskevaan sääntelyyn tulisi puolustusvoimilla olla kyseisessä pykälässä myös tarvittaessa oikeus järjestää turvatarkastus alueilta poistuvalla henkilöllä. Näissä tilanteissa edellytettäisiin kuitenkin, että on perusteltu syy epäillä puolustusvoimien antamia turvallisuutta koskevia määräyksiä rikotun. Alueilla on paljon omaisuutta, kuten sarjatuliaseita, sotilasräjähteitä, ampumatarvikkeita ja käsikranaatteja, jotka rikollisten järjestöjen tai muiden ulkopuolisten haltuun joutuessaan saattavat aiheuttaa yhteiskunnan sisäiselle ja ulkoiselle turvallisuudelle vakavaa vaaraa. Päivittäin käsitellään sellaista salassa pidettävää arkaluonteista tietoa ja materiaalia, joka voisi paljastuessaan vaarantaa puolustusvalmiutta ja – kykyä tai poikkeusoloihin varautumista. Toiminnoissa käsitellään usein myös muuta arvokasta ja anastusherkkää materiaalia, kuten erilaisia lämpökameroita tai viestivälineitä. Puolustusvoimat on myös kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvien salassapitointressien vuoksi vastuussa toisen valtion tai kansainvälisen yhteisön Suomelle luovuttaman tiedon tai materiaalin suojaamisesta. Esimerkkeinä ovat tilanteet, joissa todetaan puolustusvoimilta varastetun aseita, jolloin olisi tarkoituksenmukaista voida kohdistaa tarkastuksia ennen kaikkea juuri alu-

eelta poistuviin ajoneuvoihin. Lisäksi tarve aktualisoituu merkittävästi poikkeusoloihin varauduttaessa. Tarkastuksen tavoitteena saattaa olla lisäksi paitsi vaarallisten aineiden, myös esimerkiksi rikollisessa toiminnassa tarvittavien välineiden etsiminen.

Alueelta pois lähtevien turvatarkastus ei voisi perustua vapaaehtoisuuteen. Sen tekeminen olisi kuitenkin perusteltua, koska valvomalla tehokkaammin tavarain, materiaalin ja henkilöiden kulkua pois sotilasalueilta pyrittäisiin ennalta ehkäisemään puolustusvoimien materiaalin luvaton ja rikollinen kuljetaminen pois sotilasalueilta ja siten minimoimaan myös ulkopuolisille henkilöille aiheutuvaa hengen- ja terveyden vaaran uhkaa. Puolustusvoimilla on voimakas intressi suojata myös ulkopuolisia sellaisilta vaaroilta ja uhkilta, joita esimerkiksi väärin käsiin joutuvat räjähteet, ammukset, tai aseet voisivat aiheuttaa.

Poislähtevien tarkastamiseen liittyvä vapaaehtoisuuden puuttuminen merkitsisi merkittävää rajoitusta yksilön vapaudelle. Tarkastusoikeus tulisikin rajoittaa sellaisiin todellisiin tilanteisiin, joissa olisi esimerkiksi syytä epäillä maanpuolustuksen tai yhteiskunnallisen edun olevan vaarassa. Rajaus ilmaistaisiin pykälässä niin, että turvatarkastus voidaan tehdä myös puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvoista tai alueelta poistuvalla, jos on perusteltu syy epäillä, että on rikottu puolustusvoimien antamia turvallisuutta koskevia määräyksiä. Perusteltu syy olisi olemassa esimerkiksi silloin, kun sotilasviranomaiselle on tullut ilmoitus siitä, että materiaalia on kadonnut tai kun olisi olemassa muutoin selkeitä viitteitä siitä, että puolustusvoimien materiaalia epäillään viedyksi rikollisella teolla. Epäily voisi perustua saatuun näköhavaintoon tai esimerkiksi kamera-valvonnalla tai muulla teknisellä laitteella saatuun havaintoon. Perusteltu epäily voisi perustua myös sivulliselta tai muualta saatuun vihjetietoon. Kyseessä olisi tuolloin paitsi puolustusvoimien turvallisuutta koskevien määräysten rikkominen myös laitonteko. Vastaavalla tavalla tilanne voisi olla kärsivällisyyden kohottamiseen ja erilaisiin valtakunnan turvallisuuteen liittyvien poikkeusolojen yhteydessä. Rajaus merkitsisi myös sitä, että alueelta poistuvien henkilöi-

den tarkastusten harjoittelusta olisi tarvittaessa tiedotettava ennakolta.

Jokaiselle kuuluu perustuslain 7 §:n mukaan oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Merkittävää julkisen vallan käyttöä ei voida perustuslain 124 §:n mukaan antaa muulle kuin virkamiehelle. Turvatarkastajana voisi siis toimia vain vartio- tai päivystystehtävää suorittava virkamies. Tällä taattaisiin toiminnan tapahtuminen virkavastuulla, koska turvatarkastuksiin voisi liittyä myös voimakeinojen käyttämistä. Tarkastuksen suorittajat saisivat tehtävänsä myös asianmukaisen koulutuksen. Vartiotehtäviin koulutettavan henkilön koulutus käsittäisi myös turvatarkastustehtävässä tarvittavat tiedot ja taidot.

Ehdotettu säännös edellyttää tarkastuksen suorittamista niin, ettei siitä aiheutuisi tarpeetonta haittaa tai vahinkoa. Toimenpiteet tulisi suorittaa mahdollisimman sujuvasti ottaen huomioon käytettävissä olevat tekniset laitteet, turvatarkastajien määrä ja muut olosuhteet. Kuitenkin esimerkiksi suurten yleisötapahtumien yhteydessä järjestettävissä turvatarkastuksissa voitaisiin joutuisuuden edistämiseksi, sekä tarpeettoman haitan tai vahingon välttämiseksi, käyttää turvatarkastukseen liittyvissä muissa kuin itse varsinaisen tarkastuksen suorittamiseen liittyvissä tehtävissä tarvittaessa apuna myös asevelvollisia. Asevelvolliset voisivat toimia sellaisissa tarkastukseen kuulumattomissa tehtävissä, joilla voisi olla olennaista merkitystä tarkastuksen sujuvalle suorittamiselle. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi liikenteen ohjaukseen ja yleisön neuvontaan liittyvät palvelustehtävät.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi myös 2 momentin mukaan oikeus koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustusvoimien toimitiloja, alueita ja kulkuneuvoja, sen selvittämiseksi, ettei niissä ole esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa järjestykselle tai turvallisuudelle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen tai jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty. Sotilaskurinpitolaik 27 §:n mukaan joukko-osaston komentajalla on oikeus toimituttaa puolustusvoimien palveluksessa oleviin henkilöihin

ja heidän hallinnassaan olevaan omaisuuteen kohdistuvia etsintöjä ja tarkastuksia. Muuhun kuin rikoslain 45 luvun alaiseen etsintä ja tarkastus voidaan kohdistaa vain, jos epäillään esimerkiksi aseita tai huumausaineita koskevia määräyksiä rikotun.

Käytännössä sotilaskurinpitolaik 27 § on osoittautunut siviilityöntekijöiden osalta tehottomaksi ja työntekijöiden yhdenvertaisuuden kannalta ongelmalliseksi. Puolustusvoimien palkattuun henkilöstöön kuuluu niin rauhan kuin kriisiaikanakin useiden eri henkilöstöryhmien edustajia ja esimerkiksi samoissa esikuntien toimitiloissa työskentelee sekä rikoslain 45 luvun alaisia, että henkilöitä joihin sotilaskurinpitosaännöksiä ei voida soveltaa.

Puolustusvoimien henkilöstörakenteen muuttuessa ja erikoisosaamista vaativien tehtävien lisääntyessä tekee työn lukuisissa tapauksissa muu työntekijä kuin rikoslain 45 luvun alainen sotilas. Tällaisia työtehtäviä ovat esimerkiksi lentoteknisen alan huolto- ja korjaustyöt, puolustusvoimien asejärjestelmien, ampumatarvikkeiden ja räjähdysvaarallisten aineiden huolto-, varastointi-, sekä tutkimus- ja tuotekehittelytyöt ja aluevalvontatehtäviin liittyvät puolustushaaraakohtaiset päivystystehtävät. Tehtävien merkitys uskotavan puolustuskyvyn ylläpitämisessä sekä osana puolustusvoimien toimintavalmiutta ja toimintakykyä ja työntekijän niin sanottu avainhenkilöasema ei ole lähtökohtaisesti riippuvainen henkilön sotilaskurinpidollisesta asemasta tai siitä, millä organisaation hierarkiatasolla tämä työskentelee.

Sotilaskurinpitolaik 27 §:ssä oleva rajoitussäännös edellyttää muun kuin rikoslain 45 luvun alaisen henkilön osalta kynnystä ”syytä epäillä” kun vastaavasti rikoslain 45 luvun alaisten osalta ei sellaista rajausta ole. Tarkastuksia ja etsintöjä tehtäessä on tarkastusten ulkopuolelle tosiasiallisesti jouduttu useissa tilanteissa rajaamaan tiloja, alueita ja aluksia, joita esimerkiksi juuri lentoturvallisuuden tai erittäin arkaluontaisen kirjallisen materiaalin salassapitointressien vuoksi olisi ollut ehdottoman välttämätöntä valvoa. Toimivaltarajaus on käytännössä vaikeuttanut myös koulutetun eläimen käyttöä tehtävänsä. Tarkastusta suorittavan eläimen on käytännössä mahdotonta kohdistaa tehtävänsä

erikseen esimerkiksi samassa tilassa työskentelevän rikoslain 45 luvun alaisen henkilön ja sotilaskurinpitosisääntösten sovellusalan ulkopuolella olevan henkilön työpisteeseen. Tyydyttävänä ei voida pitää tilannetta, jossa puolustusvoimissa palvelevat, koulutettavat tai työskentelevät henkilöt eivät olisi perusoikeuksien rajoitusten ja yksilönsuojan puuttumisen osalta yhdenvertaisessa asemassa tai että tarkastuksia jäisi tekemättä edellä mainitun käytännön toteuttamisongelmien vuoksi.

Pykälän soveltamisalaan kuuluvat myös huumausaineet. Arvioitaessa huumausaineiden käyttöön liittyviä vaikutuksia on selvää, että huumausaineiden käyttö voi eri tavoin vaikuttaa siihen, että henkilö käyttäytyy enakoimattomasti ja normaalista poikkeavalla tavalla. Koska useisiin puolustusvoimien tehtäviin kytkeytyy poikkeuksellisen suuri vastuu myös muiden kuin henkilön itsensä turvallisuudesta ja terveydestä, on puolustusvoimien velvollisuus suojella palveluksessaan olevaa henkilöstöä joutumasta alttiiksi huumausaineiden käytöstä johtuville vaaratilanteille.

Ehdotettu pykälä laajentaisi tarkastusvoimien yleisemmin toimitiloihin, alueisiin ja kulkuneuvoihin, mutta se ei edelleenkään koskisi puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla sijaitsevia kotirauhan piiriin kuuluvia alueita ja tiloja. Erona 1 momenttiin olisi, että 2 momentin nojalla tarkastus voitaisiin kohdistaa tiloihin ja alueisiin ilman, että se samassa yhteydessä kohdistuisi kehenkään yksittäiseen henkilöön. Tiloihin tehtävä tarkastus saattaa kuitenkin yksittäistapauksissa vaikuttaa myös henkilöiden yksityisyyden suojaan ja siksi on välttämätöntä säätää asiasta omassa momentissa. Sotilaskurinpitolaain 27 §:n säännöksen uudelleen muotoilu ja osittainen kumoaminen tulisivat harkittavaksi samassa yhteydessä kun on tarkoitus muutoinkin uudistaa sotilasoikeudenhoitoa koskevaa sääntelyä.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättäisi 3 momentin mukaan toimitilaa tai aluetta hallitsevan varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Joukko-osaston komentajalla on vastaavia oikeuksia tällä hetkelläkin esimerkiksi sotilaskurinpitolaain nojalla, tosin ne kohdistuvat rajatumminkin siviileihin kuten

edellä on selvitetty. Rinnakkainen toimivalta varuskunnan päällikön kanssa olisi perusteltu muut tässä laissa säädetyt toimivaltuudet huomioon ottaen. Turvatarkastus tulisi järjestää niin, ettei siitä aiheutuisi tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle. Tarkastuksesta olisi pidettävä pöytäkirjaa. Kirjallinen menettely on tarpeen, koska tarkastus saatetaan toteuttaa aikana, jolloin kaikki henkilöt eivät ole paikalla. Tällöin tiedon tarkastuksesta saavat halutessaan kaikki ne, joiden toimitiloihin tarkastus on kohdistunut.

Turvatarkastajalla olisi 4 momentin mukaan oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine tai jonka hallussapito olisi muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Pois otetut esineet ja aineet olisi palautettava tarkastetulle henkilölle hänen poistuessaan puolustusvoimien toimitiloista, jollei siihen olisi lain mukaan estettä. Kyseeseen tulisi mikä tahansa esine tai aine, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Pois voitaisiin ottaa myös esine, jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty. Henkilöltä voitaisiin näin ollen ottaa pois esimerkiksi ampuma-aseet, jousitoimiset aseet, räjähdysaineet ja teräaseet sekä muut vastaavat esineet ja aineet kuten erilaiset lyömäaseet. Lain mukainen este olisi esimerkiksi se, että kyseessä on järjestyslain 9 §:ssä tarkoitettu yleisellä paikalla hallussa pidetty vaarallinen esine, kuten nyrkkirauta tai stiletit. Sellaiset esineet, joita ei luovutettaisi takaisin, luovutettaisiin poliisille, joka menettelisi esineiden kanssa siten kuin järjestyslain 21 §:ssä, poliisilain 24 §:ssä tai ampumaselain 92 §:ssä säädetään. Pois otetut työkalut voitaisiin yleensä palauttaa. Turvatarkastuksen yhteydessä tai muuten löydetty puolustusvoimien omaisuus saataisiin ottaa pois ja asiasta tehtäisiin rikosilmoitus poliisille, tai sotilaan kyseessä ollen, lähimmälle kurinpitoesimiehelle asian jatkotoimenpiteitä varten.

22 §. Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseen liittyvät voimakeinot. Jos poistettava, kiinni otettava tai turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut koettaisi vastarintaa

tekemällä välttää poistamisen, kiinni ottamisen tai turvallisuustarkastuksen suorittamisen, vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi oikeus käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tai kiinni ottamiseksi taikka turvallisuustarkastuksen suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet. Ehdotetun 23 §:n voimankäytösäännös koskee vain sotilaita. Puolustusvoimien palveluksessa on myös siviilivirkamiehiä, jotka toimivat vartio- ja päivystystehtävissä. Tämän vuoksi tulisi voimankäytöstä säätää tässä erikseen. Voimakeinojen käytön lioittelun osalta viitattaisiin rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momenttiin ja 7 §:ään.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi 2 momentin mukaan oikeus poistaa puolustusvoimien toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta henkilö, joka kieltäytyisi 21 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta. Henkilön poistamiseksi puolustusvoimien toimitiloista tai sen hallitsemalta alueelta voisi tarvittaessa käyttää sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinoin turvautuminen voisi olla tarpeellista vain, jos henkilö ei vapaaehtoisesti noudattaisi turvatarkastajan antamaa poistumiskehotusta.

Tilaan tai alueelle pyrkivällä henkilöllä olisi oikeus kieltäytyä turvatarkastuksesta. Lähtökohtana kuitenkin olisi, että turvatarkastukseen alistuminen olisi edellytys tilaan tai alueelle pääsyyn. Kyse olisi siten aina henkilön omasta valinnasta. Jos hän kieltäytyisi turvatarkastuksesta, turvatarkastajalla olisi oikeus poistaa henkilö sellaiselta alueelta tai tilasta, johon pääsyn edellytys turvatarkastus olisi. Poistaminen ei kuitenkaan olisi aina välttämätöntä, vaan turvatarkastaja voisi käyttää harkintavaltaansa. Tilanteesta riippuen voisi esimerkiksi henkilön mukana olevan kantomuksen säilyttäväksi jättäminen olla riittävä, jollei mainitun esineen itsessään voitaisi katsoa aiheuttavan turvallisuusriskaa.

23 §. Sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäyttö. Nykyinen rikoslain 45 luvun 26 a § ehdotetaan siirrettäväksi tänne. Säännös sopisi sisältönsä puolesta paremmin kohtaan, jossa muutoinkin säädettäisiin kootusti puo-

lustusvoimien toimivaltuuksista mukaan lukien turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella. Säännös siirrettiin nykyiseen paikkaansa rikoslain sotilasrikosluvun täydentäviin säännöksiin rikoslain yleisen osan uudistamisen yhteydessä vuonna 2003.

Säännöksestä poistettaisiin maininta poliisitehtävästä ja sitä muotoiltaisiin nykyistä selkeämmäksi.

Säännös vaikuttaa osin päällekkäiseltä ehdotettujen 18-22 §:n kanssa. Pykälä on kuitenkin kiinteässä yhteydessä puolustusvoimien edellä ehdotetun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuihin Suomen sotilaallisen puolustamisen tehtäviin.

Ehdotetuilla uusilla toimivaltuuksilla 18-22 §:ssä tavoitellaan 2 §:n 1 momentin 2 kohdan viranomaisten yhteistoiminnan edellytysten parantamista, mutta samalla tavoitteena on myös pyrkiä suojaamaan ja ennaltaehkäisemään sotilaallisen puolustamisen tehtävien toimintaedellytyksiin kohdistuvia ja niitä vaarantavia ulkoisia uhkia. Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämistä koskevat tehtävät ovat kiinteästi sidoksissa puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevien alueiden ja niillä tapahtuvan toiminnan turvaamiseen, sekä ulkopuolisille aiheutuvien riskien minimointiin. Niiden toteuttamiseen tarvittavat toimivaltuudet eivät muutu tai laajene valmiustilanteen muuttuessa.

Tässä tarkoitettuna pykälän toimivaltuuksia voidaan käyttää asiasidonnaisesti rajoittamatta niitä kohteen kuten omaisuuden tai henkilöiden sijainnin mukaan. Nämä toimivaltuudet on kytketty yhteen valmiustilanteen edellyttämään, myös sotilaallisten voimakeinojen käyttöä mahdollisesti vaativaan toimintaan. Tämän vuoksi säännös on tarpeen säilyttää nykyisessä muodossaan.

3 luku. **Puolustusvoimien organisaatio ja hallinto**

24 §. Puolustusvoimien johto ja hallintoyksiköt. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimien johdosta ja hallintoyksiköistä. Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että puolustusvoimien ylimmästä päällikkyydestä säädetään perustuslaissa. Perustuslain mukaan tasavallan presidentti on Suomen

puolustusvoimien ylipäällikkö. Presidentti voi valtioneuvoston esityksestä luovuttaa ylipäällikkyyden toiselle Suomen kansalaiselle. Pykälässä todettaisiin informatiivisista syistä, että tasavallan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ja sotilaallisista nimitysasioista sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Pykälässä säädettäisiin, että puolustusvoimat on hallinnollisesti puolustusministeriön alainen. Nykyisen lain 3 §:ssä vastaava säännös.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että puolustusvoimissa on puolustusvoimain komentaja, pääesikunta, maavoimat, merivoimat ja ilmavoimat, aluehallinnon esikuntia, sotilaslaitoksia, joukko-osastoja ja muita hallintoyksiköitä sekä Maanpuolustuskorkeakoulu. Momentti vastaisi nykyisen lain 4 §:n 1 momenttia. Muita hallintoyksiköitä ovat esimerkiksi Puolustusvoimien palkka- ja taloushallinnon palvelukeskus ja Puolustusvoimien ruokahuollon palvelukeskus.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että puolustusvoimissa on lisäksi puolustusvoimien käytössä olevista alueista ja niillä sijaitsevista hallintoyksiköistä koostuvia varuskuntia. Säännös olisi uusi, mutta se vastaisi nykytilaa. Koska varuskunta esiintyisi terminä laissa, tässä todettaisiin, mitä sillä tarkoitetaan.

Puolustusvoimain komentaja määrää varuskunnan muodostamisesta, johtosuhteista, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä määrää varuskunnan päällikön. Varuskunta muodostetaan yhdestä tai useammasta samalla alueella sijaitsevasta puolustusvoimien esikunnasta, joukosta, laitoksesta ja muusta sotilaskohteesta tehtävien tarkoituksenmukaista hoitamista varten.

Varuskunnan päälliköllä on tehtävässään käskyvalta kaikkiin varuskuntaan kuuluvien puolustusvoimien esikuntiin, joukkoihin ja laitoksiin sekä yksityisiin sotilashenkilöihin. Joukko-osaston tai vastaavan komentaja vastaa varuskunnan päällikön tehtävistä silloin, kun varuskuntaa ei ole muodostettu.

Varuskunta tuottaa yleisiä palveluja varuskuntaan kuuluville sotilaskohteille. Näitä palveluja ovat esimerkiksi varuskunnan kehittämissuunnitelma, sotilaalliseen järjestykseen liittyvät asiat, vartiopalvelukseen ja turvallisuustoimintaan liittyvät asiat, tilahallin-

ta-asiat, yleiseen palvelukseen liittyvät asiat ja yhteydenpito siviiliviranomaisiin.

25 §. Puolustusvoimain komentaja. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykyisen lain 6 § 1 momentin mukaisesti, että puolustusvoimien välitön johto ja valvonta kuuluu puolustusvoimain komentajalle.

Puolustusvoimain komentaja käsittelee ja ratkaisisi 2 momentin mukaan nykyisen puolustusvoimista annetun asetuksen 8 §:ää ja 18 §:n 1 momenttia vastaavasti pääesikunnan päällikön tai tämän määräämän virkamiehen esittelystä ne hallinnolliset asiat, jotka on säädetty hänen toimivaltaansa kuuluviksi. Hän voisi nykyiseen tapaan yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvalan hallinnollisessa asiassa, joka on säädetty pääesikunnan käsiteltäväksi, sekä tehtävään määräämistä koskevan asian, joka on säädetty puolustusvoimien muun viranomaisen ratkaistavaksi.

Puolustusvoimain komentaja tekisi 3 momentin mukaan nykyisen asetuksen 7 § 2 momenttia vastaavasti puolustusministeriölle esitykset sellaisista puolustusvoimien virkaan nimittämistä ja tehtävään määräämistä koskevista asioista, jotka tasavallan presidentti ratkaisee valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta.

Puolustusvoimain komentajan ollessa estynyt toimisi pääesikunnan päällikkö hänen sijaisenaan 3 momentin mukaan nykyisen asetuksen 10 §:n 2 momenttia vastaavasti. Puolustusvoimain komentajan tehtävistä voitaisiin 4 momentin mukaan tarvittaessa säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

26 §. Pääesikunta. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykyiseen tapaan, että pääesikunta on valtion keskushallintoon kuuluva viranomainen ja puolustusvoimien johtoesikunta. Pääesikunta johtaa ja valvoo puolustusvoimille säädettyjen tehtävien suorittamista, jollei puolustusvoimain komentajan toimivallasta muuta johdu. Pääesikuntaa johtaa pääesikunnan päällikkö. Nykyisin sääntely on lain 6 § 2 momentissa ja asetuksen 10 §:ssä ja 11 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyisen asetuksen 11 §:ää ja 17 §:ää vastaavasti, että pääesikunta käsittelee ja ratkaisee ne puolustusvoimille kuuluvat asiat, joita ei ole säädetty puolustusvoimien muun viranomai-

sen käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi. Pääesikunnassa ratkaisee hallinnollisen asian esittelystä pääesikunnan päällikkö, jollei muuta ole säädetty tai määrätty. Päätöksenteosta todettaisiin myös, että pääesikunnassa päätettäviä muita kuin puolustusvoimien kannalta merkittäviä asioita voidaan antaa pääesikunnassa toimivien muiden virkamiesten ratkaistaviksi. Tämä vastaa sisällöltään nykyisen asetuksen 17 §:ää muutoin, mutta siinä ei ole yksilöity niitä asioita, joiden osalta ratkaisuvallaa ei voida siirtää. Nämä luettelaisiin jatkossakin valtioneuvoston asetustasolla ja niinpä 2 momentissa ehdotetaan, että ratkaisuvallan siirron perusteista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkempia määräyksiä voidaan antaa pääesikunnan työjärjestyksellä. Tämä vastaa nykytilaa.

Myös pääesikunnan tarkemmasta kokoonpanosta ja tehtävistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Perustuslain 119 §:n mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Tuon pykälän perustelujen (HE 1/1998) mukaan julkisen vallan käyttämisestä olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun yksikkö voi antaa perustuslain 80 §:n 2 momentissa tarkoitettuja oikeussääntöjä tai tehdä päätöksiä yksilön oikeuksista, velvollisuuksista tai etuuksista taikka käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten yksilön perusoikeuksiin. Yksikön tehtäviin kuuluvaa julkisen vallan käyttämistä olisi lisäksi pidettävä merkittävänä. Yleisillä perusteilla säännöksessä tarkoitetaan esitöiden mukaan lähinnä yksikön nimeä, toimialaa sekä pääasiallisia tehtäviä ja toimivaltuuksia. Pääesikunnan eri osastot ja yksiköt eivät käytä sellaista julkista valtaa, että niistä pitäisi perustuslaissa tarkoitettulla tavalla säätää lakitasoisesti. Julkista valtaa tässä mielessä käyttää vain pääesikunta, jonka toimiala, pääasialliset tehtävät ja toimivaltuudet laissa olisi määriteltävä.

27 §. Puolustushaarat. Pykälässä säädettäisiin puolustushaaroista. Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin maavoimista. Pääesikuntaan nykyisin kuuluva maavoimaesikunta lakkautetaan 1 päivänä tammikuuta 2008 ja perustetaan erillinen maavoimien esikunta Mikkeliin. Myös nykyiset maanpuolustusalueet ja sotilasläänit lakkau-

tetaan. Maavoimien alueellisiksi johtoportaisiksi perustetaan seitsemän sotilasläänin esikuntaa. Ehdotettu momentti vastaisi uutta maavoimien organisaatiota.

Maavoimien tärkeimpiä tehtäviä ovat maitse tapahtuvan hyökkäyksen torjunta ja käskettyjen kohteiden suojaaminen yhteistoiminnassa muiden puolustushaarojen ja rajavartiolaitoksen joukkojen kanssa. Maavoimat vastaa maavoimien operatiivisesta valmiudesta ja johtamisesta, maavoimien sodan ajan joukkojen kehittämisestä ja tuottamisesta, maavoimien huoltojärjestelmästä ja materiaalisesta valmiudesta, maavoimien operaatiotaidon ja taktiikan kehittämisestä sekä maavoimien kansainvälisestä yhteistoiminnasta. Maavoimat vastaa myös asevelvollisten kutsunnoista ja valvonnasta puolustusvoimissa, asevelvollisten sijoittamisesta yhteistoiminnassa muiden puolustushaarojen kanssa sekä asevelvollisten palvelukseen käskemisestä.

Maavoimien esikunnan yhteistoimintaosapuolia ovat merivoimien esikunta ja ilma-voimien esikunta, pääesikunnan alaiset laitokset sekä eri hallinnonalojen keskus- ja aluehallintoviranomaiset ja keskusjärjestöt.

Maavoimiin kuuluisi maavoimien esikunta, sotilasläännejä, aluetoimistoja, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Maavoimia johtaisi maavoimien komentaja. Maavoimien esikunta valmistelisi ja toimeenpanisi maavoimien komentajan päätökset ja käskyt. Momentti vastaisi kahdesta muusta puolustushaarasta eli merivoimista ja ilmavoimista nykyisin säädettyä.

Maavoimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisisi esittelystä maavoimien komentaja, jollei asia ole säädetty tai määrätty muun virkamielen ratkaistavaksi. Maavoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisisi kuitenkin maavoimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta maavoimien esikunnassa annettaisiin työjärjestyksessä, jonka maavoimien komentaja vahvistaa. Tämä vastaisi merivoimista ja ilmavoimista nykyisin säädettyä.

Merivoimista säädettäisiin 2 momentissa nykyisen asetuksen 22 §:ää ja 24 §:ää vastaavasti, että merivoimiin kuuluu merivoimien esikunta, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Merivoimia johtaisi merivoimien komentaja.

Merivoimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisisi nykyisen asetuksen 26 §:ää vastaavasti esittelystä merivoimien komentaja, jolle asia ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Merivoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisisi kuitenkin merivoimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta merivoimien esikunnassa annettaisiin työjärjestyksessä, jonka merivoimien komentaja vahvistaa. Merivoimien esikunta ohjaisi ja valvoisi sotilasmerenkulkua sekä sitä edistäviä ja turvaavia toimenpiteitä kuten nykyisinkin.

Ilmavoimiin kuuluisi 3 momentin mukaan nykyisen asetuksen 23 §:ää vastaavasti ilmavoimien esikunta, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Ilmavoimia johtaisi ilmavoimien komentaja. Ilmavoimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisisi nykyisen asetuksen 26:ää vastaavasti esittelystä ilmavoimien komentaja, jolle asia ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Ilmavoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisisi kuitenkin ilmavoimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta ilmavoimien esikunnassa annettaisiin työjärjestyksessä, jonka ilmavoimien komentaja vahvistaa. Pykälässä viitattaisiin uutena myös ilmailulakiin (1242/2005), jonka mukaan ilmavoimien esikunnan yhteydessä toimii sotilasilmailuviranomaisena sotilasilmailun viranomaisyksikkö.

Maavoimien esikunta, merivoimien esikunta ja ilmavoimien esikunta olisivat 4 momentin mukaan toimialaansa koskevilla hallinnollisissa asioissa pääesikunnan alaisia. Tämä vastaa sisällöllisesti merivoimien esikunnasta ja ilmavoimien esikunnasta nykyisin säädettyä.

28 §. *Alue- ja paikallishallinto sekä maakuntajoukot.* Perustuslain 119 §:n mukaan valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään lailla. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella. Perustuslain esitöiden mukaan hallinnon perusteilla tarkoitetaan valtion alue- ja paikallishallinnon yleistä rakennetta, kuten hallinnollisen jaotuksen perusteita ja viranomaistyyppettä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että maa on jaettu sotilaslääneihin. Sotilasläänejä on nykyisinkin, mutta ne korvattaisiin opera-

tiivisilla ja alueellisilla sotilaslääneillä. Operatiivinen sotilaslääni vastaisi alueensa maanpuolustuksen suunnittelusta, valmisteluista ja johtamisesta, valmiuden säätelystä ja käskettyjen joukkojen perustamisesta.

Operatiivisen sotilasläänin komentaja johtaisi vastuualueellaan alueellista sotilasläänin ja aluetoimistoja sekä maavoimien joukko-osastoja ja laitoksia. Valmiutta kohotettaessa sotilasläänin komentaja johtaisi perustettuja sotilasalueita sekä vastuualueen taisteluun ja sen johtamiseen sekä tukemiseen tarkoitettuja taistelu-, tiedustelu-, valvonta- ja aselajijoukkoja. Operatiiviselle sotilasläänille voidaan alistaa operatiivisia yhtymiä.

Operatiivisen sotilasläänin keskeisiä tehtäviä operatiivisten tehtävien lisäksi olisivat aluehallintoviranomaistehtävät sekä asevelvollisuusasioiden hoito alueellaan.

Pykälän mukaan operatiivisen sotilasläänin esikunta olisi maavoimien esikunnan alainen aluehallintoviranomainen. Alueellisen sotilasläänin esikunta ja aluetoimisto olisivat operatiivisen sotilasläänin esikunnan alaisia aluehallintoviranomaisia. Alueellisen sotilasläänin esikunta vastaisi asevelvollisuusasioiden ja sodan ajan sotilasalueen tehtävien valmisteluista ja toteutuksesta operatiivisen sotilasläänin määräämin perustein. Aluetoimistot perustettaisiin asevelvollisuusasioiden ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen sekä kriisiajan valmistelujen hoitamiseksi ja yhteyden pitämiseksi alueen reserviin. Sotilasläänien komentajat määrittäisivät aluetoimistojensa asevelvollisuusasioiden vastuualueet ottamalla huomioon myös niiden valmiustehtävät

Maan jakamisesta sotilaslääneihin ja aluetoimistoihin säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Myös nykyisen lain 5 §:n mukaan maan jakamisesta puolustusvoimien tehtäviä varten maanpuolustusalueisiin ja niiden alaisiin sotilaslääneihin säädetään asetuksella. Tällä perusteella annettu asetus tulisi organisaatiomuutoksen vuoksi kumota ja antaa uutta organisaatiota vastaava valtioneuvoston asetus.

Sotilaslaitos, joukko-osasto ja varuskunta olisivat puolustusvoimien paikallishallintoviranomaisia. Sotilaslaitos ja joukko-osasto olisivat pääesikunnan, maavoimien esikunnan, merivoimien esikunnan, ilmavoimien

esikunnan tai sotilaslaitoksen alaisia sen mukaan kuin siitä 29 §:n mukaisesti päätetään eli asiasta riippuen joko puolustusministeriön tai puolustusvoimain komentajan päätöksellä.

Sotilaslaitoksia ovat pääesikunnan ja puolustushaaraesikuntien alaiset hallintoyksiköt, joiden tehtävänä on tuottaa puolustusvoimien yhteisiä tai puolustushaarakohtaisia palveluja.

Joukko-osasto on itsenäinen hallintoyksikkö, jonka päätehtävä on sodan ajan joukkojen kouluttaminen. Joukko-osasto tuottaa joukkoja ja vastaa sille määräytyistä valmiustehtävistä. Koulutustehtäviin kuuluvat puolustusvoimien palkatun henkilöstön, varusmiesten ja reserviläisten koulutus koulutustavoitteiden mukaisesti. Joukko-osasto ratkaisee varusmiehen palvelusajan ja tekee esityksen palveluksen keskeyttämisestä sekä ratkaisee varusmiehen aselajin ja koulutushaaran puolustushaaraesikunnan käskemän joukkotuotantotehtävän mukaisesti. Joukko-osasto käsittelee lisäksi henkilöstön nimittämiset, tehtävään määräämiset, siirrot ja ylentämiset ja pitää yllä seuraajasuunnitelmaa. Joukko-osasto vastaa tehtävien edellyttämästä johtamisvalmiudesta, käskettyjen operatiivisten tehtävien valmistelusta ja toteuttamisesta ja laatii koulutustarvelaskelmat, käskettyjen sodan ajan joukkojen perustamisesta sekä henkilöstön sodan ajan sijoituksista.

Varuskunnan osalta viitataan 24 §:n perusteluihin.

Pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa alue- tai paikallishallintoviranomaisessa käsiteltävän hallinnollisen asian ratkaisisi esittelystä alue- tai paikallishallintoviranomaisen komentaja tai päällikkö, jollei asiaa olisi säädetty tai määrätty muun viranomaisen ratkaistavaksi. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta alue- tai paikallisviranomaisessa annettaisiin työjärjestyksessä, jonka alue- tai paikallishallintoviranomaisen komentaja tai päällikkö vahvistaa.

Maakuntajoukot muodostettaisiin 4 momentin mukaan reserviin kuuluvista vapaaehtoisista asevelvollisista ja muista vapaaehtoisista, jotka ovat antaneet vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitettua sitoumuksen puolustusvoimille. Maakuntajoukot voivat osallistua myös virkaaputoimintaan ja muuhun, esimerkiksi maan-

puolustusta edistävään toimintaan. Maakuntajoukoista säädetään lisäksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa. Maakuntajoukkojen määrä ja rakenne ratkaistaan puolustusvoimien operatiivisten tehtävien ja alueellisten tarpeiden sekä käytössä olevien henkilöresurssien mukaisesti.

29 §. Kokoonpanosta ja johtosuhteista päättäminen. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten puolustusvoimien kokoonpanosta ja johtosuhteista päätetään. Nykyisin sääntely on puolustusvoimista annetun lain 4 §:n 2 momentissa ja puolustusvoimista annetun asetuksen (667/1992) 4 §:ssä. Lisäksi puolustusministeriö on antanut asiasta määräyksen "Puolustushallinnon kokoonpanosta ja johtosuhteista päättäminen"(64/25.8.1992).

Sääntely ehdotetaan ajantasaistettavaksi ja koottavaksi pykälään siten, että toimivalta kävisi pykälästä selvästi ilmi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan puolustusministeriö päättäisi puolustusvoimain komentajan tai pääesikunnan esityksestä pääesikunnan, puolustushaaraesikunnan ja Maanpuolustuskorkeakoulun sijoituspaikasta sekä aluehallinnon esikunnan, sotilaslaitoksen, joukko-osaston tai muun yksikön perustamisesta, sijoituspaikasta ja lakkauttamisesta. Kyseiset päätökset ovat maanpuolustukselliselta, yhteiskunnalliselta, taloudelliselta ja henkilöstöön kohdistuvalta merkitykseltään sellaisia, että ministeriötaso on perusteltu.

Pykälän 2 kohdan mukaan puolustusministeriö päättäisi puolustusvoimain komentajan tai pääesikunnan esityksestä muistakin kokoonpanojen tai johtosuhteiden muutoksista, joilla on merkittävää yhteiskunnallista, taloudellista tai henkilöstöön liittyvää vaikutusta.

Pykälän 2 momentin mukaan puolustusvoimain komentajalla olisi oikeus muilta osin päättää yksityiskohtaisista kokoonpanoista ja johtosuhteista. Edelleen todettaisiin, että puolustusministeriö tulee pitää tietoisena näitä asioita koskevasta valmistelusta. Tällä mahdollistettaisiin myös se, että puolustusministeriö voisi tarvittaessa ottaa päätettäväkseen 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla merkittävät kokoonpanojen ja johtosuhteiden muutoksia koskevat asiat. Toimivallan jaosta puolustusministeriön ja puolustusvoimain komenta-

jan välillä voitaisiin tarvittaessa säätää tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Käytännössä edellä luetelluista merkittävästä kokoonpanoja ja johtosuhteita koskevista asioista on viime vuosina linjattu valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa, jossa arvioidaan laajasti Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kokonaisuutta. Esimerkiksi valtioneuvoston selonteossa VNS 6/2004 on linjattu varusmieskoulutuksen lopettamisesta erällä linna-kesaarilla ja Turun Rannikkopatteriston lakkauttamisesta joukkoyksikkönä. Muodollinen hallinnollinen päätöksentekomenettely tulisi kuitenkin selkeästi säätää, koska kokoonpanoja ja johtosuhteita koskevia päätöksiä tehdään valtioneuvoston selontekomenettelyn ulkopuolellakin. Lisäksi muodolliset hallinnolliset päätökset tehdään myös selonteossa linjatuista asioista.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei 3 momentin mukaan saisi hakea muutosta valittamalla. Säännös vastaisi nykyisen lain 10 §:n 1 momenttia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen kokoonpanon lisäksi valmiuden kohottamista varten perustettavasta kokoonpanosta ja johtosuhteista päätetään jäljempänä tässä laissa tarkoitettuna sotilaskäskyasiana. Säännös olisi uusi, mutta vastaisi nykytilaa. Valmiuden kohottamisessa perustettava kokoonpano ja johtosuhteet päätetään korostuneesti sotilaallisen tilanearvion perusteella. Nämä päätökset on todennäköisesti tehtävä nopeasti ja niiden sisältö riippuu vallitsevasta tilanteesta. Kokoonpanoja suunnitellaan jatkuvasti jo rauhan aikana. Vaikka suurin osa yhteiskunnan toimenpiteistä tehtäisiin kriisiaikanakin hallinnollisten päätösten perusteella normaaleja päätöksentekomenettelyjä noudattaen, olisi kokoonpanoja ja johtosuhteita pystyttävä muuttamaan joustavasti. Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettely mahdollistaa tämän.

30 §. Puolustusvoimien sisäinen järjestys ja sotilaskäskyasiat.

Puolustusvoimien sisäinen järjestys säilyisi sotilaallisena. Sotilasvirassa palveleva virkamies esittelisi puolustusvoimain komentajan tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun merkittävän sotilaskäskyasian ja

varmentaisi sotilasesimiehen siitä tekemän päätöksen kuten nykyisinkin.

Lainsäädännössä ei ole vedetty tarkkaa rajaa sille, mitkä ovat sotilaskäskyasioita ja mitkä hallinnollisia asioita. Kriisiaikoja ajatellen on päädytty siihen, ettei ole syytä vetää etukäteen liian tarkkaa rajaa. Sotilaskäskyasioita ovat asiat, jotka esimies ratkaisee sotilaallisen päällikköasemansa perusteella. Tyypillisiä sotilaskäskyasioita ovat sotilaallisten toimenpiteiden valmistelu ja johtaminen, asevelvollisten kouluttaminen sekä sotilaallisen joukon sisäisen hengen, kurin ja järjestyksen ylläpitäminen.

31 §. Tasavallan presidentin ratkaisuvallasta sotilaskäskyasioissa.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä sotilaskäskyasioista, jotka tasavallan presidentti päättää. Pykälä vastaisi nykyisen lain 8 a §:n 1-3 momenttia. Puolustusvoimain komentajan ratkaisuvallasta olisi jatkossa erillinen pykälä.

Tasavallan presidentti päättäisi valtakunnan sotilaallisen puolustuksen keskeisistä perusteista, sotilaallisen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista, sotilaallisen puolustuksen toteuttamisen periaatteista sekä muista puolustusvoimien sotilaallista toimintaa ja sotilaallista järjestystä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä sotilaskäskyasioista.

Presidentti päättäisi nykyiseen tapaan sotilaskäskyasiana myös sotilasarvossa ylentämisestä sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Presidentti voisi kuten nykyisinkin ottaa päätettäväkseen puolustusvoimain komentajan tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian. Puolustusvoimain komentajan tulisi antaa tietoja presidentille ja puolustusministerille sotilasesimiesten toimivaltaan kuuluvista merkittävistä sotilaskäskyasioista.

32 §. Päätöksentekomenettely sotilaskäskyasioissa. Sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyn nykytilaa ja sotilaskäskyasioiden sisältöä on kuvattu edellä yleisperusteiluissa. Pykälällä ehdotetaan muutettavaksi sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelyä siten, että puolustusministeri esittelisi tasavallan presidentin ratkaistaviksi puolustusvoimain komentajan sijasta valtakunnan soti-

laallisen puolustuksen keskeisiin perusteisiin liittyvät sotilaskäskyasiat siltä osin kuin ne liittyvät puolustusministeriön strategiseen suunnitteluun. Päätökset myös varmentaisi puolustusministeri. Pääministerillä ja puolustusvoimain komentajalla olisi tuolloin oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Strateginen suunnittelu koskee valtioneuvoston ohjesäännön 16 §:ssä määriteltyä puolustusministeriön toimialaa. Toimialaan kuuluu puolustuspolitiikka, sotilaallinen maanpuolustus, kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen ja sotilaallinen kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistoiminta. Puolustusministeriön toimialan strateginen suunnittelu antaa perusteita puolustusvoimien strategiselle suunnittelulle muun muassa seuraavista asiakokonaisuuksista: strategisen tilannekuvan muodostamisesta ja ylläpidosta, alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta, Suomeen kohdistuvien sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisystä ja torjunnasta, kansainvälisestä yhteistoiminnasta, ei-sotilaallisiin uhkiin varautumisesta ja puolustusvoimien virka-apuroolista, puolustusvoimien rauhan ajan organisaatiosta ja koulutusjärjestelmästä, sotilaallisesta huoltovarmuudesta ja maanpuolustustahdosta.

Puolustusministeriön strategisen suunnittelun prosessi parantaa puolustusministeriön kykyä ohjata ja kehittää oman hallinnonalaansa pitkällä aikavälillä. Perusteet puolustusministeriön strategiatyöhön tulevat lainsäädännön ja muun normiperustan ohella valtioneuvostotason asiakirjoista. Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, hallitusohjelma ja muut valtioneuvostotason asiakirjat ja selonteot antavat poliittisen ohjauksen puolustusministeriön strategiatyölle. Lisäksi työskentelyssä otetaan huomioon EU:sta tuleva ohjaus, kuten EU:n perussopimukset, turvallisuusstrategia ja pitkän aikavälin visio.

Selontekomenettely ja puolustusministeriön strateginen suunnittelu kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko on keskeinen strategiatyötä poliittisesti ohjaava asiakirja. Selonteon kaksi toiminnan ja talouden nelivuotista suunnittelukautta kattava aikajänne on puolustusjärjestelmän kehittämisen

kannalta kuitenkin riittämätön. Puolustusjärjestelmän pitkäjänteinen kehittäminen edellyttää kahden vuosikymmenen päähän asetettua ja säännöllisesti tarkistettavaa tavoitetta.

Strategiatyön päätuotteena syntyvä puolustusministeriön strateginen suunnitelma on hallinnonalan strategisen johtamisen ja ohjaamisen väline. Strateginen suunnitelma hahmottaa pitkällä aikavälillä hallinnonalan tavoitteet ja kehittämisen peruslinjaukset. Strategisen suunnitelman kulloinkin tarvittavaa osaa käytetään perustana ja lähtökohtana puolustuspolitiikan toimeenpanoa valmisteltaessa.

Puolustusministeriön strategisen suunnitelman valmistuttua sen pohjalta annetaan puolustusvoimille asiakirja. Asiakirjassa annetaan perusteita puolustusvoimien strategiselle suunnittelulle. Puolustusvoimien strategisessa suunnittelussa syntyy perusajatus siitä, miten valtakuntaa puolustetaan. Strategiatyössä arvioidaan ja selvitetään tarkasti sotilaallisen toimintaympäristön kehittymistä, kehittämisen eri vaihtoehtoja ja puolustusjärjestelmän perusrakennetta. Prosessin lopputuloksena syntyy puolustusjärjestelmän tavoitetilä. Sen keskeiset tuotteet esitellään tasavallan presidentille ja puolustusministerille, jotka antavat tarvittaessa tarkentavaa ohjausta. Kun ehdotetun lain 31 § 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasiaa esitellään tasavallan presidentille, on puolustusministerin oltava läsnä, minkä lisäksi pääministeri voi olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Puolustusjärjestelmän tavoitetilän laatimisen jälkeen laaditaan puolustusvoimien kehittämisohjelma. Prosessin päätteeksi puolustusvoimain komentaja esittelee puolustusvoimien valmistelemaat keskeiset tulokset tasavallan presidentin hyväksyttäväksi puolustusministerin läsnä ollessa. Kun ehdotetun lain 31 § 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasiaa esitellään tasavallan presidentille, on puolustusministerin oltava läsnä, minkä lisäksi pääministeri voi olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Puolustusministerin esittelemät sotilaskäskyasiat valmisteltaisiin puolustusministeriössä. Pääesikunnan tehtävänä olisi muiden keskusvirastojen tapaan avustaa ministeriötä tässä. Toteama pääesikunnasta puolustusvoimien

main komentajan johtoesikuntana toimimisesta on ymmärrettävä samanlaisena käytännön johtamista avustavana välineenä kuin presidentin kanslia on tasavallan presidentille. Muutoksella ei muutettaisi perustuslakia eikä sillä myöskään puututtaisi tasavallan presidentin toimivaltuuksiin.

Presidentti ratkaisisi nykyiseen tapaan muut sotilaskäskyasiat puolustusvoimain komentajan esittelystä. Nämä päätökset varmentaisi puolustusvoimain komentaja. Sotilaskäskyasiaa presidentille esiteltäessä puolustusministerillä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Edellä 31 § 1 momentissa tarkoitettua muuta kuin sotilaallisen puolustuksen keskeisiin perusteisiin liittyvää sotilaskäskyasiaa esiteltäessä puolustusministerin tulisi kuitenkin olla läsnä, minä lisäksi pääministeri voisi olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Presidentti voisi nykyiseen tapaan omasta aloitteestaan tai puolustusministerin esityksestä siirtää sotilaskäskyasian presidentin valtioneuvostossa ratkaistavaksi. Tällöin presidentti päättäisi asiasta puolustusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Sotilaskäskyasiaa presidentille valtioneuvostossa esiteltäessä puolustusvoimain komentajalla olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

33 §. *Puolustusvoimain komentajan ja muiden sotilasesimiesten päätöksenteko sotilaskäskyasioissa.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä 8 a §:n 4 ja 5 momenttia vastaavasti, että puolustusvoimain komentaja ratkaisee muut kuin presidentin päätettävät sotilaskäskyasiat, jollei niitä ole säädetty tai määrätty muun sotilasesimiehen päätettäväksi. Sotilasesimies voisi nykyiseen tapaan ottaa päätettäväkseen alaisensa ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian.

Puolustusvoimain komentajan ja alempien sotilasesimiesten välisestä toimivallan jaosta sotilaskäskyasioissa voitaisiin säätää tasavallan presidentin asetuksella. Tälläkin hetkellä on voimassa tällainen tasavallan presidentin asetus (282/2000).

34 §. *Valtion edun valvominen puolustusvoimissa.* Valtion edun valvomisesta puolustusvoimia koskevassa asiassa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Säännös vastaisi nykytilaa.

Nykyisen asetuksen 57 §:n mukaan pääesikunta kantaa ja vastaa valtion puolesta sekä valvoo tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa sekä laitoksissa ja yhteisöissä valtion etua ja oikeutta kaikissa puolustusvoimia koskevissa asioissa. Aessorilla ja hänen määräämällään on oikeus pääesikunnan puolesta ottaa vastaan haasteen tiedoksianto, jollei muualla ole toisin säädetty. Aessorilla on oikeus ilman eri valtuutusta joko itse tai valtuuttamansa asiamiehen kautta tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa sekä laitoksissa ja yhteisöissä valvoa puolustusvoimia koskevissa asioissa valtion etua ja oikeutta ja edustaa niissä pääesikuntaa. Edelleen 58 §:n mukaan maanpuolustusalueen ja sotilaslänin esikunta on oikeutettu toimialueitaan koskevissa asioissa valtion puolesta ottamaan vastaan haasteen tiedoksiannon sekä edustamaan valtiota niissä puolustusvoimia koskevissa asioissa, joissa puolustusministeriön tai pääesikunnan edustaja ei esiinny. Maanpuolustusalue ja sotilaslänin esikunta korvataan jatkossa operatiivisella ja alueellisella sotilaslänin esikunnalla.

Valtion edun valvomista tarkoitettu oikeus on omaa puolustushaaraansa ja toimialaansa koskevissa asioissa myös merivoimien ja ilmavoimien esikunnilla sekä puolustusvoimien materiaalilaitoksen esikunnalla.

Nykyisen asetuksen 59 §:n mukaan puolustusministeriö voi asian yhteiskunnallisen merkityksen sitä edellyttäessä yksittäistapauksessa ottaa käsiteltäväkseen valtion edun valvontaa koskevan asian, joka tämän asetuksen nojalla muutoin kuuluisi puolustusvoimien viranomaisen käsiteltäväksi. Tämän vuoksi puolustusministeriö on pidettävä tietoisena tässä tarkoitettuja asioita koskevasta valmistelusta.

Sääntely olisi jatkossa nykyisen kaltainen kuitenkin siten, että siinä otettaisiin huomioon organisatoriset muutokset kuten maa-voimien esikunnan perustaminen. Harkittavaksi asetustasolla tulisi myös, voisiko esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulu jatkossa valvoa valtion etua omaa toimialaansa koskevissa asioissa. Käytännössä on osoittautunut, että tämä voisi tehostaa valtion edun valvontaa koskevien asioiden hoitamista.

Valtion edun valvominen puolustusvoimia

koskevassa asiassa katsottaisiin sellaiseksi hallinnon sisäistä toimivallan jakoa koskevaksi asiaksi, jonka yksityiskohtaisesta järjestämisestä voitaisiin säätää valtioneuvoston asetustasolla.

35 §. Puolustusvoimien tunnuskuva

Puolustusvoimien tunnuskuvausta säädettäisiin jatkossakin tasavallan presidentin asetuksella. Tunnuskuvaa käytetään muun muassa osoittamaan alueen tai kulkuneuvon kuulumista puolustusvoimille. Tunnuskuvausta säädettäisiin laissa, mikä olisi omiaan estämään sen oikeudetonta käyttöä.

Puolustusvoimain komentaja voisi antaa puolustusvoimien ulkopuoliselle luvan tunnuskuvan käyttöön.

Ehdotetussa 50 §:ssä tunnuskuvan luvaton käyttö säädettäisiin sakon uhalla rangaistavaksi.

4 luku. Puolustusvoimien henkilöstö

36 §. Henkilöstö. Pykälässä säädettäisiin, että puolustusvoimissa voi olla sotilasvirkoja eli upseerin ja muita sotilasvirkoja. Puolustusvoimista annetun asetuksen 35 §:n 1 momentin 1-3 kohtien mukaan puolustusvoimissa on: 1) upseerin virkoja, joita ovat puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin, amiraalin, everstin, kommodorin, everstiluutnantin, komentajan, majurin, komentajakapteenin, nuoremman upseerin ja määrä-aikaisen nuoremman upseerin virat, määräaikaisten reserviupseerin virkoja sekä opistoupseerin virkoja, joita ovat opistoupseerin perusvirka ja opistoupseerin ylempi virka sekä sotilasammattihenkilön ja määräaikaisten sotilasammattihenkilön virkoja; 2) erikoisupseerin virkoja, joita ovat puolustusvoimien päänsinöörin, sotilasyli-insinöörin, puolustusvoimien ylilääkärin ja sotilasylilääkärin virat sekä erikoisupseerin ja määräaikaisten erikoisupseerin virat; sekä 3) sotilaspapin virkoja, joita ovat kenttäpiispan ja sotilaspapin virka. Puolustusvoimien tämänhetkisiä sotilasvirkoja ovat edellä kohdissa 1-3 tarkoitetut virat.

Pykälässä ehdotetaan informatiivisessa mielessä todettavaksi, että puolustusvoimissa voi olla myös muuta virka- ja työsuhteista henkilökuntaa. Puolustusvoimien henkilöstövahvuus tällä hetkellä on noin 16 300 henki-

lötyövuotta, joista sotilaiden osuus on noin 9000 ja siviileiden noin 7300 henkilötyövuotta. Siviilihenkilöstöä toimii sekä virkettä työsuhteessa. Puolustusvoimissa työsuhteista henkilöstöä on viime aikoina siirretty virkasuhteisiin pyrittäessä yhtenäisempään palvelussuhdejärjestelmään.

Ammattisotilaalla laissa tarkoitettaisiin sotilasvirassa palvelevaa sekä sitä, joka on nimetty puolustusvoimien virkamieheksi virkasuhteeseen määrätynä sotilastehtävään. Termi olisi uusi ja selkeyttäisi sääntelyä kun voitaisiin käyttää ytimekästä ilmaisua sotilasvirassa palvelevista ja virkamieheksi virkasuhteeseen sotilastehtävään määrättyistä.

Ammattisotilaan määritelmä poikkeaisi rikoslain 45 luvun 27 §:n sotilaan määritelmästä, joka on ammattisotilaan määritelmää laajempi ja kattaa sotilasvirassa palvelevien ja sotilastehtäviin määrättyjen virkasuhteisten lisäksi asevelvollisuuttaan suorittavat, naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat sekä puolustusvoimissa sotilasvirkaan koulutettavat oppilaat. Rikoslain 45 luvun sotilaita koskevia säännöksiä sovelletaan lisäksi tuon luvun 27 §:n 2 momentin mukaan myös rajavartiolaitoksessa sotilastehtävissä palveleviin ja rauhanturvaamislaisissa (nyt sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa) tarkoitettussa palveluksessa oleviin niin kuin siitä laissa erikseen säädetään.

Tarkemmin puolustusvoimien viroista ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

37 §. Puolustusvoimien virkojen kelpoisuusvaatimukset. Nimittämisen yleisistä perusteista säädetään perustuslaissa. Sen 125 §:n mukaan lailla voidaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto.

Päätettäessä nimittämisestä viranomaisen ei saa perusteettomasti asettaa ketään eri asemaan valtion virkamieslain (750/1994) 11 §:ssä mainittujen syiden nojalla. Näitä syitä ovat syntyperä, etninen alkuperä, kansalaisuus, sukupuoli, uskonto, vakaumus, vammaisuus, ikä, poliittinen tai ammattiyhdistystoiminta taikka muu näihin verrattava seikka. Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta säädetään erikseen sitä koske-

vassa laissa (424/2003). Mainitun lain nojalla upseerien suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on säädetty erikseen valtioneuvoston asetuksella (9/2004).

Puolustusvoimien virkaan nimitettävältä vaadittaisiin, sen lisäksi mitä yleisestä kelpoisuudesta valtion virkaan muualla laissa säädetään, tehtävien edellyttämää luotettavuutta. Tehtävien edellyttämää luotettavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon tehtävien sisältö ja henkilön asema organisaatiossa. Tehtävien edellyttämä luotettavuus voidaan todeta esimerkiksi turvallisuusselvityksistä annetun lain mukaisella turvallisuusselvityksellä. Turvallisuusselvitys voidaan tehdä perusmuotoisena, laajana tai suppeana.

Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävältä vaadittaisiin, että hän on suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa joko asevelvollisuuden aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Ehdotettu yleinen kelpoisuusvaatimus sotilasvirkaan on välttämätön, jotta sotilasvirassa palvelevaa henkilöstöä voitaisiin tehokkaalla tavalla käyttää sotilasviroille suunnitelluissa sodanajan tehtävissä. Vastavasta vaatimuksesta rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan on säädetty rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 10 §:ssä. Pääosa puolustusvoimien nykyisestä noin 9000 ammattisotilaasta täyttää ehdotetun kelpoisuusvaatimuksen. Sotilasammattihenkilön virkaan on kuitenkin nimitetty noin 250 henkilöä, jotka eivät täytä ehdotettua yleistä kelpoisuusvaatimusta. Jotta he säilyttäisivät oikeutensa nykyiseen virkaansa, ehdotetaan 50 §:n voimaantulosäännöksessä säädettäväksi, että 31.12.2007 puolustusvoimien sotilasvirassa palvelevat voivat ehdotetun aseellisen palvelun vaatimuksesta huolimatta edelleen jatkaa palveluaan virassaan. Asiaa on käsitelty puolustusvoimien yhteistoimintaelimessä.

Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävältä vaadittaisiin myös, että hän on terveydeltään ja ruumiilliselta kunnoltaan virkaan sopiva. Tästä on aiemmin säädetty puolustusvoimista annetun asetuksen 36 §:ssä. Asiasta on tarkoitus perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti säätää laintasolla.

Puolustusvoimista annetun asetuksen 37 §:n mukaan kelpoisuusvaatimuksena määrää-

aikaisen reserviupseerin virkaan on upseerin perusopintojen suorittaminen ja määrääikäisen nuoremman upseerin virkaan alempi korkeakoulututkinto sekä muihin upseerin virkoihin upseerin tutkinto tai upseerin ylempi korkeakoulututkinto. Lisäksi vaaditaan majurilta, komentajakapteenilta, everstiluutnantilta ja komentajalta vahvistettu jatkokoulutus sekä everstiltä, kommodorilta ja sitä ylemmältä upseerilta yleisesikuntaupseerin tutkinto. Puolustusvoimain komentajalta ja pääesikunnan päälliköltä vaaditaan vähintään kenraalimajurin tai kontra-amiraalin sotilasarvoa. Puolustusvoimista annetun asetuksen 38 §:ssä, 39 §:ssä ja 42 §:ssä on säädetty opistoupseerin virkojen, erikoisupseerin virkojen ja sotilaspapin virkojen kelpoisuusvaatimuksista. Asetuksen 47 §:ssä on säädetty eräiden puolustusvoimien johto- ja asian- tuntijatehtävien kelpoisuusvaatimuksista.

Nimitettäessä virkamieslain 9 §:n 1 momentin nojalla määrääikäiseen virkasuhteeseen on kelpoisuusvaatimusten osalta puolustusvoimista annetun asetuksen 53 §:n 3 momentin mukaisesti voimassa mitä virkaan nimittämisestä on säädetty.

Valtion virkamieslain 8 §:n 2 momentin mukaisesti pykälässä todettaisiin, että valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä puolustusvoimien virkamiesten erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, kuten koulutuksesta sekä esimiestehtävissä edellytettävästä johtamistaidosta ja -kokemuksesta sekä puolustusvoimien sotilasvirassa vaadittavasta palveluskokemuksesta.

38 §. Virkaan nimittäminen ja tehtävään määrääminen. Pykälä vastaisi pääosin sisälöltään voimassa olevan lain 8 c §:ää. Pykälässä esitetään muutettavaksi sotilasasiamiehen ja apulaissotilasasiamiehen tehtävännimikkeet nykyisiä tehtäväalueita paremmin vastaaviksi puolustusasiamieheksi ja apulaispuolustusasiamieheksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tasavallan presidentin nimitystoimivallasta valtioneuvostossa ja 2 momentissa tasavallan presidentin valtioneuvoston ulkopuolella tapahtuvasta sotilaallisten nimitysasioden päätöksentekomenettelystä. Perustuslain 128 §:n 2 momentin mukaan puolustusvoimien upseerit nimittää edelleen virkaan tasavallan presidentti.

Pykälän mukaan tasavallan presidentti nimittäisi virkaan ja määräisi tehtävään puolustusvoimien ylimpään johtoon kuuluvat sotilaat sekä merkittävimmissä kansainvälisissä tehtävissä toimivat upseerit. Tämän perusteella presidentti nimittäisi virkaan valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin, amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustusvoimien ylilääkärin ja kenttäpiispan. Vastaavasti presidentti määrää tehtävään edellä mainituissa viroissa palvelevat sekä myös ne everstin tai kommodorin virassa palvelevat, joilla on prikaatikenraalin tai lippueamiraalin sotilasarvo.

Pykälän mukaan tasavallan presidentti määräisi valtioneuvoston esityksestä upseerin tai erikoisupseerin puolustusasiamiehen, apulaispuolustusasiamiehen, sotilasedustajan ja apulaisotilasedustajan sekä näitä vastaavaan kansainväliseen tehtävään. Puolustus- ja apulaispuolustusasiamiestehtäviä vastaavia tehtäviä ovat olleet sotilasedustajatehtävät Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä ja Suomen pysyvässä edustustossa Yhdistyneissä Kansakunnissa. Myös muut yleisesikuntaupseeritutkintoa edellyttävät tehtävät Suomen edustustossa Pohjois-Atlantin liitossa ja Suomen pysyvässä edustustossa Euroopan Unionissa ovat olleet säännöksessä tarkoitettuja vastaavia kansainvälisiä tehtäviä. Näissä tehtävissä asianomaiset virkamiehet ovat edustaneet Suomen valtiota diplomaattistatuksella. Puolustushallinnon kansainvälisten tehtävien laajentumisen myötä on tullut useita uusia kansainvälisiä tehtäviä, joita ei voida rinnastaa perinteisiin puolustusasiamiestehtäviin. Näitä ovat muun muassa eri kansainvälisten esikuntien tehtävät sekä yhteysupseeritehtävät kriisinhallinnassa.

Puolustusasiamiesten tehtävään määräämismenettelyä on tarkoituksenmukaista käyttää vain niissä uusissa kansainvälisissä tehtävissä, joissa asianomainen työskentelee Suomen edustajana ja hänellä on tehtävään liittyen asianmukainen diplomaattistatus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen upseereiden nimittämisestä. Näistä tasavallan presidentti päättää sotilaallisten nimityksiasioiden esittelyssä. Sotilaallisiin nimityksiasioiden kuuluu virkaan nimittäminen ja tehtävään määrää-

minen. Asiat esittelee puolustusvoimain komentaja, joka samalla varmentaa presidentin tekemät päätökset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin toimivallasta määrätä tehtävään muu kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettu upseeri sekä nimittää ja määrätä tehtävään puolustusvoimien muu virkamies. Näistä säädettäisiin yksityiskohdittaisesti valtioneuvoston asetuksella. Vastaausten säännökset puolustusvoimien virkamiesten nimittämisestä ja tehtävään määräämisestä sisältyvät tällä hetkellä puolustusvoimista annettuun asetukseen.

39 §. Kansainvälisissä tehtävissä toimivien korvaukset ja asema. Pykälä vastaisi pääosin sisällöltään voimassa olevan lain 8 d §:ää. Pykälässä esitetään muutettavaksi sotilasasiamiehen ja apulaisotilasasiamiehen virkanimikkeet puolustusasiamieheksi ja apulaispuolustusasiamieheksi. Lisäksi viittaus lakiin ulkomaanedustuksen virkamiehille paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista (651/1993) esitetään saatettavaksi ajan tasalle.

Pykälän mukaan puolustusasiamiehen, apulaispuolustusasiamiehen, sotilasedustajan, apulaisotilasedustajan ja näitä vastaavan sekä heitä avustavan henkilökunnan korvaukset ja muut taloudelliset etuudet määräytyisivät siten kuin ulkomaanedustuksen korvauksista annetussa laissa (596/2006) säädetään. Pykälästä poistettaisiin maininta korvausten ja taloudellisten etuuksien määräytymisestä soveltuvien osin edellä mainitun lain mukaisesti. Tämän vuoksi pykälän toisessa momentissa säädettäisiin, että muutoin korvausten myöntämisestä päättää puolustusvoimat, ellei puolustusministeriön asetuksessa ole muuta säädetty.

Eräät ulkomaanedustuston korvaukset määräytyvät ulkoasianhallinnon virkanimikkeeseen sekä tehtävien asettamien erityisten vaatimusten mukaisesti. Edellä 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden oikeus paikalliskorvaukseen, varustautumiskorvaukseen ja muutokorvaukseen määräytyisivät ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 4, 6 ja 7 §:n mukaisesti. Puolustusministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin puolustusvoimien virkanimikkeiden tai tehtävien rinnastamisesta pykälän edellyttämiin ulkoasianhallinnon virkoihin ja tehtäviin.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettua asema- ta Suomen edustustoissa säädetään ulkoasiainhallintolaissa (204/2000) ja 3 momentissa olisi tätä koskeva viittaussäännös. Ulkoasiainhallintolain 25 §:n mukaan edustustossa voi toimia puolustusvoimien virkamiehiä sotilas-, laivasto- ja ilmailuasiamiesten sekä sotilasedustajan tehtävissä ja näitä avustavaa puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilökuntaa. Puolustushallinnon toimialaan kuuluvissa tehtävissä kyseessä olevat henkilöt toimivat ulkoasiainhallintolain mukaan puolustushallinnon ohjauksessa ja valvonnassa. Muutoin kyseiset henkilöt toimivat edustuston päällikön alaisuudessa ja valvonnassa ulkoasiainhallintolain 2 §:n 2 momentin ja 3 §:n mukaisesti.

40 §. *Sotilas- tai palvelusarvossa ylentäminen.* Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 9 §:ää.

Pykälässä säädettäisiin, että tasavallan presidentti ylentää sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestyksessä vänrikkin ja aliluutnantin sekä niitä ylempiin tai nimeltään niitä vastaaviin sotilasarvoihin puolustusvoimain komentajan esittelystä. Mainitut ylemmät sotilasarvot ovat luutnantin, yliluutnantin, kapteenin, kapteeniluutnantin, majurin, komentajakapteenin, everstiluutnantin, komentajan, everstin, kommodorin, prikaatikenraalin, lippueamiraalin, kenraalimajurin, kontraamiraalin, kenraaliluutnantin, vara-amiraalin sekä kenraalin ja amiraalin sotilasarvot. Ylentämisen prikaatikenraalin ja lippueamiraalin sekä niitä ylempiin tai nimeltään niitä vastaaviin sotilasarvoihin samoin kuin niitä vastaavan palvelusarvon antamisen esittelee kuitenkin puolustusministeri.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sotilas- ja palvelusarvoista, sotilasarvoon ylentämisen ja palvelusarvon antamisen perusteista sekä muihin kuin 1 momentissa tarkoitettuihin sotilasarvoihin ylentämisestä ja niitä vastaavan palvelusarvon antamisesta säädetään tasavallan presidentin antamalla asetuksella. Perustuslain 80 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan asetukset antaa valtioneuvosto, jollei asetuksen antajasta ole perustuslaissa tai muussa laissa erikseen muuta säädetty. Asetuksenantovallan osoittaminen tasavallan presidentille on perustuslain periaatteiden mukaan perusteltua lähinnä silloin,

kun asetuksen antaminen liittyy presidentin erityisiin toimivaltuuksiin tai hänen asemaansa valtion päämiehenä.

Ottaen huomioon, että tasavallan presidentti on perustuslain 128 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimien ylipäällikkö ja kun hän saman pykälän 2 momentin mukaan nimittää upseerit, on perusteltua, että sotilasarvoista ja niihin ylentämisestä ja ylentämisen perusteista säädettäisiin presidentin antamassa asetuksessa.

Puolustusvoimain komentaja voisi määrätä sotilas- ja palvelusarvojen rinnastamisesta toisiinsa ja muista niiden keskinäisistä suhteista. Säännös vastaisi nykytilaa, koska nykyisin tätä koskevia määräyksiä on Yleisessä Palvelusohjesäännössä.

41 §. *Virkamiehen siirtäminen toiseen virkaan tai tehtävään.* Säännös vastaisi voimassa olevan lain 9 a §:ää.

Puolustusvoimien tehtävien tehokkaan hoitamisen kannalta on tarpeellista, että virkamies voidaan määrätä siirtymään toiseen virkaan tai tehtävään silloin, kun se on tarpeen tehtävien hoidon tai asianomaisen palveluksen asianmukaista järjestelyä varten. Siirtymävelvollisuutta koskevien säännösten tarkoituksena on turvata puolustusvoimien mahdollisuudet henkilöstöresursseja tarkoituksenmukaisesti kohdentamalla huolehtia rauhanajan tehtävien tehokkaasta ja turvallisuudesta suorittamisesta ja sodanajan puolustusvalmiuden ylläpitämisestä. Puolustusvoimien virkamiehet ovat alalle hakeutuessaan tienneet siirtymävelvollisuudesta ja velvollisuus muodostaa vakiintuneen ja hyväksyttävän osan puolustusvoimien henkilöstöjärjestelmää.

Siirtymisvelvollisuuden säilyttäminen on ehdottoman välttämätöntä, jotta kuhunkin tehtävään voidaan määrätä asianmukaisesti koulutettu ja tehtävään ensi sijassa esimiesten arvioinnin mukaan sopivin virkamies. Asevelvollisten palvelusturvallisuus ja puolustusvoimien valtakunnallisten tehtävien hoitaminen kaikissa olosuhteissa edellyttävät niin ikään siirtymisvelvollisuutta. Siirtymisvelvollisuus on välttämätöntä myös sisäisen sotilaallisen järjestyksen vuoksi, jolle on tunnusomaista se, ettei se voi nojata yksittäisen virkamiehen kussakin tapauksessa erikseen antamaan suostumukseen avoimna olevien

tehtävien täyttämässä. Puolustusvaliokunta on pitänyt siirtymisvelvollisuuden säilyttämistä välttämättömänä mietinnössään valtioneuvoston selonteosta VNS 6/2004 (PuVM 1/2004).

Pykälän 1 momentin mukaan siirtymisvelvollisuus riippuisi ensisijaisesti puolustusvoimien vahvistetun kokoonpanon mukaisen avoimen viran tai tehtävän täyttämisestä. Siirtymisvelvollisuus säilyisi myös silloin, kun siirtäminen on tarpeen muutoin palveluksen asianmukaista järjestämistä varten. Siihen on tarvetta esimerkiksi koulutuksesta tai ulkomaantehtävistä johtuvien pitkäaikaisen poissaolojen vuoksi. Siirtymisvelvollisuus koskisi edelleen myös muussa kuin sotilasvirassa palvelevia virkamiehiä. Siirtymisvelvollisuus tarkoittaa velvollisuutta siirtyä joko omassa virassa toiseen täysin samanlaiseen tehtävään tai toiseen sellaiseen tehtävään tai virkaan, jota puolustusvoimien henkilöstökokoonpanossa vakiintuneesti hoidetaan viranhaltijan saamalla koulutuksella taikka siirtymistä virkahierarkiassa ylempään virkaan. Siirtymävelvollisten takuupalkkauksesta on sovittu virkaehtosopimuksin työnantajaosapuolen ja henkilöstöjärjestöjen välillä. Siirtymävelvollisen siirto- ja muuttokustannuksia puolestaan korvataan siten kuin asiasta tehdyssä virkaehtosopimuksessa on sovittu.

Siirtämisestä, joka aiheuttaa virkamiehelle palveluspaikkakunnan muutoksen, olisi ennalta ilmoitettava vähintään kolme kuukautta ennen siirron toteuttamista. Tavoitteena on puolustusvoimien ura- ja henkilöstösuunnitelujärjestelmää hyväksikäyttäen ilmoittaa siirroista tätä määräaikaa aiemmin. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttäisi myös sitä, että ammattisotilaat ilmoittaisivat vanhuuseläkkeelle siirtymisestään riittävän aikaisessa vaiheessa ennen eläkkeelle siirtymistä. Velvollisuus noudattaa kolmen kuukauden ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan estä täyttämästä avoinna olevaa tehtävää komennusjärjestelyin, jos toiminnalliset seikat tätä edellyttävät. Tällöin virkamies on oikeutettu komennusajalta matkakustannusten korvaamisesta tehdyn virkaehtosopimuksen mukaisiin etuuksiin.

Muutoksenhakujärjestelmä ei ole helposti sovitettavissa yhteen korostettua tehokkuutta

edellyttävän sotilaallisen hallinnon kanssa rajoittaen puolustusvoimien mahdollisuuksia kohdentaa henkilöstöään tarkoituksenmukaisimmalla tavalla erityisesti silloin, kun kysymys on avaintehtävistä. Kuitenkin perustuslain 21 §:ssä säädetyn perusoikeuden turvaamiseksi palveluspaikkakunnan muuttumiseen johtavaan siirtopäätökseen olisi oikeus hakea muutosta hallintolainkäyttölain mukaisesti. Tehokkuusvaatimukseen täyttämisen turvaamiseksi siirtopäätöstä olisi kuitenkin noudatettava, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määräisi. Sen sijaan puolustusvoimien virkamiehen velvollisuutta siirtyä toiseen virkaan tai tehtävään koskevaan päätökseen liittyvä muutoksenhakukiello on perusteltua niissä tapauksissa, joissa siirto ei aiheuta palveluspaikkakunnan muuttumista.

Ulkomailla tapahtuvan sotilaallisen kriisinhallintatoimintaan osallistumisen tulee edelleen henkilökunnankin osalta perustua vapaaehtoisuuteen sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisesti. Tämän vuoksi 3 momentissa todettaisiin, ettei 1 momentissa säädetty koskisi sotilaallista kriisinhallintaa.

42 §. Käyttätymisvelvoite. Puolustusvoimien tehtävien suorittaminen edellyttää, että ammattisotilaan on valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin (750/1994) mukaisesti käytäyttyvä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla sekä virkatehtävissään että vapaa-ajallaan. Tämä käyttätymisvelvoite on aiemmin perustunut virkamieslain yleisäännökseen ja puolustusvoimissa annettuihin hallinnollisiin määräyksiin sekä sotilaskäskynä annettuun Yleiseen Palvelusohjesääntöön. Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä laissa. Tämän vuoksi käyttätymisvelvoitteen pohjautumista lakia alemmantoiseen sääntelyyn ei voida pitää hyväksyttävänä.

Rikoslain 45 luvun 18 §:ssä kriminalisoitu sotilaan sopimaton käyttätyminen ulottuu palvelustehtävän ulkopuoliseen aikaan.

Pykälässä ehdotetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 20 §:n ja poliisilain 9 c §:n (525/2006) mukaisesti säädettäväksi, että sen lisäksi, mitä virkamiehen käyttätymisestä muualla laissa säädetään, puolustusvoimissa ammattisotilaan on virkatehtävissään ja yksityiselämässään käyttä-

dyttävä siten, ettei hän menettele tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta puolustusvoimille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Säännös asettaa ammattisotilaalle vapaa-aikaan ulottuvan käyttäytymisvelvoitteen, minkä vuoksi asiasta on välttämätöntä säätää laissa. Valtion virkamieslain 14 §:n säännös virkamiehen käyttäytymisvelvollisuudesta jäisi sen lisäksi noudatettavaksi.

Sopimattomana käyttäytymisenä pidettäisiin esimerkiksi ammattisotilaan syyllistymistä rangaistavaksi säädettyyn tekoon. Käyttäytymisen sopimattomuutta arvioitaessa on otettava huomioon rangaistavan teon laatu ja ammattisotilaan tehtävät. Ammattisotilaat muun muassa kouluttavat asevelvollisia ja vastaavat asevelvollisten palvelusturvallisuudesta. Esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia ja huumausainerikoksia voitaisiin pitää ammattisotilaalle sopimattomana käyttäytymisenä. Ilmavoimien ohjaajakoulutettujen ja lentoturvallisuudesta vastaavien rattijuopumusrikoksia voitaisiin niin ikään pitää sopimattomana käyttäytymisenä. Myös muuta sopimatonta menettelyä voitaisiin pitää ammattisotilaalle sopimattomana käyttäytymisenä. Sellaista voisi olla myös toistuva juopottelu julkisella paikalla, josta edellä mainitussa rikoslain 45 luvun 18 §:ssä säädetään sotilaille rangaistus.

Käyttäytymisen sopimattomuutta arvioitaessa olisi valtion virkamieslain 14 § 2 momentin mukaisesti otettava huomioon ammattisotilaan asema puolustusvoimissa. Esimerkiksi puolustusvoimissa johtavan upseerin syyllistymistä edellä kuvattuun sopimattomaan käyttäytymiseen voitaisiin arvioida ankarammin kuin aliupseeristoon tai miehistöön lukeutuvan. Merkitystä olisi annettava myös sille, kuuluuko rikotun säännöksen valvominen virkamiehen virkatehtäviin ja sille, onko sopimaton teko tapahtunut viranotoimituksessa. Seuraamukset ammattisotilaan sopimattomasta käyttäytymisestä määräytyisivät valtion virkamieslain tai sotilaskurinpitoa koskevien säännösten mukaisesti.

43 §. Ammattitaito ja kunto. Ammattisotilaan sotilaallisten perustaitojen ja työkyvyn ylläpitämisen perusteina ovat kriisi- ja sodan ajan valmiudet sekä rauhan ajan toiminnan ja tehtävien asettamat vaatimukset. Sotilaan pe-

rustaidot ovat ammattisotilaan suorituskykyä, jossa fyysiseen kuntoon yhdistyvät ampumataito, taito liikkua kaikissa taistelukentän oloissa, tehtävän mukaisesti varustettuna eri vuoden- ja vuorokauden aikoina tehtävän edellyttämän ajan. Sotilaan perustaidoista ja fyysisestä työkyvystä on aiemmin määrätty pääesikunnan hallinnollisin määräyksin. Pykälässä ehdotetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 22 §:n ja poliisilain 9 e §:n (525/2005) mukaisesti säädettyväksi, että ammattisotilaan tulee ylläpitää virkatehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Eri virkatehtävien edellyttämän sotilaan perustaitojen sekä kunnan tasosta ja kuntotestien järjestämisestä voidaan säätää puolustusministeriön asetuksella. Säännös asettaa ammattisotilaalle käyttäytymisvelvoitteen, minkä vuoksi asiasta on välttämätöntä säätää laissa.

Ammattisotilaan tulisi ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Säännöksen tarkoituksena olisi tähdentää ammattitaidon sekä niin henkisen kuin ruumiillisenkin kunnan merkitystä puolustusvoimien tehtävien suorittamisessa. Säännöksellä varmistettaisiin ammattisotilaiden kyky puolustusvoimien tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen erityisin kunto- ja ammattitaitovaatimuksin. Ammattisotilaan perustaitojen ja fyysisen kunnan ylläpitovaatimuksesta tukee sotilaseläkejärjestelmä, jota hyväksikäyttäen voidaan tuottaa ammattitaitoista ja suorituskykyistä reserviä puolustusvoimien tehtäviä varten.

Ammattisotilaan tehtävien asianmukainen ja turvallinen hoitaminen edellyttää omaaloitteista ja aktiivista ruumiillisesta kunnosta huolehtimista sekä ammattitaidon vaalimista. Ammattisotilaan perustaitojen ja fyysisen kunnan sekä työkykyisyyden ylläpitäminen on mahdollista työpaikalla. Kahden tunnin mittainen työaikainen harjoituskerta eli niin sanottu johdettu viikkoliikunta, ruokailutaukoliikunta ja työmatkaliikunta ovat kaikki työnantajan tukemia liikuntamuotoja. Tämän lisäksi ammattisotilaan tulee omaehtoisesti täydentää fyysistä harjoittelu- ja kunto-ohjelmaansa vapaa-ajalla tapahtuvilla harjoituksilla.

Jos ammattisotilaan katsottaisiin laiminlyöneen tämän velvollisuutensa, tulisi hänet

siirtää sellaiseen tehtävään, johon hänen kuntonsa ja ammattitaitonsa riittäisivät. Pitkäaikaiset sairaudet ja vammat muodostavat kuitenkin hyväksyttävän esteen pykälässä tarkoitetun velvoitteen toteuttamiselle. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan ja ammattitaidon tasosta sekä niiden mittaamiseen liittyvien testien järjestämisestä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella. Ammatillisuutta ja ammattitaitoa mitataan puolustusvoimissa säännöllisesti järjestettävillä testeillä.

44 §. Palvelukseen ilmoittautuminen. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien virkamiehen vapaa-aikaan ulottuvasta velvollisuudesta ilmoittautua palvelukseen sekä olla määräyksestä hälytysvalmiudessa, saapua ja jäädä palvelukseen puolustusvoimien tehtävien sitä vaatiessa. Tässä tarkoituksessa puolustusvoimien virkamiehelle säädettäisiin velvollisuus pitää yhteystietonsa ajan tasalla hallintoyksikössään. Puolustusvoimien tehtävien suorittaminen kaikissa olosuhteissa edellyttää kulloisenkin tilanteen mukaisen välttämättömän henkilöstön tavoittamista. Ajan tasalla olevat yhteystiedot olisivat välttämättömiä myös puolustusvoimien virkaavun toteuttamista ajatellen. Puolustusvoimien kaluston ja järjestelmien käyttäminen voi edellyttää myös teknisen henkilökunnan ja muun tukihenkilöstön palvelukseen hälyttämistä. Yhteystietojen ajan tasalla pitämiseen ei sinällään liity henkilöstön varallaolovelvoitetta.

Puolustusvoimien virkamiehet ovat joko työaikalain (605/1996) tai puolustuslaitoksen virkamiesten työajoista annetun lain (218/1970) piirissä. Pykälän 1 momentin mukainen velvoite saapua palvelukseen ei koskisi vuosilomalla tai virkavapaalla olevaa virkamiestä ja se vastaisi puolustusvoimien työaikasopimuksen ja työaikalain mukaista virkamiesten ylityövelvoitetta. Palvelukseen saapuminen edellyttäisi, että se on tarpeellista puolustusvoimien toimialaan kuuluvien erityistilanteiden takia. Tällaisia erityistilanteita voivat olla esimerkiksi henkilöstön äkilliset sairastumiset, toiminta- ja valmiusharjoitukset sekä muut näihin rinnastettavat äkilliset toiminnalliset tarpeet ja olosuhteet, jotka eivät ole olleet tiedossa työvuoroluetteloa laadittaessa. Puolustusvoimien virkamie-

het voitaisiin lisäksi määrätä olemaan hälytysvalmiudessa muulloin kuin vuosilomansa tai virkavapautensa aikana, jos se olisi puolustusvoimien toimintaan liittyvästä syystä tarpeen. Tällaisena syynä voitaisiin pitää muun esimerkiksi omaisuusvahingolta suojautumisen tarvetta, tarvetta valmiuden kohottamiseen sekä virka-aputehtävään valmistautumiseen. Jos henkilö on erikseen määrätty palvelukseen tai hälytysvalmiuteen, määräytyisivät korvaukset siten kuin virkasopimuksessa on sovittu.

Pykälän 2 momentin mukaisesti puolustusvoimien virkamiehen olisi muulloin kuin vuosiloman tai virkavapaan aikana omasta aloitteestaan ilmoitettava palvelukseen, jos puolustusvoimien toimialaan kuuluva vakava erityistilanne sitä välttämättä edellyttäisi. Sellaisessa tilanteessa puolustusvoimien virkamiehet voitaisiin määrätä saapumaan palvelukseen, olivatpa he vuosilomalla tai ei. Puolustusvoimien toimialaan kuuluvilla vakavilla erityistilanteilla tarkoitettaisiin erityisen kiireellisiä työtehtäviä, joihin ei voitaisi puolustusvoimien säännöllisessä toiminnassa kohtuudella varautua ja joiden suorittamatta jättäminen voisi vakavasti vaarantaa puolustusvoimien tehtävien hoitamista. Kun säännös luo virkamiehelle aktiivisen toimimisen velvoitteen, tulee vakavan erityistilanteen edellytysten täytyminen olla objektiivisesti pääteltävissä. Tällaiset erityistilanteet voisivat liittyä puolustusvoimien valmiuden kohottamiseen valmiuslain mukaisten poikkeusolojen takia. Myös aseellinen alueloukkaus tai puolustusvoimien tarjoama virka-apu esimerkiksi yllättävän ja vaikeasti hallittavan laajan laittoman maahantulon tai kiireellisen pelastustoimen tai väestönsuojelutehtävän takia voisivat muodostaa pykälässä tarkoitettua erityistilanteen. Asevelvollisten palveluturvallisuuden vakava vaarantuminen esimerkiksi lintuinfluenssan tai muun tarttuvien tautien takia voisi niinkään muodostaa tällaisen erityistilanteen.

Palvelukseen saapumista ja hälytysvalmiutta koskevat määräykset antaisi puolustusvoimien toimivaltainen viranomaislainen. Säännökset vastaisivat periaatteiltaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 21 §:n ja poliisilain 9 a §:n (525/2005) säännöksiä sekä tarkoittaisivat puolustusvoimien

sisäisissä määräyksissä olevien velvoitteiden siirtämistä lakiin. Puolustusvoimien tehtävistä johtuen velvollisuudet koskisivat puolustusvoimissa kaikkia virkamiehiä. Säännöksillä ei muutettaisi puolustusvoimissa noudatettavaa työaikaa tai asiasta annettuja virkaehtosopimusmääräyksiä. Koska vapaa-aikaan ulottuva virkavelvollisuus kajoaisi perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan, olisi asiasta välttämätöntä säätää laissa.

45 §. *Virka- ja sotilaspuvun käyttäminen.* Laissa ehdotetaan säädettäväksi puolustusvoimien virka- ja sotilaspuvun käyttämisestä, joista nykyisin on säädetty puolustusvoimien sotilaspuvuista ja virkapuvuista annetulla asetuksella (136/1997).

Pykälässä säädettäisiin lain tarkoittaman ammattisotilaan velvollisuudesta käyttää palveluksessa puolustusvoimien virkapukua. Samoin säädettäisiin muun puolustusvoimien virkamiehen velvoittamisesta käyttää virkapukua tehtävän tai virka-aseman sitä edellyttäessä. Puolustusvoimien ammattisotilailla ja tietyillä muilla virkamiehillä on kansalaisten perusoikeuksiin kajoavia toimivaltuuksia ja he osallistuvat yhteistoimintaan muiden viranomaisten kanssa. Yhdenmukaiseen puolustusvoimien virkapukuun pukeutuminen on nopean tunnistettavuuden vuoksi tärkeää. Sotilaspuku on myös sotilaallisen johtamis- ja koulutusjärjestelmän kannalta tärkeä, sillä sen arvomerkeistä voi havaita muun muassa henkilön sotilas- ja palvelusarvon ja tehdä nopeasti päätelmät käskyvaltasuhteista.

Pykälässä säädettäisiin lisäksi, ettei muu kuin puolustusvoimien sotilasvirkamies, asevelvollisuuslaissa (452/1950) ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta suorittava tai sotilasvirkaan koulutettava saa käyttää sotilaspukua taikka pukuun kuuluvaa asustetta erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta sillä tavoin, että voi syntyä vaikutelma käyttäjän asemasta puolustusvoimien sotilasvirkamiehenä, ellei puolustusvoimien toimivaltainen viranomaisena anna siihen erityistä syytä lupaa. Poikkeuksia voitaisiin tehdä esimerkiksi teatteriesitysten tai vastaavien tilaisuuksien suhteen. Tarkoituksena ei ole muuttaa nykyistä käytäntöä, jonka mukaan muun muassa puolustusvoimien tai maanpuolustusyhdistysten juhla-, edustus-

kilpailu- ja vastaavissa tilaisuuksissa on voitu käyttää sotilasarvon mukaista sotilaspukua. Vastaavasti puolustusvoimien sotilasvirasta eläkkeelle siirtyneet voisivat edelleen käyttää sotilaspukua edellä mainittujen tilaisuuksien lisäksi myös muissa tilaisuuksissa, joissa siviilihenkilöt käyttävät juhlapukua. Tällaiset tilanteet muodostaisivat pykälän 3 momentissa tarkoitetun erityisen syyn. Pääesikunta määräisi tarkemmin pykälän 4 momentin nojalla sotilaspuvun käytöstä myös näissä tilanteissa.

Sotilaspuvuista ja virkapuvuista sekä sotilaspuvun käyttämisestä määräisi tarkemmin pääesikunta pykälän 4 momentin valtuutussäännöksen nojalla. Puolustusministeriön virassa palvelevien oikeudesta käyttää sotilaspukua määrätään jatkossa perustuslain 65 §:n nojalla annettavalla hallinnon sisäisellä päätöksellä.

46 §. *Määräaikaisessa sotilasvirassa palvelevan koulutustuki ja palvelusaikakorvaus.* Pykälä vastaa voimassa olevan lain 7 §:ää.

Määräaikaiset palvelussuhteet ovat puolustusvoimille merkittävä keino saada reserviin nuoria sotilasjohtajia. Puolustusvoimat tukee aina määrääjäksi täytettäviin sotilasvirkoihin nimitettyjen uudelleen kouluttautumista uusiin tehtäviin joko puolustusvoimiin tai muille työmarkkinoille. Uudelleen kouluttautumista tuettaisiin määräaikaisen palvelussuhteen aikana tai sen päättyessä maksettavalla korvauksella.

Valtion virkaehtosopimuslain mukaan virkaehtosopimuksin voidaan sopia virkamiesten palvelussuhteen ehdoista. Valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 2 momentin 2 kohdan nojalla virasto voi tarvittaessa omilla päätöksillään päättää virkamiesten palkkauksista. Aina määrääjäksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumista tuettaisiin ensisijaisesti maksamalla palvelussuhteen aikana koulutustukea opiskelusta syntyvien kustannusten korvaamiseksi.

Koulutustuen määrä muodostuisi sotilaseläkejärjestelmään kuuluvissa sotilasviroissa olevien eläkemaksun ja aina määrääjäksi täytettävissä sotilasviroissa oleville määrättävän erityisen eläkemaksun erotuksen perusteella. Koulutustuki kertyisi prosenttiosuutena määräaikaisessa palvelussuhteessa palvelujen täysien kalenterikuukausien verotettavan työ-

tulon yhteismäärästä kuitenkin siten, että sen määrä olisi vähintään 12 % verotettavasta työtulosta. Ansaittu koulutustuki laskettaisiin kalenterivuositain. Siitä vähennettäisiin vuoden aikana uudelleen kouluttautumisesta maksetut kustannukset.

Koulutustukea maksettaisiin vain puolustusvoimien ulkopuolella tapahtuvia, opintosuunnitelmaan perustuvia opintovapaa-aisissa (273/1979) tarkoitettuja opintoja varten. Palvelusaikakorvauksen maksaminen puolestaan edellyttäisi, että määräaikainen palvelussuhde puolustusvoimiin on päättynyt. Jos henkilö määräaikaisen palvelussuhteensa jälkeen nimitetään myöhemmin pysyvästi toiseen sotilasvirkaan, määräaikaisessa palvelussuhteessa palveltu aika luetaan hyväksi sotilaseläkettä laskettaessa. Tällöin puolustusvoimille syntyy velvoite suorittaa työnantajan eläkemaksu taannehtivasti valtiokonttorille siitä lukien, kun henkilö on aloittanut palveluksensa aina määrääjäksi täytettävässä sotilasvirassa.

Jos virkamiehelle ei maksettaisi koulutustukea, hänellä olisi määräaikaisen palvelussuhteen päättyessä oikeus vastaavan suuruisen kerralla suoritettavaan palvelusaikakorvaukseen. Palvelusaikakorvausta maksetaan ainoastaan silloin, jos kyseisen määrääjän päättyessä puolustushallinto ei kykene tarjoamaan kyseiselle virkamiehelle uutta tehtävää. Palvelusaikakorvauksen maksaminen edellyttää myös, että virkasuhde korvauksiin oikeuttavissa viroissa on kestänyt yhteensä vähintään kolme vuotta. Koulutustukea tai palvelusaikakorvausta ei maksettaisi, jos virkamies on tarkoitus nimittää toistaiseksi puolustusvoimien muuhun sotilasvirkaan.

Rahana maksettavien taloudellisten etuuk-sien lisäksi uudelleen kouluttautumista ja sijoittumista muille työmarkkinoille voidaan edesauttaa työnantajan toimenpitein usealla eri tavalla. Tukitoimenpiteet voisivat olla esimerkiksi joustavia opintovapaaajärjestelyjä, uuteen ammattiin liittyvää opintoneuvontaa sekä neuvontaa yhteiskunnan muihin tukitoimenpiteisiin, opiskelupaikkaan tai opiskeluajan asumiseen liittyvissä asioissa, etäopiskelumahdollisuuden järjestämistä, yrittäjyyteen liittyvää koulutusta ja avustamista työpaikan hankinnassa.

Pykälän 2 momentissa on säännös makse-

tun koulutustuen tai palvelusaikakorvauksen takaisinperinnästä tilanteissa, joissa kyseinen henkilö nimitetään toistaiseksi puolustusvoimien toiseen sotilasvirkaan vuoden kuluessa määräaikaisen palvelussuhteen päättymisestä siten kuin valtion virkamieslain (750/1994) 60 ja 61 §:ssä on säädetty. Henkilöltä voidaan periä kuitenkin enintään puolet maksetusta koulutustuesta tai palvelusaikakorvauksesta.

47 §. *Oikeudesta jatkaa palvelua eroamisien jälkeen.* Pykälä vastaa voimassa olevan lain 7 a §:ää muuttamattomana. Säännöksen perusteella pääesikunta voisi painavasta syystä ja virkamiehen suostumuksella päättää, että virkamies voisi jatkaa palveluaan samassa virassa eroamisien jälkeen määräjän, kuitenkin enintään siihen saakka kun virkamies täyttää 68 vuotta ja sotilasvirassa oleva virkamies enintään siihen saakka kun hän täyttää 55 vuotta.

Osana valtion eläkejärjestelmän kokonaisuudistusta sotilaseläkesäännöksiä muutettiin vuoden 1995 alusta lukien. Pääsääntönä on, että sotilasvirassa palvelevalla on oikeus vanhuuseläkkeeseen aiemman 25 palveluvuoden asemesta 30 vuoden jälkeen 55 vuoden iässä.

Eläkeuudistuksen seurauksena muutettiin myös sotilasvirkojen eroamisikiä. Katsottiin myös, etteivät valmiudelliset seikat edellyttäneet aiemman 60 vuoden eroamisien säilyttämistä puolustusvoimien muissa viroissa. Palveluksessa olleiden etuudet turvattiin siirtymäkausijärjestelyin, jotka ovat edelleen voimassa.

Puolustusvoimien virkamiesten eroamisias-tä säädetään puolustusvoimista annetun asetuksen (667/1992) 56 §:ssä. Sotilasvirassa olevan virkamiehen eroamisikä vaihtelee 55 vuodesta 63 vuoteen. Lentäjän koulutusta edellyttävässä tehtävässä eroamisikä on kenraalin virassa 55 vuotta, everstin virassa 52 vuotta, everstilutnantin virassa 50 vuotta ja muissa viroissa 45 vuotta. Poikkeuksia asetuksen 56 §:ssä säädettyistä ikärajoista on puolustusvoimista annetun asetuksen muuttamisesta annettujen asetusten (1032/1994, 1224/1995, 1303/1996) voimaantulosään-nöksissä.

Tätä korkeampi eroamisikä edellyttää pää-sääntöisesti everstin tai kenraalin sotilasar-

voa. Muiden kuin sotilasvirassa olevien yleinen eroamisikä puolestaan on valtion virkamieslain (750/1994) 35 §:n mukaan 68 vuotta.

Vuoden 1995 eläkeuudistuksen takia puolustusvoimissa on edelleen paljon poikkeuksia yleisistä eroamisikärajoista.

Siirtymäkauden järjestelyistä aiheutuu tilanteita, joissa henkilöiden on pakko erota, vaikka täyttä eläkettä ei vielä ole ehtinyt karttua. Tämä koskee ennen vuoden 1995 eläkemutosta värvätyin virassa palvelleita sotilaita ja eräitä muita virkamiehiä.

Sotilaseläkejärjestelmän ja siihen liittyvien eroamisikärajojen avulla hallitaan sotilashenkilöstön ikärakennetta sodan ajan tehtäviä ajatellen sekä tuetaan sotilaskoulutetun reservin muodostumista. Tämän takia puolustusvoimilla ei ole tarvetta poiketa 55 vuoden eroamisikästä.

Esimerkkinä pykälässä tarkoitettua painavasta syystä voisi olla tilanne, jossa virkamiehen eläkepalkkaan vaikuttava eläkekarttuma olisi alle 60 prosenttia ja palvelussuhteen jatkamiselle olisi olemassa muutoinkin riittävät toiminnalliset perusteet. Eläkekarttuman pienuus ei siis sinällään anna virkamiehelle oikeutta jatkaa eroamisikänsä jälkeistä palveluaan, jos jatkamahdollisuuden myöntäminen ei ole pääesikunnan kannalta toiminnallisesti tarkoituksenmukaista.

Harkitessaan jatkoajan myöntämistä on pääesikunnan otettava huomioon toiminnallisten seikkojen ohella Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskevassa valtioneuvoston selonteossa vuodelta 2004 (VNS 6/2004 vp) edellytetty pysyvä säästö henkilöstömenoissa. Eduskunta on edellyttänyt, että puolustusvoimat toimii selonteossa määriteltyjen henkilöstön vähentämistä ja uudelleenkohdentamista koskevien tavoitteiden toteuttamisessa hyvän työnantajan tavoin pitäen lähtökohtana irtisanomisten välttämistä. Tämä rajoittaa olennaisesti pääesikunnan mahdollisuuksia myöntää jatkoajaa erityisesti siviilivirkamiehen osalta. Päätös virkamiehen oikeuttamisesta jatkamaan virassa on tehtävä ennen kuin virkamies on saavuttanut eroamisikänsä. Virkasuhde päättyy ilman irtisanomista, kun edellä tarkoitettu määräaika on kulunut loppuun.

48 §. Ammattisotilaan määräaikainen vi-

rantoimituksesta erottaminen. Vuoden 1986 valtion virkamieslakiin (755/1986) sisältyi virkamiehen kurinpitorangeistuksina kirjallinen varoitus, määräaikainen virantoimituksesta erottaminen sekä viraltapano. Määräaikainen virantoimituksesta erottaminen voitiin määrätä vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kurinpitomenettelyyn ryhtymisestä päätti nimittävä viranomais tai jos nimittävä viranomais oli tasavallan presidentti tai valtioneuvosto, asianomainen ministeriö. Kurinpitorangeistuksen määräsi virkamieslautakunta. Laki sisälsi myös asiaa koskevia menettelytapasäännöksiä sekä säännöksiä siitä, milloin kurinpitomenettelyyn ei saanut ryhtyä. Joulukuun 1994 alusta voimaan tulleeseen valtion virkamieslakiin ei enää sisälly kurinpitorangeistussäännöksiä. Irtisanomisperusteen lisäksi lakiin otettiin viranomaiselle oikeus antaa virkamiehelle varoitus. Myös huomautuksen antaminen on mahdollista, vaikka siitä ei ole erillistä säännöstä.

Erityislaeista kurinpitorangeistuksia on säädetty esimerkiksi kirkkolaissa (1054/1993) ja ojennusrangeistuksen nimellä ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa (521/1969). Säännökset mahdollistavat viranhaltijan erottamisen virantoimituksesta vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi. Poliisin hallinnosta annetun lain 15 a §:ään on otettu ehdotettua säännöstä vastaava, 1.9.2006 voimaan tullut säännös poliisimiehen erottamisesta määräajaksi virantoimituksesta. Myös hallituksen esitykseen (HE 204/2006) eduskunnalle laiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja rajavartiolaitoslain muuttamisesta sisältyy rajavartiomiesten osalta ehdotettu määräaikainen virantoimituksesta erottamismahdollisuus.

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen yleisiin velvollisuuksiin kuuluu käyttäytyä asemansa ja tehtävien edellyttämällä tavalla. Eräillä virkamiesryhmillä kuten sotilasviranhaltijoilla, poliisimiehillä, rajavartiomiehillä ja valtion ylimmällä virkamiesjohdolla virkavelvollisuuksiin kuuluva käyttäytymisvelvollisuus ulottuu myös vapaa-aikaan. Erityisesti ammattisotilaan on virassa ja yksityiselämässään käyttäytymisen siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta puolustusvoimien

tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

Ammattisotilaat käyttävät julkista valtaa alaisiinsa nähden ja vastaavat muun muassa asevelvollisuuttaan suorittavien varusmiesten palvelusturvallisuudesta. Johto-, suunnittelu- ja asiantuntijatehtävissä toimivien ammattisotilaiden on omattava sellainen luottamus, jonka sotilaallinen maanpuolustus ja sen järjestelmien käyttö edellyttävät. Siksi ammattisotilaalla virka-asemaan liittyvät velvollisuudet käyttäytyä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla ulottuvat myös vapaa-aikaan.

Käyttäytymisvelvoitteen rikkominen voi johtaa ammattisotilaan irtisanomiseen ja edellyttää eräissä tapauksissa ennen irtisanomista mahdollisuutta määräaikaiseen virantoimituksesta erottamiseen. Virkavelvollisuuksien vastaisten tekojen irtisanomiskynnyks ei kuitenkaan ammattisotilaiden osalta saa muodostunut liian matalaksi, vaikka varoituksen antamista ei pidettäisikään tarpeeksi ankarana seuraamuksena. Esimerkiksi ammattisotilaan syyllistyminen pahoinpitelyrikoksiin tai päihteiden toistuvaan väärinkäyttöön tai vähäisiinkin huumausainerikoksiin vapaa-aikana on voinut olla irtisanomisperuste, vaikka ura muuten on ollut moitteeton. Ammattisotilaan sijoittuminen työmarkkinoille on ollut irtisanomisen jälkeen vaikeaa. Määräaikainen virantoimituksesta erottaminen olisi usein näihin tilanteisiin sopiva ratkaisu. Arvion mukaan noin kymmenen ammattisotilasta irtisanotaan vuosittain virkamiehestä johtuvasta syystä. Virantoimituksesta erottamisen voitaisiin arvioida parantavan esimiesten mahdollisuuksia puuttua riittävän aikaisessa vaiheessa esimerkiksi päihteiden käyttöön perustuviin tekoihin siten, että mahdollisesti irtisanomisilta voitaisiin joissakin tilanteissa välttyä. Eräissä tapauksissa ammattisotilaan kannalta voi olla kohutuوتا, että työnantajalla ei ole muuta virkamiesoikeudellista keinoa reagoida virkavelvollisuuksien vastaiseen toimintaan kuin irtisanominen. Näin voi olla asianlaita, jos ammattisotilaan eläkeoikeus olisi tekoja seuraavina vuosina täyttymässä.

Peruste virantoimituksesta erottamiselle määräaikaisesti voisi olla muukin kuin erityisen painava syy, jota edellytetään irtisanomistapauksissa. Määräaikainen erottaminen

ei olisi pelkästään vaihtoehto irtisanomiselle, vaan sitä lievempi toimenpide. Määräaikaista virantoimituksesta erottamista ei rajata pelkästään tekoihin, jotka ovat tapahtuneet virkamiehen vapaa-aikana.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi mahdollisuus erottaa ammattisotilas virantoimituksesta määräaikaisesti. Ammattisotilalle, joka toimii olennaisesti tai toistuvasti vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyö niitä, voitaisiin määrätä virantoimituksesta erottaminen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos varoitusta tai muuta toimenpidettä ei ole pidettävä riittävänä. Olenaisuuden tai toistuvuuden vaatimuksesta seuraa, etteivät vähäiset yksittäiset virkavelvollisuuksien rikkomiset tai laiminlyönnit voi johtaa määräaikaiseen virantoimituksesta erottamiseen. Määräaikainen virantoimituksesta erottaminen ei myöskään voi tulla kysymykseen, jos ehdotetun 7 §:n perusteissa kuvatun sotilaskurinpitojärjestelmän mukaista kurinpitorangaistusta voidaan pitää riittävänä seuraamuksena teosta tai laiminlyönnistä. Ammattisotilas voi toimia vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyödä niitä esimerkiksi valtion virkamieslain 4 luvun tai tämän ehdotuksen 40 §:n perusteella. Säännös koskisi vain ammattisotilaita eli puolustusvoimista annetun lain muuttamista koskevan ehdotuksen 34 §:n 1 momentin määritellyjä virkamiehiä. Muita puolustusvoimissa työskenteleviä säännös ei koskisi. Määräaikainen virantoimituksesta erottaminen voitaisiin määrätä vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi. Aikarajat vastaisivat aikaisemmin voimassa olleen valtion virkamieslain virantoimituksesta erottamisen aikarajoja.

Muutoin ammattisotilaita koskisivat samat valtion virkamieslain säännökset kuin muitakin virkamiehiä. Palkanmaksu keskeytettäisiin virantoimituksesta erottamisen ajaksi. Virantoimituksesta erottamisesta päättäisi nimittävä viranomais. Jos nimittävä viranomais on tasavallan presidentti, virantoimituksesta erottamisesta päättäisi puolustusministeriö. Virantoimituksesta erottaminen tulisi panna vireille välittömästi, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun virantoimituksesta erottamisesta päättävä viranomais sai tiedon seikasta, joka

saattaisi aiheuttaa virantoimituksesta erottamisen. Ennen kuin ammattisotilaan virantoimituksesta erottamisesta tehdään päätös, olisi hänelle varattava tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Lisäksi viranomaisen olisi varattava asianomaiselle pääluottamusmiehelle tai luottamusmiehelle tilaisuus tulla kuulluksi, jos ammattisotilas sitä pyytää, jollei virantoimituksesta erottamista asian laadun vuoksi ole saatettava voimaan välittömästi. Viranomaisen olisi ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava ammattisotilaille mahdollisuudesta pyytää pääluottamusmiehen tai luottamusmiehen kuulemista. Pykälään ehdotetaan otettavaksi informatiivisuuden vuoksi maininta siitä, että muutoksenhausta päätökseen, joka koskee ammattisotilaan määräaikaista virantoimituksesta erottamista, säädetään valtion virkamieslaissa

Perustuslain 80 §:n mukaan henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lain tasoisella säännöksellä. Perustuslain 10 §:n nojalla jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Lisäksi yksityisyyden suoja voidaan liittää perustuslain 7 §:ään, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Ammattisotilaan tehtävien tosiasiallinen luonne ja tarkoitus viime kädessä asettavat ne vaatimukset, jotka edellyttävät ammattisotilaan vapaa-aikaan ulottuvia erityisiä virkavelvollisuuksia ja jotka merkitsevät puuttumista ammattisotilaiden perustuslain 10 §:ssä suojatun yksityiselämän piiriin. Vapaa-aikaan kohdistuvan yksityisyyden suojan rajoittaminen on siten painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Arvioitaessa virkamiesten perusoikeuksien rajoitusten hyväksyttävyyttä on merkitystä sillä, kuinka läheisesti ja välttämättömästi rajoitus liittyy asianomaiseen virkaan tai virkaan kuuluviin virkatehtäviin. Puolustusvoimien tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta on erittäin tärkeää, että ihmiset kokevat puolustusvoimat rehellisenä, luottamusta herättävänä, ehdottoman oikeudenmukaisena ja ihmisiä tasapuolisesti kohtelevana organisaationa.

Tämän vuoksi on välttämätöntä, että ammattisotilaat käyttäytyvät siten, ettei luottamusta näihin perusarvoihin vaaranneta. Ammattisotilaille kuuluvat lähtökohtaisesti samat perusoikeudet kuin muillekin ihmisille mitä tulee vapaa-ajan viettoon. Toisaalta on selvää, että ammattisotilaan asemasta johtuu myös yksityiselämää ja harrastuksia koskevia rajoituksia. Tämä ammattisotilaan osittain vapaa-aikaankin ulottuva käyttäytymisvelvollisuus liittyy ammattisotilaan virkavelvollisuuksiin.

Määräaikainen virantoimituksesta erottaminen laajentaisi virkamiesoikeudellisten keinojen valikoimaa. Säännöksessä määräaikaisesta virantoimituksesta erottamisesta on pyritty tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen siten, että kyse on nimenomaan määrättyyn puolustusvoimien virkaan tai tehtävään eli ammattisotilaaseen liittyvästä menettelystä. Myös sanktion pituus on rajoitettu. Tämän johdosta säännöstä ammattisotilaan määräaikaisesta virantoimituksesta erottamisesta voidaan pitää perusoikeuksien kannalta hyväksyttävänä.

5 luku. Rangaistussäännökset

49 §. Luvaton kuvaaminen tai muu tallentaminen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella. Ehdotetussa 16 §:ssä säädetään luvanvaraiseksi tiettyjen puolustusvoimien kohteiden kuvaaminen tai muu tallentaminen. Tässä pykälässä olisi rangaistussäännös, jonka mukaan se, joka tahallaan kuvaa tai muuten tallentaa 1 momentissa tarkoitettuja kohteita ilman lupaa, tuomittaisiin sakkoon luvattomasta kuvaamisesta tai muusta tallentamisesta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella. Pykälään ehdotetaan siis säännöstä, jonka mukaan tahallinen tämän pykälän säännösten vastainen teko olisi rangaistava. Jos teosta olisi muualla säädetty ankarampi rangaistus, se syrjäyttäisi pykälässä ehdotetun säännöksen. Tämän kohdan mukaan voitaisiin tuomita korkeintaan sakkorangaistus.

50 §. Puolustusvoimien tunnuskuvan luvaton käyttö

Ehdotetussa 35 §:ssä säädetyn puolustusvoimien tunnuskuvan oikeudeton käyttö säädettäisiin myös rangaistavaksi. Joka luvattomasti käyttäisi puolustusvoimien tunnus-

kuvaa, joko sellaisenaan tai sitä erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä, olisi tuomittava puolustusvoimien tunnus kuvan luvattomasta käytöstä sakkoon. Säännös olisi uusi ja se on osoittautunut käytännössä tarpeelliseksi väärinkäytösten vuoksi.

6 luku. **Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

51 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännös. Pykälässä olisi tavanomaiset säännökset voimaantulosta ja siitä, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävältä vaadittaisiin 37 §:n 2 momentin mukaisesti, että hän on suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa joko asevelvollisuuden aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Pääosa puolustusvoimien nykyisestä noin 9000 ammattisotilaasta täyttää ehdotetun kelpoisuusvaatimuksen. Sotilasammattihenkilön virkaan on kuitenkin nimitetty noin 250 henkilöä, jotka eivät täytä ehdotettua yleistä kelpoisuusvaatimusta. Jotta he säilyttäisivät oikeutensa nykyiseen virkaansa, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että 31 päivänä joulukuuta 2007 puolustusvoimien sotilasvirassa palvelevat voivat ehdotetun aseellisen palvelun vaatimuksesta huolimatta edelleen jatkaa palveluaan virassaan.

52 §. Kumoamissäännös. Lailla kumotaan puolustusvoimista annettu laki (402/1974) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen lukuun ottamatta sen 10 a ja 10 b §:ää.

Mainitut 10 a § ja 10 b § koskevat Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia. Säännökset on tarkoitus kumota myöhemmin Maanpuolustuskorkeakoulua koskevalla erityislailla.

53 §. Voimaan jäävät asetukset. Voimaan jätettäväksi ehdotetaan puolustusvoimista annetun lain nojalla annetut puolustusministeriön asetus koulutuskustannuksien korvaamisesta (77/2002) sekä asetus maanpuolustuskorkeakoulusta (668/1992).

Muut puolustusvoimista annetun lain nojalla annetut asetukset, määräykset ja ohjesäännöt uudistetaan tarpeellisilta osin siten, että ne tulisivat voimaan yhtä aikaa ehdotetun

lain kanssa.

1.2. **Laki sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuorituksista annetun lain kumoamisesta**

Ehdotetulla lailla kumottaisiin sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuorituksista annettu laki, koska sen sisältämä sääntely sisällytettäisiin ehdotettuun puolustusvoimalakiin tarvittavilta osin.

1.3. **Laki rikoslain 45 luvun 26 a §:n kumoamisesta**

Puolustusvoimalain säätämisen yhteydessä ehdotetaan kumottavaksi rikoslain 45 luvun 26 a § ehdotetun puolustusvoimalain 23 §:n perusteluissa tarkemmin selvitetysti.

1.4. **Laki rajavartiolaitain 35 ja 39 §:n muuttamisesta**

Rajavartiolaitain 35 §:ään lisättäisiin maininta siitä, että sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään rajavartiolaitain 35 §:ssä, ja sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen puolustusvoimalain 23 §:ssä.

Rajavartiolaitoksessa on rajavartiomiehiä ja muuta henkilöstöä sekä sotilasviroissa olevia ja muissa viroissa olevia. Pääsääntö on se, että sotilasvirassa olevat ovat rajavartiomiehiä, mutta tästä säännöstä on poikkeuksia molempiin suuntiin.

Rajavartiomiehen voimakeinojen käyttöoikeus vastaa poliisimiehen voimakeinojen käyttöoikeutta. Ensin mainitusta säädetään rajavartiolaitain 35 §:ssä. Kun rajavartiolaitoksessa siis on sotilasvirassa olevia, jotka eivät ole rajavartiomiehiä, säädetään heidän voimakeinoistaan rikoslaissa. Nyt säännös sieltä ehdotetaan siirrettäväksi puolustusvoimalain 23 §:ään.

Rajavartiolaitain 39 §:ää muutettaisiin siten, että rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin hallinnassaan olevia kiinteistöjä silloin kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä olisi voimassa, mitä puolustusvoimien oikeudesta sääde-

tään puolustusvoimalain 14 §:ssä.

1.5. Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n mukaan rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat ovat rikoslain (39/1889) 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin rajavartiolain 35 §:ssä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen puolustusvoimalakiin siten, että sotilaan oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään puolustusvoimalain 23 §:ssä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla annettavia tarkempia säännöksiä ja määräyksiä koskevat valtuudet on sijoitettu asianomaiseen pykälään. Niiden nojalla lain soveltamisen kannalta tarpeellisista asioista voidaan antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston, puolustusministeriön tai tasavallan presidentin asetuksella.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan asetuksen antaa valtioneuvosto, jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty. Perustuslakiuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan lähtökohtana tulee olla, että valtioneuvoston yleisistunto antaa asetukset laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä niistä muista asioista, joiden merkitys sitä vaatii. Ministeriölle voitaisiin osoittaa asetuksenantovaltaa teknisluonteisemmissa sekä yhteiskunnalliselta ja poliittiselta merkitykseltään vähäisemmissä asioissa (HE 1/1998 vp).

Esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa asetuksen antaja olisi yleensä valtioneuvosto. Kuitenkin lakiehdotuksen 15 §:n 3 ja 4 momentissa, 16 §:n 6 momentissa, 18 §:n 1 momentissa, 29 §:n 2 momentissa, 39 §:n 2 momentissa ja 43 §:ssä asetuksen antajaksi ehdotettaisiin puolustusministeriötä. Nämä asetuksenantovaltuudet koskevat yleiseltä merkitykseltään vähäisiä ja verraten teknisluonteisia asioita.

Asetuksenantovallan osoittaminen tasaval-

lan presidentille on perustuslain periaatteiden mukaan perusteltua lähinnä silloin, kun asetuksen antaminen liittyy presidentin erityisiin toimivaltuuksiin tai hänen asemaansa valtion päämiehenä. Ottaen huomioon, että tasavallan presidentti on perustuslain 128 §:n 1 momentin mukaan puolustusvoimien ylipäällikkö, on perusteltua, että tietyistä puolustusvoimia tai henkilöstöä koskevista asioista säädettäisiin tarkemmin tasavallan presidentin asetuksella, kun asia selkeästi liittyy ylipäällikköasemaan. Presidentille ehdotetaan annettavaksi asetuksenantovaltaa 33 §:n 2 momentissa, 35 §:n 1 momentissa ja 40 §:n 2 momentissa.

Perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaan myös muu viranomainen kuin ministeriö voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Valtuuden tulee lisäksi olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu.

Puolustusvoimain komentaja voisi määrätä sotilas- ja palvelusarvojen rinnastamisesta toisiinsa ja muista niiden keskinäisistä suhteista (40 § 3 momentti). Pääesikunta voisi antaa tarkempia määräyksiä sotilas- ja virkapuvuista sekä sotilaspuvun käyttämisestä (45 § 4 momentti). Nämä määräykset olisivat luonteeltaan teknisiä ja yleiseltä merkitykseltään niin vähäisiä, että ne olisi perusteltua antaa ehdotetulla tasolla.

Tarkemmat määräykset asian käsittelystä ja ratkaisemisesta pääesikunnassa, puolustushaaraesikunnassa ja alue- tai paikallishallintoviranomaisessa voitaisiin nykyiseen tapaan antaa niiden komentajan tai päällikön vahvistamassa työjärjestyksessä. Tätä pidettäisiin hallinnon sisäisenä järjestämisenä, joka voitaisiin yleiseltä merkitykseltään vähäisenä antaa näiden viranomaisten määrättäväksi.

3. Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2008.

Voimaan jätettäisiin puolustusvoimista annetun lain 10 a ja 10 b § eli Maanpuolustuskorkeakoulua koskevat säännökset, kunnes

Maanpuolustuskorkeakoulusta säädetään uusi erillislaki. Voimaan jätettäisiin myös eräät puolustusvoimista annetun lain nojalla annetut alemman tasoiset säädökset. Muut puolustusvoimista annetun lain nojalla annetut asetukset, määräykset ja ohjesäännöt uudistetaan tarpeellisilta osin siten, että ne tulisivat voimaan yhtä aikaa ehdotetun lain kanssa.

4. Suhde perustuslakiin ja sääätämisjärjestys

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on puolustusvoimia koskevien säännösten selkeyttäminen ja viranomaisyhteistyön helpottaminen.

Nykyiseen puolustusvoimista annettuun lakiin tehtiin perustuslaista johtuvia muutoksia, jotka tulivat voimaan yhtä aikaa perustuslain kanssa 1 päivänä maaliskuuta 2000. Uusi perustuslaki edellyttää, että tasavallan presidentin tehtävistä ja toimivallasta säädetään lailla.

Lakiin lisättiin tuolloin perustuslain 58 §:n 5 momentissa säädetyn mukaisesti säännökset tasavallan presidentin päätöksentekomenettelystä sotilaskäskyasioissa sekä siitä, mistä sotilaskäskyasioista tasavallan presidentti päättää. Perustuslaista johtuvina muina muutoksina siirrettiin puolustusvoimien virkamiehen virkaan nimittämistä ja tehtävään määräämistä sekä sotilasarvossa ylentämistä koskevat tasavallan presidentin ennen asetus-tasoisia toimivaltasäännöksiä vastaavat säännökset lain tasolle. Tasavallan presidentille kuuluvaan nimitystoimivaltaan tehtiin vähäisiä tarkistuksia.

Lakiin lisättiin tuolloin myös perustuslain edellyttämä asetuksenantoa koskeva valtuutussäännös, joka oikeutti tasavallan presidentin asetuksella säättämään sotilasarvoista ja palvelusarvoista, sotilasesimiesten välisestä toimivallan jaosta sotilaskäskyasioissa sekä puolustusvoimien tunnuskuvasta.

Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) mukaan perusoikeutta on mahdollista rajoittaa tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä säädettävällä lailla, jos rajoituksen peruste on hyväksyttävä ja rajoitusta koskeva laki on riittävän täsmällinen sekä tarkkarajainen. Syvälle käyviä, poikkeuksellisia tai luonteeltaan yleisiä rajoituksia ei

voida toteuttaa tavallisella lailla.

Lain 14 §:ssä ehdotettu puolustusvoimien oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, rajoittaisi perustuslain 15 §:ssä säädettyä omaisuuden suojaa. Rajoitus olisi kuitenkin 14 §:n perusteluissa todetulla tavalla välttämätön, jotta puolustusvoimien joukot voisivat harjoitella alueilla, joita niiden on varauduttava puolustamaan. Uutena sääntelyyn ehdotetaan lisättäväksi suhteellisuusperiaatteen mukaisesti, että puolustusvoimat ei saa tässäkään toiminnassaan aiheuttaa tarpeetonta haittaa tai vahinkoa omaisuudelle. Kiinteistöjen käyttöoikeutta rajoitettaisiin rajaamalla sen ulkopuolelle asuinrakennukset, niihin liittyvät piha- ja puutarha-alueet, korjaamattomat viljelysmaat sekä maa- ja metsätaloudelliset koekentät. Luettelo olisi tyhjentävä. Kiinteistön käyttämistä koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla, koska kyseessä ei ole varsinainen valituskel-poinen hallintopäätös vaan tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyvä julkisen vallan käyttäminen 14 §:n perusteluissa tarkemmin kuvatuilla perusteilla. Lisäksi mahdollisista vahingoista tulisi suorittaa korvaus kiinteistön omistajalle tai haltijalle ja korvauspäätökseen saisi hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Säännös vastaisi nykytilaa, joskin vanha luontoissuorituslaki on ollut poikkeuslakina voimassa. Rajoituksen peruste katsottaisiin kuitenkin edellä selvitetyn perusteiden hyväksyttäväksi.

Lain 15 §:ssä ehdotettu nykyisen lain 2 b §:ää sisällöllisesti vastaava säännös liikkumista koskevista kielloista ja rajoituksista rajoittaisi perustuslain 9 §:ssä tarkoitettua liikkumisvapautta. Puolustusvoimien alue- tai paikallishallintoviranomainen voisi kun sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaativat kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädettäisiin rikoslaissa kuten nykyisinkin. Myös harjoituksen johtaja voisi määrätä tässä tarkoitettua kiellon tai rajoituksen puolustusvoimien käytössä tilapäisesti

harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmyykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille. Nykyinen säännös (1045/1997, HE 118/1997 vp) on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998 eli perusoikeusuudistuksen jälkeen. Puolustusvoimien fyysistä turvallisuutta, salattavuusnäkökohtia ja ulkopuolisten turvallisuutta pidettäisiin edelleen riittävinä perusteina rajoittaa liikumisvapautta säännöksessä kuvatulla tavalla. Lisäksi puolustusvoimien oikeutta rajoitettaisiin jatkossa kiellon tai rajoituksen välttämättömyyedellytyksellä ja säännöstä tarkennettaisiin säätämällä kulkulupamenetlystä ja alueiden merkitsemisestä.

Ehdotetun lain toimivaltasäännökset (18-22 §) oikeuttaisivat puolustusvoimien vartio- tai päivystystehtävää suorittavan virkamiehen käyttämään julkista valtaa ja puuttumaan perusoikeuksiin puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella samassa tarkoituksessa kuin poliisi oikeutetaan puuttumaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden rikkomiseen poliisilain mukaan tai rajavartioviranomainen tai rajavartiomies rajavartiolain mukaan.

Turvallisuustarkastuksen (20 §) ja turvatarkastuksen (21 §) toimittaminen sekä henkilön kiinnittäminen ja poistaminen puolustusvoimien käytössä olevalta alueelta merkitsee viranomaisen puuttumista perustuslain 7 §:ssä jokaiselle turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Toimivaltuudet ovat tarpeen yhtäältä asianomaisen virkamiehen työturvallisuuden ja toisaalta kiinniotettavan henkilön samoin kuin sivullisten turvallisuuden varmistamiseksi. Esitettyjen perusoikeusrajoitusten tarkoituksena on ylläpitää turvallisuutta ja järjestystä puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla, suojata yhteiskuntaa puolustusvoimien vaaralliseen materiaaliin tai tietoturvallisuuteen kohdistuvalta rikollisuudelta ja vakavilta turvallisuushiltilta, mikä on välttämätöntä perusoikeuksien yleisesti voimassa pitämiseksi. Perusteet perusoikeuksien rajoittamiseen ovat siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämiä.

Perusoikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia käyttäisivät koulutuksen saaneet vartio- ja päivystystehtäviä suorittavat virkamiehet.

Puolustusvoimien toimielinten yleisistä perusteista säädettäisiin 3 luvussa perustuslain 119 §:n mukaisesti, samoin alue- ja paikallishallinnon perusteista.

Tasavallan presidentin päätöksenteko sotilaskäskyasioissa järjestettäisiin perustuslain 58 §:n mukaisesti siten, että parlamentaarista vastuuta lisättäisiin säätämällä puolustusministeri esittelijäksi päätettäessä valtakunnan sotilaallisen puolustuksen keskeisistä perusteista siltä osin kuin ne liittyvät puolustusministeriön strategiseen suunnitteluun. Perustuslakivaliokunnan mietinnössä perustuslakiuudistuksesta mainitaan päätöksenteko ministerin esittelystä tyypillisenä ministerimyötävaikutuksen muotona (PeVM 10/1998 vp). Uudistuksella ei puututtaisi tasavallan presidentin toimivaltuuksiin.

Puolustusvoimien virkamiehen siirtovelvollisuus säilytettäisiin nykyisin säädetyin mukaisena. Hallituksen esityksestä laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta (HE 240/1998 vp) annetun puolustusvaliokunnan mietinnön (PuVM 4/1998 vp) mukaan tehtävien asianmukainen suorittaminen ei olisi mahdollista puolustusvoimissa, jos suoritus viime kädessä riippuisi yksittäisen virkamiehen antamasta suostumuksesta. Samantyyppinen säännös sisältyy rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 14 §:ään rajavartiolaitoksen virkamiehiä koskien. Puolustusvoimien virkaan hakeutuvat ovat tietoisia siirtovelvollisuudesta ja siirrot kohdistuvat yleisen periaatteen mukaan samantasoiseen tai sitä ylempään virkaan. Oikeusturvasta huolehdittaisiin jatkossakin siten, että palvelupaikkakunnan muuttuessa siirtopäätökseen olisi hallintolainkäyttölain mukainen muutoksenhakumahdollisuus.

Lakiehdotukseen sisältyvät asetuksenantovaltuudet on laadittu siten, että ne täyttävät perustuslain 80 §:n mukaiset täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Niissä on tarkoin rajattu asetuksella säänneltävät asiat, ja valtuuden käyttö on lailla sidottu asiallisiin edellytyksiin tai rajoituksiin. Asetuksenantovaltuutta koskevia säännöksiä on esityksen mukaan siten pidettävä riittävän täsmällisinä.

Tarvittavien säännösten ja määräysten yk-

sityiskohtaisuuden vuoksi kaikkea tarpeellista sääntelyä ei ole mahdollista toteuttaa laissa eikä asetustasolla. Näin ollen pääesikunnalle, puolustushaaraesikunnalle ja alue- ja paikallishallintoviranomaiselle on annettu määräys-tenantovalta eräistä yleiseltä merkitykseltään vähäisistä asioista (26 § 2 momentti, 27 § 1-3 momentti ja 28 § 3 momentti). Valtuussäännökset on laadittu niin tarkkarajaisiksi ja täsmällisiksi kuin se säänneltävän toiminnan luonne huomioon ottaen on mahdollista.

Esitykseen ei sisälly säännöksiä, jotka edel-

lyttäisivät perustuslain mukaista säätämistäjärjestystä. Lakiehdotukset voitaisiin siten käsitellä tavallisia lakeja koskevassa säätämistäjärjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää useita perustuslain kannalta merkityksellisiä asioita, hallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Puolustusvoimalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään puolustusvoimien tehtävistä, toimivallasta, organisaatiosta, hallinnosta, sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestelmästä ja henkilöstöstä.

2 §

Puolustusvoimien tehtävät

Puolustusvoimien tehtävänä on:

1) Suomen sotilaallinen puolustaminen, johon kuuluu:

a) maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen;

b) kansan elinmahdollisuuksien, perusoi-
keuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen;

c) sotilaskoulutuksen antaminen ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen sekä maanpuolustustahdon edistäminen;

2) muiden viranomaisten tukeminen, johon kuuluu:

a) virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi;

b) pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja;

c) osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta; sekä

3) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Puolustusvoimien muista tehtävistä säädetään erikseen.

2 luku

Toimivalta*Suomen sotilaallinen puolustaminen*

3 §

Aluevalvonta

Puolustusvoimat valvoo Suomen maa- ja vesialuetta sekä ilmatilaa ja turvaa alueellista koskemattomuutta siten kuin aluevalvontalaissa (755/2000) säädetään.

4 §

Kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen

Puolustusvoimat turvaa Suomen aluetta, kansan elinmahdollisuuksia ja valtiojohdon toimintavapautta sekä puolustaa laillista yh-

teiskuntajärjestystä tarvittaessa voimakkein. Voimakeinojen tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

5 §

Sotilaskoulutus

Puolustusvoimat antaa sotilaskoulutusta siten kuin asevelvollisuuslaissa (/2006) ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (/2006) säädetään. Maanpuolustuskorkeakoulussa annettavasta sotilaskoulutuksesta säädetään erikseen.

6 §

Vapaaehtoinen maanpuolustus

Puolustusvoimat ohjaa, tukee ja valvoo vapaaehtoista maanpuolustusta siten kuin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa säädetään.

7 §

Sotilaskurinpito

Puolustusvoimat voi käyttää kurinpitovaltaa siten kuin sotilaskurinpitolaissa (331/1983) säädetään.

8 §

Poliisitehtävät

Puolustusvoimat huolehtii poliisitehtävistä siten kuin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995) säädetään.

9 §

Terveysneuvosto

Puolustusvoimat järjestää terveysneuvosto-vastuullaan olevien henkilöiden terveysneuvoston siten kuin terveysneuvoston järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa (322/1987) säädetään.

Muiden viranomaisten tukeminen

10 §

Virka-apu poliisille ja rajavartiolaitokselle

Puolustusvoimat antaa virka-apua poliisille yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi sekä terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi siten kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) säädetään. Sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa säädetään, puolustusvoimilla on oikeus poliisin johdolla käyttää sotilaallisia voimakeinoja puolustusvoimien avustuksessa poliisia terrorismirikoksen estämisessä tai keskeyttämisessä.

Puolustusvoimat antaa virka-apua rajavartiolaitokselle siten kuin rajavartiolaitossa (578/2005) säädetään.

11 §

Virka-apu yhteiskunnan turvaamiseksi

Puolustusvoimat voi antaa virka-apua yhteiskunnan turvaamiseksi siten kuin maanalueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetussa laissa (378/1974), aluksista aiheutuvan ympäristön pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa (300/1979) tai muussa laissa säädetään.

12 §

Apu toiselle valtiolle

Puolustusvoimat voi osallistua avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta.

Puolustusvoimien osallistumisesta 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan päättää puolustusministeriö toimivaltaisen ministeriön pyynnöstä ja ulkoasiainministeriötä kuultaan.

Jos kysymyksessä on laajakantoinen ja periaatteellisesti tärkeä hanke tai asian merkitys sitä muusta syystä vaatii, päätöksen puolustusvoimien osallistumisesta 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan tekee valtioneuvos-

ton yleisistunto. Jos avun antaminen on ulkopoliittisesti merkittävää, avun antamisesta päättää tasavallan presidentti.

Puolustusvoimia ei saa määrätä 1 momentissa tarkoitettuihin toimiin ilman 2 tai 3 momentissa säädettyä päätöksentekomenettelyä, jollei tasavallan presidentin toimivallasta puolustusvoimien ylipäällikkönä muuta johdu.

Osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan

13 §

Sotilaallinen kriisinhallinta

Puolustusvoimat osallistuu kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan siten kuin sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) säädetään.

Kiinteistöjen käyttäminen ja kiinteistöjä koskevat rajoitukset

14 §

Kiinteistöjen tilapäinen käyttöoikeus

Puolustusvoimilla on oikeus tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä jos se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä. Puolustusvoimat ei kuitenkaan saa aiheuttaa tarpeetonta haittaa tai vahinkoa omaisuudelle.

Puolustusvoimilla ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää asuinrakennuksia, niihin liittyviä piha- ja puutarha-alueita, korjaamattomia viljelysmaita eikä maa- ja metsätaloudellisia koekenttiä.

Puolustusvoimien 1 momentissa tarkoitettua kiinteistön käyttämisestä päättää alue- tai paikallishallintoviranomainen tai harjoituksen johtaja. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kiinteistön käyttämisestä aiheutuneesta vahingosta suoritetaan kiinteistön omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus. Korvauspäätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

15 §

Liikkumista koskevat kiellot ja rajoitukset

Jos sotilaalliset syyt tai ulkopuolisten suojaaminen vaaroilta välttämättä sitä vaatii, puolustusvoimien alue- tai paikallishallintoviranomainen voi kieltää asiattomilta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa liikkumisen tai rajoittaa sitä. Kiellon rikkomisesta tuomittavista rangaistuksista säädetään rikoslaissa (39/1889).

Harjoituksen johtaja voi määrätä 1 momentissa tarkoitettua kiellon tai rajoituksen puolustusvoimien käytössä tilapäisesti harjoituksen järjestämistä varten olevalla alueella tai kohteessa, jota käytetään materiaalin säilytykseen, joukkojen ryhmyykseen tai jolla tapahtuva toiminta voi aiheuttaa vaaraa ulkopuolisille.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja kielloja ja rajoituksia voidaan valvoa kulkulupamenettelyllä. Kulkulupamenettelystä säädetään tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista maa-alueet tulee merkitä. Kieltotauluista ja muista tässä tarkoitetuista merkeistä voidaan säätää puolustusministeriön asetuksella.

16 §

Kuvaaminen tai muu tallentaminen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella

Puolustusvoimien käytössä olevalla alueella saa kuvata tai muuten tallentaa seuraavia kohteita vain varuskunnan päällikön tai joukko-osaston komentajan luvalla:

- 1) puolustusvoimien johtamispaikat ja johtamistilat;
- 2) puolustusvoimien viestiasemat ja tutka-asetat;
- 3) puolustusvoimien asejärjestelmät;
- 4) merivoimien ja ilmavoimien tukikohtat sekä sotasatamat ja sotilaslentopaikat; sekä
- 5) puolustusvoimien varastoalueet ja varastot.

Lupa myönnetään, jollei kuvaaminen tai muu tallentaminen vaaranna maanpuolustuksen etua ja hakijalla on 15 §:ssä tarkoitettu lupa liikkua puolustusvoimien käytössä ole-

valla alueella. Luvassa voidaan antaa maanpuolustuksen ja hakijan turvallisuuden kannalta tarpeellisia määräyksiä kuvaamisesta tai muusta tallentamisesta ja siinä käytettävästä välineistöstä sekä tallentamisajasta ja -paikasta.

Lupa voidaan peruuttaa, jos:

- 1) luvan hakija rikkoo lupamääräyksiä;
- 2) luvan hakija on antanut kuvaamisesta tai muusta tallentamisesta tai sen tarkoituksesta harhaanjohtavia tietoja; taikka
- 3) lupaharkintaan vaikuttavissa olosuhteissa on luvan myöntämisen jälkeen tapahtunut olennainen muutos.

Varuskunnan päällikön tai joukko-osaston komentajan 1–3 momentissa tarkoitettua asiasta tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Luvan peruuttamista koskevaa päätöstä noudatetaan valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä päätöksen täytäntöönpanoa.

Ilmakuvauksesta säädetään aluevalvontalaissa.

Tässä pykälässä tarkoitettua lupamenetelystä voidaan säätää tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

17 §

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri

Lupa- ja valvonta-asioiden rekisteri on valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Siihen voi sisältyä tietoja, joita on tarpeen käsitellä tässä laissa tarkoitettujen liikkumista taikka kuvaamista tai muuta tallentamista koskevien lupien myöntämiseksi sekä kieltojen ja rajoitusten valvomiseksi.

Rekisterinpitäjänä toimii pääesikunta sekä kukin hallintoyksikkö toimialueellaan.

Rekisteriin saadaan tallettaa puolustusvoimien kohteessa oleskelevan tai sinne pyrkivän henkilön henkilöllisyyttä koskevista tiedoista täydellinen nimi, syntymäaika, henkilö-tunnus, sukupuoli, äidinkieli, kansalaisuus, kansalaisuudettomuus, kansallisuus, kotivaltio, syntymävaltio, syntymäkotikunta, kotikunta, ammatti, osoite ja puhelinnumero tai muu yhteystieto, tieto henkilön kuolemas-

ta sekä henkilön matkustusasiakirjan tiedot. Rekisteriin saadaan merkitä löydettyjä vaarallisia esineitä ja aineita koskevia sekä muita vastaavia puolustusvoimien henkilökunnan työturvallisuuteen vaikuttavia tietoja.

Rekisteriin saadaan lisäksi kirjata tieto siitä, onko henkilölle myönnetty kansainvälisistä tietoturvalvelvoitteista annetun lain (588/2004) mukainen henkilöturvallisuustodistus sekä tieto siitä, onko henkilöstä tehty turvallisuusselvitys (177/2002) mukainen turvallisuusselvitys, milloin se on tehty sekä minkä tasoisesta selvityksestä on kyse.

Rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja poliisin tehtävistä puolustusvoimista annetussa laissa (1251/1995) säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen

18 §

Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitäminen puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella

Turvallisuuden ja järjestyksen toteuttamisesta puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalla alueella määrää tarkemmin varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Vartio- tai päivystystehtävää suorittavan virkamiehen koulutuksesta säädetään puolustusministeriön asetuksella.

19 §

Henkilöllisyyden selvittäminen, henkilön poistaminen ja kiinniotto-oikeus

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus poistaa henkilö puolustusvoimien pysyvässä käytössä olevalta alueelta ja 15 §:ssä tarkoitettulta alueelta, jos on ilmeistä, ettei poistettavalla ole oikeutta oleskella alueella ja edellä mainittu virkamies on kehottanut häntä poistumaan. Virkamiehellä on oikeus poistaa myös alueella luvallisesti oleva henkilö, jos tämä häiritsee tai vaarantaa toisten tai itsensä turvallisuuden. Lisäksi virkamiehellä on tehtävässään oikeus saada tietää alueella oleskelevan tai liikkuvan henkilön nimi, henkilötunnus tai

sen puuttuessa syntymäaika, kansalaisuus ja passitiedot.

Jokamiehen kiinniotto-oikeudesta säädetään pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 1 §:ssä. Kiinni otettu muu kuin rikoslain 45 luvun alainen henkilö on viipymättä luovutettava poliisille. Sama koskee rikoslain 45 luvun alaista henkilöä, joka on syyllistynyt muuhun kuin sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Jollei kiinni otettua voida luovuttaa poliisille viimeistään kuuden tunnin kuluttua kiinniotamisesta, on hänet päästettävä heti vapaaksi.

20 §

Turvallisuustarkastus

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on henkilöä poistaessaan tai kiinniottaessaan oikeus tarkastaa kiinni otettu ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei kiinni otetulla ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Edellä mainitulla virkamiehellä on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tavatut vaaralliset esineet tai aineet. Ne on palautettava tarkastettavalle tämän poistussa tai vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

21 §

Turvatarkastus

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus metallinilmiasinta tai muuta teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustusvoimien toimitiloihin, kulkuneuvoihin tai alueelle saapuva taikka siellä oleva sekä tarvittaessa hänen kulkuneuvonsa ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle ja järjestykselle, jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen tai jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty. Turvatarkastus voidaan tehdä myös puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvoista tai alueelta poistuville henkilöille sekä tarvitta-

essa heidän kulkuneuvoihinsa ja heidän mukanaan oleviin tavaroihinsa, jos tarkastuksella on tärkeä merkitys turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi ja on perusteltu syy epäillä, että on rikottu puolustusvoimien antamia turvallisuutta koskevia määräyksiä.

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on myös oikeus metallinilmiasinta tai muuta teknistä laitetta taikka koulutettua eläintä apuna käyttäen tarkastaa puolustusvoimien toimitiloja, alueita ja kulkuneuvoja sen selvittämiseksi, ettei niissä ole esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa järjestykselle tai turvallisuudelle, jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen taikka jonka hallussapito on lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

Turvatarkastuksen suorittamisesta päättää varuskunnan päällikkö tai joukko-osaston komentaja. Turvatarkastus on järjestettävä niink, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Edellä 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuissa tapauksissa löydetty omaisuus saadaan ottaa haltuun. Haltuunotosta on laadittava pöytäkirja. Haltuun otettu omaisuus on palautettava asianomaiselle henkilölle hänen poistussa puolustusvoimien toimitiloista, jollei siihen ole lain mukaan estettä.

22 §

Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseen liittyvät voimakeinot

Jos poistettava, kiinni otettava tai turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, kiinni ottamisen tai turvallisuustarkastuksen suorittamisen, vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla virkamiehellä on oikeus käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tai kiinni ottamiseksi taikka turvallisuustarkastuksen suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet.

Jos henkilö kieltäytyy 21 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta, hänet voidaan poistaa tai häneltä voidaan evätä pääsy puolustusvoimi-

en toimitiloihin, kulkuneuvoon tai alueelle. Henkilön poistamiseksi puolustusvoimien toimitiloista, kulkuneuvosta tai sen hallitsemalta alueelta voidaan tarvittaessa käyttää sellaisia voimakeinoja, joita henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

23 §

Sotilaan ja sotilasesimiehen voimankäyttö

Vartio- tai päivystystehtävää suorittavalla sotilaalla on vastarintaa kohdatessaan oikeus käyttää vastarinnan murtamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon joukon tai vartioitavan kohteen tai alueen turvallisuus, virka- tai palvelustehtävän laatu ja vastarinnan vaarallisuus. Edellä mainituin edellytyksin vartiomiehellä on oikeus voimakeinojen käyttöön myös, kun joku hänen pyhäytymiskäskystään huolimatta lähestyy vartioitavaa kohdetta tai aluetta, jonne tuleminen on kielletty.

Taistelussa, merihädässä tai vastaavassa joukolle tai sen toiminnalle erityisen vaarallisessa tilanteessa sotilasesimiehellä on oikeus käyttää käskynalaista vastaan kuuliaisuuden ja järjestyksen palauttamiseksi sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, jos käskynalainen sotilas esimiehen kiellosta huolimatta pakenee, väkivaltaisesti vastustaa esimiestä tai ei noudata esimiehen vaaran torjumiseksi antamaa käskyä vaikka käsky on toistettu. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon käskynalaisen laiminlyönnin tai teon vaarallisuus ja vallitseva tilanne.

Sotavangin paetessa on sillä, jonka tehtävänä on estää pakeneminen, oikeus käyttää vankeuslain (767/2005) 18 luvun 6 §:ssä säädettyjä voimakeinoja.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

3 luku

Puolustusvoimien organisaatio ja hallinto

24 §

Puolustusvoimien johto ja hallintoyksiköt

Puolustusvoimien ylimmästä päällikkyydestä säädetään perustuslaissa. Puolustusvoimat on hallinnollisesti puolustusministeriön alainen. Tasavallan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ja sotilaallisista nimitysasioista sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Puolustusvoimissa on puolustusvoimain komentaja, pääesikunta, maavoimat, merivoimat ja ilmavoimat, aluehallinnon esikuntia, sotilaslaitoksia, joukko-osastoja ja muita hallintoyksiköitä sekä Maanpuolustuskorkeakoulu.

Puolustusvoimissa on lisäksi puolustusvoimien käytössä olevista alueista ja niillä sijaitsevista hallintoyksiköistä koostuvia varuskuntia.

25 §

Puolustusvoimain komentaja

Puolustusvoimien välitön johto ja valvonta kuuluu puolustusvoimain komentajalle.

Puolustusvoimain komentaja käsittelee ja ratkaisee pääesikunnan päällikön tai tämän määräämän virkamiehen esittelystä ne hallinnolliset asiat, jotka on säädetty hänen toimivaltaansa kuuluviksi. Hän voi yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvalan hallinnollisessa asiassa, joka on säädetty pääesikunnan käsiteltäväksi, sekä tehtävään määräämistä koskevan asian, joka on säädetty puolustusvoimien muun viranomaisen ratkaistavaksi.

Puolustusvoimain komentaja tekee puolustusministeriölle esitykset sellaisista puolustusvoimien virkaan nimittämistä ja tehtävään määräämistä koskevista asioista, jotka tasavallan presidentti ratkaisee valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta.

Puolustusvoimain komentajan ollessa estynyt pääesikunnan päällikkö toimii hänen sijaisenaan. Puolustusvoimain komentajan teh-

tävistä säädetään tarvittaessa tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

26 §

Pääesikunta

Pääesikunta on valtion keskushallintoon kuuluva viranomaisena ja puolustusvoimien johtoesikunta. Pääesikunta johtaa ja valvoo puolustusvoimille säädettyjen tehtävien suorittamista, jollei puolustusvoimain komentajan toimivallasta muuta johdu. Pääesikuntaa johtaa pääesikunnan päällikkö.

Pääesikunta käsittelee ja ratkaisee ne puolustusvoimille kuuluvat asiat, joita ei ole säädetty puolustusvoimien muun viranomaisen käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi. Pääesikunnassa ratkaisee hallinnollisen asian esittelystä pääesikunnan päällikkö, jollei muuta ole säädetty tai määrätty. Pääesikunnassa päätettäviä muita kuin puolustusvoimien kannalta merkittäviä asioita voidaan antaa pääesikunnassa toimivien virkamiesten ratkaistaviksi. Ratkaisuvallan siirron perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tarkempia määräyksiä voidaan antaa pääesikunnan työjärjestyksellä.

Pääesikunnan tarkemmasta kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

27 §

Puolustushaarat

Maavoimiin kuuluu maavoimien esikunta, sotilasläänejä, aluetoimistoja, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Maavoimia johtaa maavoimien komentaja. Maavoimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisee esittelystä maavoimien komentaja, jollei asia ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Maavoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisee kuitenkin maavoimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta maavoimien esikunnassa annetaan työjärjestyksessä, jonka maavoimien komentaja vahvistaa.

Merivoimiin kuuluu merivoimien esikunta, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Merivoimia johtaa merivoimien komentaja. Meri-

voimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisee esittelystä merivoimien komentaja, jollei asia ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Merivoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisee kuitenkin merivoimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta merivoimien esikunnassa annetaan työjärjestyksessä, jonka merivoimien komentaja vahvistaa. Merivoimien esikunta ohjaa ja valvoo sotilasmerenkulkua sekä sitä edistäviä ja turvaavia toimenpiteitä.

Ilmavoimiin kuuluu ilmavoimien esikunta, sotilaslaitoksia ja joukko-osastoja. Ilmavoimia johtaa ilmavoimien komentaja. Ilmavoimien esikunnassa käsiteltävän asian ratkaisee esittelystä ilmavoimien komentaja, jollei asia ole säädetty tai määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Ilmavoimien kannalta merkittävät asiat ratkaisee kuitenkin ilma-voimien komentaja. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta ilmavoimien esikunnassa annetaan työjärjestyksessä, jonka ilmavoimien komentaja vahvistaa. Ilmavoimien esikunnan yhteydessä toimii sotilasilmailuviranomaisena sotilasilmailun viranomaisyksikkö ilmailulain (1242/2005) mukaisesti.

Maavoimien esikunta, merivoimien esikunta ja ilmavoimien esikunta ovat toimialaansa koskeissa hallinnollisissa asioissa pääesikunnan alaisia.

28 §

Alue- ja paikallishallinto sekä maakuntajoukot

Maa on jaettu sotilaslääneihin. Operatiivisen sotilasläänin esikunta on maavoimien esikunnan alainen aluehallintoviranomaisena. Alueellisen sotilasläänin esikunta ja aluetoimisto ovat operatiivisen sotilasläänin esikunnan alaisia aluehallintoviranomaisia. Maan jakamisesta sotilaslääneihin ja aluetoimistoihin säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Sotilaslaitos, joukko-osasto ja varuskunta ovat puolustusvoimien paikallishallintoviranomaisia. Sotilaslaitos ja joukko-osasto ovat pääesikunnan, maavoimien esikunnan, merivoimien esikunnan, ilmavoimien esikunnan tai sotilaslaitoksen alaisia sen mukaan kuin

siitä 29 §:n mukaisesti päätetään.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa alue- tai paikallishallintoviranomaisessa käsiteltävän hallinnollisen asian ratkaisee esittelystä alue- tai paikallishallintoviranomaisen komentaja tai päällikkö, jollei asiaa ole säädetty tai määrätty muun viranomaisen ratkaistavaksi. Tarkempia määräyksiä asian käsittelystä ja ratkaisemisesta alue- tai paikallisviranomaisessa annetaan työjärjestyksessä, jonka alue- tai paikallishallintoviranomaisen komentaja tai päällikkö vahvistaa.

Maakuntajoukot muodostetaan reserviin kuuluvista vapaaehtoisista asevelvollisista ja muista vapaaehtoisista, jotka ovat antaneet vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitettun sitoumuksen puolustusvoimille.

29 §

Kokoonpanosta ja johtosuhteista päättäminen

Puolustusministeriö päättää puolustusvoimain komentajan tai pääesikunnan esityksestä:

1) pääesikunnan, puolustushaaraesikunnan ja Maanpuolustuskorkeakoulun sijoituspaikasta sekä aluehallinnon esikunnan, sotilaslaitoksen, joukko-osaston tai muun yksikön perustamisesta, sijoituspaikasta ja lakkauttamisesta; ja

2) muistakin kokoonpanojen tai johtosuhteiden muutoksista, joilla on merkittävää yhteiskunnallista, taloudellista tai henkilöstöön liittyvää vaikutusta.

Puolustusvoimain komentajalla on oikeus muilta osin päättää yksityiskohtaisista kokoonpanoista ja johtosuhteista. Puolustusministeriö tulee pitää tietoisena näitä asioita koskevasta valmistelusta. Toimivallan jaosta puolustusministeriön ja puolustusvoimain komentajan välillä voidaan säätää tarkemmin puolustusministeriön asetuksella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettun kokoonpanon lisäksi valmiuden kohottamista varten perustettavasta kokoonpanosta ja johtosuhteista päätetään jäljempänä tässä laissa tarkoitettuna sotilaskäskyasiana.

30 §

Puolustusvoimien sisäinen järjestys ja sotilaskäskyasiat

Puolustusvoimien sisäinen järjestys on sotilaallinen. Sotilasvirassa palveleva virkamies esittelee puolustusvoimain komentajan tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian ja varmentaa sotilasesimiehen siitä tekemän päätöksen.

31 §

Tasavallan presidentin ratkaisuvalta sotilaskäskyasioissa

Tasavallan presidentti päättää valtakunnan sotilaallisen puolustuksen keskeisistä perusteista, sotilaallisen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista, sotilaallisen puolustuksen toteuttamisen periaatteista sekä muista puolustusvoimien sotilaallista toimintaa ja sotilaallista järjestystä koskevista laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä sotilaskäskyasioista.

Presidentti päättää sotilaskäskyasiana myös sotilasarvossa ylentämisestä sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Presidentti voi ottaa päätettäväkseen puolustusvoimain komentajan tai muun sotilasesimiehen ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian. Puolustusvoimain komentajan tulee antaa tietoja presidentille ja puolustusministerille sotilasesimiesten toimivaltaan kuuluvista merkittävistä sotilaskäskyasioista.

32 §

Päätöksentekomenettely sotilaskäskyasioissa

Tasavallan presidentti ratkaisee 31 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sotilaallisen puolustuksen keskeisiin perusteisiin kuuluvat sotilaskäskyasiat puolustusministerin esittelystä siltä osin kuin ne liittyvät puolustusministeriön strategiseen suunnitteluun. Päätökset varmentaa puolustusministeri. Pääministerillä ja puolustusvoimain komentajalla on tuolloin oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Presidentti ratkaisee muut sotilaskäskyasiat

puolustusvoimain komentajan esittelystä. Päätökset varmentaa puolustusvoimain komentaja. Sotilaskäskyasiaa presidentille esiteltäessä puolustusministerillä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Kun puolustusvoimain komentaja esittelee 31 §:n 1 momentissa tarkoitettua sotilaskäskyasiaa puolustusministerin tulee kuitenkin olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Lisäksi pääministeri voi olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Presidentti voi omasta aloitteestaan tai puolustusministerin esityksestä siirtää sotilaskäskyasian presidentin valtioneuvostossa ratkaistavaksi. Tällöin presidentti päättää asiasta puolustusministerin esittelystä ilman valtioneuvoston ratkaisuehdotusta. Sotilaskäskyasiaa presidentille valtioneuvostossa esiteltäessä puolustusvoimain komentajalla on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

33 §

Puolustusvoimain komentajan ja muiden sotilasesimiesten päätöksenteko sotilaskäskyasioissa

Puolustusvoimain komentaja ratkaisee muut kuin tasavallan presidentin päätettävät sotilaskäskyasiat, jollei niitä ole säädetty tai määrätty muun sotilasesimiehen päätettäväksi. Sotilasesimies voi ottaa päätettäväkseen alaisensa ratkaistavaksi osoitetun sotilaskäskyasian.

Puolustusvoimain komentajan ja alempien sotilasesimiesten välisestä toimivallan jaosta sotilaskäskyasioissa säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

34 §

Valtion edun valvominen puolustusvoimissa

Valtion edun valvomisesta puolustusvoimia koskevassa asiassa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

35 §

Puolustusvoimien tunnuskuva

Puolustusvoimien tunnus kuvasta säädetään

tasavallan presidentin asetuksella.

Puolustusvoimain komentaja voi antaa puolustusvoimien ulkopuoliselle luvan tunnus kuvan käyttöön. Tunnus kuvan käyttö ilman lupaa on kielletty.

4 luku

Puolustusvoimien henkilöstö

36 §

Henkilöstö

Puolustusvoimissa on sotilasviroissa ja siviiliviroissa palvelevaa henkilöstöä. Lisäksi puolustusvoimissa voi olla määräaikaisessa virkasuhteessa sekä työsuhteessa olevaa henkilöstöä. Ammattisotilaalla tässä laissa tarkoitetaan sotilasvirassa palvelevaa sekä sitä, joka on nimitetty puolustusvoimissa määräaikaiseen virkasuhteeseen määrättyinä sotilas tehtävään.

Puolustusvoimien viroista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

37 §

Puolustusvoimien virkojen kelpoisuusvaatimukset

Sen lisäksi mitä yleisestä kelpoisuudesta valtion virkaan muualla laissa säädetään, puolustusvoimien virkaan nimitettävältä vaaditaan tehtävien edellyttämää luotettavuutta.

Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävältä vaaditaan myös, että hän on suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa joko asevelvollisuuden aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja että, hän on terveydeltään ja fyysiseltä kunnoltaan virkaan sopiva.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä puolustusvoimien virkamiesten erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, kuten koulutuksesta, kokemuksesta sekä esimiestehtävässä edellytettävästä johtamistaidosta.

38 §

Virkaan nimittäminen ja tehtävään määrääminen

Tasavallan presidentti nimittää virkaan ja määrää tehtävään puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin, amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustusvoimien ylilääkärin ja kenttäpiispan. Presidentti tekee nimittämistä ja tehtävään määräämistä koskevan päätöksen valtioneuvostossa sen ratkaisuehdotuksesta. Samassa järjestyksessä presidentti määrää puolustusvoimien upseerin tai erikoisupseerin puolustusasiamiehen, apulaispuolustusasiamiehen, sotilasedustajan ja apulaisso-tilasedustajan tehtävään sekä näitä vastaavaan kansainväliseen tehtävään.

Presidentti päättää sotilaallisena nimitysasiana muun kuin 1 momentissa tarkoitettua upseerin nimittämisestä ja upseerin määräämisestä tasavallan presidentin adjutantin tehtävään. Presidentti tekee päätöksen sotilaallisissa nimitysasioissa puolustusvoimain komentajan esittelystä. Päätöksen varmentaa puolustusvoimain komentaja. Tällaista asiaa presidentille esiteltäessä puolustusministerillä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Toimivallasta määrätä tehtävään muu kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettu upseeri sekä nimittää ja määrätä tehtävään puolustusvoimien muu virkamies säädetään valtioneuvoston asetuksella.

39 §

Kansainvälisissä tehtävissä toimivien korvaukset ja asema

Puolustusasiamiehen, apulaispuolustusasiamiehen, sotilasedustajan ja apulaisso-tilasedustajan tehtävään sekä näitä vastaavaan kansainväliseen tehtävään määrätulle ja näitä avustavalle henkilölle paikallisten erikoisolosuhteiden perusteella suoritettavista korvauksista sekä muista taloudellisista etuuksista on voimassa, mitä ulkomaanedustuksen korvauksista annetussa laissa (596/2006) säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen henki-

löiden oikeus paikalliskorotukseen, varustautumiskorvaukseen ja muuttokorvaukseen määräytyvät ulkomaanedustuksen korvauksista annetun lain 4, 6 ja 7 §:n mukaisesti. Puolustusministeriön asetuksella säädetään tarkemmin puolustusvoimien virkanimikkeiden tai tehtävien rinnastamisesta pykälien edellyttämiin ulkoasiainhallinnon virkoihin ja tehtäviin. Korvausten myöntämisestä päättää puolustusvoimat, jollei puolustusministeriön asetuksessa ole muuta säädetty

Edellä 1 momentissa tarkoitettua asemasta Suomen edustustoissa säädetään ulkoasiainhallintolaissa (204/2000).

40 §

Sotilas- tai palvelusarvossa ylentäminen

Tasavallan presidentti ylentää sotilaskäskyasioiden päätöksentekojärjestyksessä vänrikin ja aliluutnantin sotilasarvoihin sekä niitä ylempiin tai nimeltään niitä vastaaviin sotilasarvoihin puolustusvoimain komentajan esittelystä. Päätöksenteko prikaatikenraalin, lippueamiraalin sekä niitä ylempiin tai nimeltään niitä vastaaviin sotilasarvoihin ylentämistä koskevassa asiassa sekä niitä vastaavan palvelusarvon antamista koskevassa asiassa tapahtuu kuitenkin puolustusministerin esittelystä.

Sotilas- ja palvelusarvoista, sotilasarvossa ylentämisestä ja palvelusarvon antamisesta sekä toimivallasta ylentää muihin kuin 1 momentissa tarkoitettuihin sotilasarvoihin ja antaa niitä vastaava palvelusarvo säädetään tarkemmin tasavallan presidentin asetuksella.

Puolustusvoimain komentaja voi määrätä sotilas- ja palvelusarvojen käyttämisestä sekä niiden rinnastamisesta toisiinsa ja muista niiden keskinäisistä suhteista.

41 §

Virkamiehen siirtäminen toiseen virkaan tai tehtävään

Puolustusvoimien virkamies on velvollinen siirtymään toiseen puolustusvoimien virkaan tai tehtävään, kun se on tarpeen tehtävien hoidon tai asianomaisen palveluksen asianmukaista järjestelyä varten.

Jos siirtäminen toiseen virkaan tai määrääminen toiseen tehtävään aiheuttaa virkamiehelle palveluspaikkakunnan muutoksen, asianomaiselle on annettava päätöksestä tieto vähintään kolme kuukautta aikaisemmin.

Virkaan siirtämistä tai tehtävään määräämistä koskevaan päätökseen, joka aiheuttaa virkamiehen palveluspaikkakunnan muuttamisen, saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös tulee kuitenkin noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin päättä. Virkaan siirtämistä tai tehtävään määräämistä koskevaan päätökseen, joka ei aiheuta palveluspaikkakunnan muuttamista, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske osallistumista sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaiseen kriisinhallintatoimintaan ulkomailla.

42 §

Käyttäytymisvelvoite

Sen lisäksi, mitä virkamiesten käyttäytymisestä muualla laissa säädetään, ammattisotilaan on virkatehtävissään ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hän menetele tavalla, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta puolustusvoimille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

43 §

Ammattitaito ja kunto

Ammattisotilaan tulee ylläpitää virkatehtäviensä edellyttämää ammattitaitoa ja kuntoa. Eri virkatehtävien edellyttämien sotilaan perustaitojen sekä kunnan tasosta ja kuntotestien järjestämisestä voidaan säätää puolustusministeriön asetuksella.

44 §

Palvelukseen ilmoittautuminen

Puolustusvoimien virkamiehen tulee puolustusvoimien toimialaan kuuluvan erityistilanteen varalta huolehtia siitä, että hänen ajan tasalla olevat yhteystietonsa ovat asianomai-

sen hallintoyksikön tiedossa. Puolustusvoimien virkamies on muulloin kuin vuosilomalla tai virkavapaalla ollessaan velvollinen määräyksestä olemaan hälytysvalmiudessa, saapumaan tai jäämään palvelukseen, jos se puolustusvoimien erityistilanteeseen liittyvästä syystä on tarpeen. Vakavien erityistilanteiden sitä välttämättä edellyttäessä virkamiehen on määräyksestä saavuttava palvelukseen myös vuosilomalta tai virkavapaalta.

Puolustusvoimien virkamiehen on muulloin kuin vuosilomalla tai virkavapaalla ollessaan viipymättä otettava yhteyttä palveluspaikkaansa puolustusvoimien toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden sitä välttämättä edellyttäessä. Edellä tarkoitetut määräykset antaa puolustusvoimien toimivaltainen viranomainen.

45 §

Virka- ja sotilaspuvun käyttäminen

Puolustusvoimien ammattisotilas ja sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain mukaisessa palvelussuhteessa oleva on velvollinen palveluksessa käyttämään puolustusvoimien sotilaspukua, jollei virkatehtävien laadun tai muun syyn vuoksi toisin määrätä. Jos puolustusvoimien muun virkamiehen tehtävä tai virka-asema sitä edellyttää, asianomainen voidaan velvoittaa käyttämään tehtävänsä tai virka-asemansa mukaista virkapukua.

Pääesikunta voi määrätä sotilaspuvun käyttämisestä annettuja säännöksiä ja määräyksiä rikkoneen henkilön, jolle on erikseen annettu oikeus käyttää sotilaspukua, menettämään oikeutensa käyttää sotilaspukua.

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu, asevelvollisuuslaissa ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta suorittava tai sotilasvirkaan koulutettava ei saa käyttää puolustusvoimien sotilaspukua taikka pukuun kuuluvaa asustetta erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta sillä tavoin, että voi syntyä vaikutelma käyttäjän asemasta ammattisotilaana, jollei puolustusvoimien toimivaltainen viranomainen anna siihen erityisestä syystä lupaa.

Sotilaspuvuista ja virkapuvuista sekä sotilaspuvun käyttämisestä määrää tarkemmin

päeesikunta.

46 §

Määräaikaisessa sotilasvirassa palvelevan koulutustuki ja palvelusaikakorvaus

Aina määräajaksi täytettävään sotilasvirkaan nimitetyn uudelleen kouluttautumista tuetaan korvaamalla palvelussuhteen aikana puolustusvoimien ulkopuolella tapahtuvista opintovapaalain (273/1979) mukaisista opinnoista aiheutuvia kustannuksia. Jos koulutustukea ei ole käytetty palvelussuhteen aikana, maksetaan palvelussuhteen päättyessä vastaavan suuruinen palvelusaikakorvaus kertakorvauksena. Korvaus on maksettava kokonaisuudessaan kahden vuoden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä lukien. Koulutustukea tai palvelusaikakorvausta ei kuitenkaan makseta, jos virkamies on tarkoitus nimittää toistaiseksi puolustusvoimien muuhun virkaan. Koulutustukea tai palvelusaikakorvausta maksetaan kultakin palveluskuukaudelta palvelussuhteen alusta lukien, jos palvelussuhde on kestänyt yhteensä vähintään kolme vuotta. Tuen tai korvauksen määrä on asianomaisen virkatyypin yleisen sotilaseläkemaksun sekä kyseiselle, aina määrä-ajaksi täytettävälle sotilasviralle määrättävän eläkemaksun erotus, kuitenkin vähintään kaksitoista prosenttia veronalaisesta palkkauksesta.

Jos henkilö, jolle on maksettu koulutustukea tai palvelusaikakorvausta, nimitetään toistaiseksi puolustusvoimien muuhun sotilasvirkaan puolustusvoimien antaman tai kokonaan kustantaman koulutuksen perusteella vuoden kuluessa määräaikaisen palvelussuhteen päättymisestä, voidaan enintään puolet maksetuista etuuksista periä takaisin siten kuin valtion virkamieslain (750/1994) 60 ja 61 §:ssä säädetään.

47 §

Oikeudesta jatkaa palvelua eroamisiän jälkeen

Päeesikunta voi painavasta syystä ja virkamiehen suostumuksella päättää, että virkamies voi jatkaa palveluaan samassa virassa

eroamisiän jälkeen määräajan, kuitenkin enintään siihen saakka kun virkamies täyttää 68 vuotta ja sotilasvirassa oleva virkamies enintään siihen saakka kun hän täyttää 55 vuotta.

Päätös virkamiehen oikeuttamisesta jatkamaan virassa on tehtävä ennen kuin virkamies on saavuttanut eroamisiän. Virkasuhde päättyy ilman irtisanomista, kun 1 momentissa tarkoitettu määräaika on kulunut loppuun.

48 §

Ammattisotilaan määräaikainen virantoimituksesta erottaminen

Ammattisotilas, joka toimii olennaisesti tai toistuvasti vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyö niitä, voidaan virantoimituksesta erottaa vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei varoitusta tai muuta toimenpidettä ole pidettävä riittävänä teon tai laiminlyönnin vakavuus tai toistuvuus huomioon ottaen. Palkanmaksu keskeytetään virantoimituksesta erottamisen ajaksi.

Virantoimituksesta erottamisesta päättää nimittävä viranomainen. Jos nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti tai valtioneuvosto, virantoimituksesta erottamisesta päättää puolustusministeriö. Virantoimituksesta erottamisesta päättävän viranomaisen tulee panna virantoimituksesta erottaminen vireille viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen sai tiedon seikasta, joka saattaa aiheuttaa virantoimituksesta erottamisen.

Ennen kuin 1 momentissa tarkoitettua virantoimituksesta erottamisesta tehdään päätös, viranomaisen on varattava ammattisotilalle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Myös pääluottamusmiehelle tai luottamusmiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos ammattisotilas sitä pyytää, eikä virantoimituksesta erottamista asian laadun vuoksi ole saatettava voimaan välittömästi. Viranomaisen on ennen päätöksen tekemistä ilmoitettava ammattisotilalle mahdollisuudesta pyytää pääluottamusmiehen tai luottamusmiehen kuulemista.

Muutoksenhausta päätökseen, joka koskee 1 momentissa tarkoitettua määräaikaista virantoimituksesta erottamista, säädetään valti-

on virkamieslaisia.

5 luku

Rangaistussäännökset

49 §

Luvaton kuvaaminen tai muu tallentaminen puolustusvoimien käytössä olevalla alueella

Joka tahallaan vastoin 16 §:ssä säädettyjä edellytyksiä kuvaa tai muuten tallentaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kohteita ilman lupaa, on tuomittava *luvattomasta kuvaamisesta tai muusta tallentamisesta puolustusvoimien käytössä olevalla alueella* sakkoon.

50 §

Puolustusvoimien tunnus kuvan luvaton käyttö

Joka tahallaan ilman tai vastoin 35 §:ssä tarkoitettua lupaa luvattomasti käyttää puolustusvoimien tunnus kuvaa, joko sellaisenaan tai sitä erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä, on tuomittava *puolustusvoimien tunnus kuvan luvattomasta käytöstä* sakkoon.

6 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

51 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännös

Tämä laki tulee voimaan . . 200 .
Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Poiketen siitä, mitä 36 §:n 2 momentissa säädetään, 31 päivänä joulukuuta 2007 puolustusvoimien sotilasvirassa palvellut voi edelleen jatkaa palveluaan virassaan, vaikka hän ei olisi suorittanut Suomen puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta.

52 §

Kumoamissäännös

Tällä lailla kumotaan puolustusvoimista 31 päivänä toukokuuta 1974 annettu laki (402/1974), jäljempänä *kumottava laki*, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Kumottavan lain 10 a ja 10 b § jäävät kuitenkin voimaan.

53 §

Voimaan jäävät asetukset

Seuraavat kumottavan lain nojalla annetut asetukset jäävät edelleen voimaan:

- 1) puolustusministeriön asetus koulutuskustannuksien korvaamisesta (77/2002); sekä
- 2) asetus maanpuolustuskorkeakoulusta (668/1992).

2.

Laki**sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuksista annetun lain kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
Tällä lailla kumotaan 16 päivänä helmikuuta 1920 annettu laki sotalaitokselle rauhanaikana annettavista luontaisuuksista (94/1920).

2 §
Tämä laki tulee voimaan 200 . päivänä kuuta .

3.

Laki

rikoslain 45 luvun 26 a §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 45 luvun 26 a §, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003 ja 776/2005.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

4.

Laki**rajavartiolain 35 ja 39 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun rajavartiolain (578/2005) 35 §:n 3 momentti ja 39 § seuraavasti:

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Siitä, miten puolustusvoimalain (/200) 23 §:ssä tarkoitettua sotilaan ja sotilasesimiehen voimakeinojen käyttöoikeutta sovelletaan rajavartiolaitoksessa, säädetään rajavartiolaitoksen hallintolain 31 §:ssä.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

Rajavartiolaitoksen virkamiehellä sekä rajavartiolaitoksen toiminnan tukena käytettävillä asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla henkilöllä on oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, sukilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla

kulkuneuvolla, jos se on välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella on kuitenkin vältettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei ole rajavartiolaitoksen tehtävästä johtuvaa pakottavaa syytä.

Liikkumisesta toisen maa- ja vesialueella aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimalain (/) 14 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 200 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

5.

Laki**rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun lain (577/2005) 31 §:n 1 momentti seuraavasti:

31 §

Sotilasrikossäännösten soveltaminen

Rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat ovat rikoslain (39/1889) 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin rajavartiolain 35 §:ssä, ja sotilaan ja soti-

lasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen puolustusvoimain (/200) 23 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 200_____ .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Puolustusministeri *Seppo Kääriäinen*

4.

Laki**rajavartiolain 35 ja 39 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun rajavartiolain (578/2005) 35 §:n 3 momentti ja 39 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävissä säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Siitä, miten rikoslain 45 luvun 26 a §:ssä tarkoitettua sotilaan voimakeinojen käyttöoikeutta sovelletaan rajavartiolaitoksessa, säädetään rajavartiolaitoksen hallintolain 31 §:ssä.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

Rajavartiolaitoksen virkamiehellä sekä rajavartiolaitoksen toiminnan tukena käytettävillä asevelvollisilla ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavilla henkilöillä on oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, jos se on välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella on kuitenkin vältettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei ole rajavartiolaitoksen tehtä-

Ehdotus

35 §

Rajavartiomiehen voimakeinot

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävissä säädetään aluevalvontalaissa (755/2000). Siitä, miten puolustusvoimain (/200) 23 §:ssä tarkoitettua sotilaan ja sotilasesimiehen voimakeinojen käyttöoikeutta sovelletaan rajavartiolaitoksessa, säädetään rajavartiolaitoksen hallintolain 31 §:ssä.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

Rajavartiolaitoksen virkamiehellä sekä rajavartiolaitoksen toiminnan tukena käytettävillä asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla henkilöllä on oikeus liikkua toisen maa- ja vesialueella jalan, suksilla ja rajavartiolaitoksen käytössä olevalla kulkuneuvolla, jos se on välttämätöntä rajavartiolaitoksen tehtävän suorittamiseksi. Liikkumista pihapiirissä ja siihen rinnastettavalla erityiseen käyttöön varatulla alueella on kuitenkin vältettävä, jos sellaiseen liikkumiseen ei ole rajavartiolaitoksen tehtä-

västä johtuvaa pakottavaa syytä. Tässä momentissa säädetty liikkumisoikeus ei koske rajavartiolaitoksen järjestämää sotilaallisen maanpuolustuksen harjoitusta, ellei maa- tai vesialueen omistajan kanssa ole toisin sovittu.

Liikkumisesta toisen maa- ja vesialueella aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

västä johtuvaa pakottavaa syytä.

Liikkumisesta toisen maa- ja vesialueella aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan alueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimalain (/) 14 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

5.

Laki**rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun lain (577/2005) 31 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

31 §

Sotilasrikossäännösten soveltaminen

Rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat ovat rikoslain (39/1889) 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin rajavartiolain 35 §:ssä.

Ehdotus

31 §

Sotilasrikossäännösten soveltaminen

Rajavartiolaitoksen sotilasviroissa palvelevat ovat rikoslain (39/1889) 45 luvun sotilaita koskevien säännösten alaisia. Sotilasvirassa olevan rajavartiomiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään kuitenkin rajavartiolain 35 §:ssä, *ja sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen puolustusvoimain (/200) 23 §:ssä.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.*